T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SİVAS İLİ ŞARKIŞLA İLÇESİ KÖYLERİNDE BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK YAPAN İŞLETMELERİN ÜRETİM VE PAZARLAMA SORUNLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eyup TULUMCU

Danışman: Prof. Dr. Halil KIZILASLAN

TOKAT- 2024

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. Halil KIZILASLAN danışmanlığında hazırlamış olduğum "Sivas İli Şarkışla İlçesi Köylerinde Büyükbaş Hayvancılık Yapan İşletmelerin Üretim ve Pazarlama Sorunları" adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımı kabul edeceğimi beyan ederim.

22/08/2024

Eyüp TULUMCU

JÜRİ KABUL VE ONAY

Eyüp TULUMCU tarafından hazırlanan **"**Sivas İli Şarkışla İlçesi Köylerinde Büyükbaş Hayvancılık Yapan İşletmelerin Üretim ve Pazarlama Sorunları**"** adlı tez çalışmasının savunma sınavı 22/08/2024 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri İmzası

Üye (Danışman): Prof. Dr. Halil KIZILASLAN

Üye : Doç. Dr. Rüveyda YÜŞBAŞIOĞLU

Üye: Dr. Ögr.Üyesi Bekir AYYILDIZ

ONAY

…./…/2024

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

Doç. Dr. Yusuf TEMÜR

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimde sonuna kadar desteğini üzerimden eksik etmeyen, sahip olduğu akademik bilgi ve tecrübelerini her zaman benimle paylaşan çok değerli hocam Prof. Dr. Halil KIZILASLAN'a ve bölüm hocalarıma emeklerinden dolayı sonsuz saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu tezi aileme ithaf ediyorum.

Eyup TULUMCU

ÖZET

SİVAS İLİ ŞARKIŞLA İLÇESİ KÖYLERİNDE BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK YAPAN İŞLETMELERİN ÜRETİM VE PAZARLAMA SORUNLARI

Tulumcu, Eyup

Yüksek Lisans, Eğitim Programları ve Tarım Ekonomisi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Halil KIZILASLAN

Temmuz 2024, iv + 115 sayfa

Bu araştırmada, Sivas İli Şarkışla İlçesi Köylerinde bulunan büyükbaş hayvancılık işletmelerinin üretim ve pazarlama faaliyetleriyle ilgili yaşamış oldukları sorunları tespit edilerek bu sorunların çözümleri ile ilgili öneri ve düşünceler ortaya konmuştur. Araştırmada 2023 yılının Mart ve Nisan aylarında araştırmacı tarafından bizzat anket çalışması yapılmıştır. Anket yapılan işletmelerin belirlenmesinde Şarkışla İlçesine bağlı 85 adet köyden % 20'sini temsil eden ve yoğun olarak büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılan 17 köy gayeli olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu köylerde bulunan işletmelerin %20'sini temsil eden 85 adet işletme sahibi ile yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre anket çalışmasına katılan üreticilerin yaş ortalamasının 44 olduğu ve %92.4'nün erkek, %37.65'nin ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Ortalama yıllık toplam hayvancılık gelirlerinin 200 836.09 TL civarında olduğu, ayrıca araştırmaya katılan üreticilerin ortalama 16 yıllık hayvancılık tecrübelerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu işletme sahiplerinden % 70.59'nun ÇKS sistemine kayıtlı oldukları yine %83'nün kendi arazilerinde üretim yaptıkları diğerlerinin ise kira diğer yöntemlerle başkalarının arazilerinden faydalandıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan işletmelerin % 28.24'nün çoban bulma konusunda sorun yaşadığı ve %59.19'nun damızlık hayvanlarını hayvan pazarından temin ettiklerini belirtmişlerdir. İşletme sahiplerinin hayvan beslemede kaba yem olarak en çok %96.47'sinin saman en az %24.71 oranında kuru ot kullandıkları tespit edilmiştir. İşletmelerin %50.59'u kullanmış oldukları yoğun yemlerden karma yeme ulaşmada sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmaya katılan üreticilerden sadece %30.59'nun hayvanlarını sigortalattıkları tespit edilmiştir. Yine üreticilerin %75.29 verilen teşvik ve destekleri yeterli

bulmamaktadırlar. Anket çalışmasına katılan üreticilerden %41.11'nin tarımsal kredi kullandıkları ve bu krediyi %31.76 oranında hayvan alımında kullandıkları tespit edilmiştir. Yine bu işletmelerin %32.94'nün hayvan pazarlama konusunda sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan üreticilerin en öncelikli sorununun %90.59 oranında yem temininde yaşadıkları sorunlar oluşturmaktadır. Bu araştırmada işletmelerin sorunları tespit edilerek bu sorunların çözümleri ile ilgili öneri ve düşünceler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Üretim, Hayvancılık, Pazarlama, Sivas

ABSTRACT

PRODUCTION AND MARKETING PROBLEMS OF CATTLE FARMING ENTERPRISES IN THE VILLAGES OF ŞARKIŞLA DISTRICT, SİVAS PROVINCE

Tulumcu, Eyup

Master's Degree, Department of Educational Programs and Agricultural Economics

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Halil KIZILASLAN

July 2024, iv + 115 pages

In this study, the production and marketing problems faced by cattle farming enterprises in the villages of Şarkışla District, Sivas Province, were identified, and suggestions and thoughts on the solutions to these problems were presented. The research was conducted through a survey personally administered by the researcher in March and April 2023. Seventeen villages, representing 20% of the 85 villages in Şarkışla District and heavily involved in cattle farming, were purposefully selected. Face-to-face surveys were conducted with the owners of 85 enterprises, representing 20% of the enterprises in these selected villages. According to the results obtained from the research, the average age of the producers participating in the survey was found to be 44 years, with 92.4% being male and 37.65% being primary school graduates. The average annual total livestock income was approximately 200 836.09 TL, and the producers had an average of 16 years of livestock farming experience. It was determined that 70.59% of these enterprise owners were registered in the Farmer Registration System (FRS), and 83% were producing on their land, while others were using land through rental or other means. It was found that 28.24% of the enterprises participating in the research had difficulties in finding shepherds, and 59.19% sourced their breeding animals from animal markets. In terms of animal feed, 96.47% of the enterprise owners primarily used straw as roughage, while 24.71% used dry hay. Moreover, 50.59% of the enterprises reported difficulties in accessing compound feed, which is one of the concentrated feeds they use. Only 30.59% of the producers in this study were found to have insured their animals. Additionally, 75.29% of the producers did not find the provided incentives and supports sufficient. It was

also determined that 41.11% of the producers participating in the survey used agricultural credit, with 31.76% of this credit being used for purchasing animals. Furthermore, 32.94% of these enterprises experienced problems in marketing their animals. The most pressing problem faced by the producers was identified as difficulties in obtaining feed, reported by 90.59% of the participants. This research identified the problems of the enterprises and presented suggestions and thoughts regarding the solutions to these problems.

Keywords: Production, Livestock Farming, Marketing, Sivas

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME i
JÜRİ KABUL VE ONAY ii
TEŞEKKÜR iii
ÖZET iv
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER viii
ÇİZELGELER LİSTESİ ix
ŞEKİLLER LİSTESİ xii
1. GİRİŞ 1
2. LİTERATÜR TARAMASI 7
3. MATERYAL ve YÖNTEM 27
3.1. Materyal 27
3.2. Yöntem 27
3.2.1.Verilerin Toplanması Aşamasında İzlenen Yöntem 27
3.2.2. Analiz Aşamasında Kullanılan Yöntemler 29
4. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ 30
4.1. Dünya'da ve Türkiye'de Büyükbaş Hayvancığın Genel Durumu 30
4.2.Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler 41
5. ARAŞTIRMA BULGULARI 46
5.1. Üreticilerin Demografik Bazı Özellikleri 46
5.2. İşletmelerin Gelir kaynakları 48
5.3. Örgütlenme Durumu 51
5.4. Arazi Varlığı ve Kullanım Durumu 53
5.5. İşletme Faaliyetlerine Katılım Durumu 54
5.6. Hayvan Varlığı 57
5.7. Et ve Süt Verimleri 58
5.8. Hayvan temin etme durumları 59
5.9. Hayvan besleme şekilleri 61
5.10. Meradan Faydalanma Durumu 67
5.11. Yem Bitkisi Ekim Durumu 69
5.12. Sigortalama Durumu 71
5.13. Barınaklarla İlgili Genel Durum 73

5.14. Veterinerlik Hizmetlerinden Yararlanma 74
5.15. Teşvik ve Desteklerden Yararlanma Durumu 78
5.16. Danışmanlık Hizmetlerinden Faydalanma 80
5.17. Kredi kullanım durumu 82
5.18. İşletmelerin Üretim Dalı 84
5.19. İşletmelerin Pazarlama Sorunları 85
5.20. Pazarlama Kanalları ve Sorunları 86
5.21. Süt Üretim Durumu ve Fiyatları 89
5.22. Süt Pazarlama Kanalları 90
5.23. Et Üretim Durumu ve Fiyatları 92
5.24. Üreticilerin Genel Sorunları 95
5.25. Üreticilerin Devletten Beklentileri 98
5.26. Ki-kare Testi ve Sonuçları 99
6 . SONUÇ VE ÖNERİLER 103
7. KAYNAKLAR 109
8 . ÖZGEÇMİŞ 115

KISALTMALAR ve SİMGELER LİSTESİ

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
FAO	:Gıda ve Tarım Örgütü
ÇKS	:Çiftçi Kayıt Sistemi
DSYB	:Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği
EUROSTAT	:Avrupa İstatistik Ofisi
ETBİR	:Kırmızı Et Üreticileri Birliği
FAO	:Gıda ve Tarım Örgütü
GSYH	:Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
OECD	:İktisadi İşbirliği ve Gelişim Teşkilatı
TİGEM	:Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKVET	:Veteriner Bilgi Sistemi
VZA	:Veri Zarflama Analizi
WHO	:Dünya Sağlık Örgütü

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 3.1. Şarkışla İlçesinde anket uygulanan köyler ve yetiştirici sayıları 28
Çizelge 4.1. Dünya Sığır sayısı (2011-2021) 30
Çizelge 4.2. Dünya Et Üretimi (2011-2021) 31
Çizelge 4.3. Dünya sığır eti üretimi (2011-2021) 32
Çizelge 4.4. Dünya geneli kişi başı kırmızı et tüketimi (2022) 33
Çizelge 4.5. Dünya Süt Üretimi (2011-2021) 35
Çizelge 4.6. Dünya Kişi başı süt tüketimi 36
Çizelge 4.7. Türkiye de tür ve ırklarına göre büyükbaş hayvan sayıları 37
Çizelge 4.8. Türkiye de kesilen büyükbaş hayvan sayısı ve et üretim miktarı, 2010-2022 38
Çizelge 4.9. Türkiye'de yıllar itibariyle kişi başı kırmızı et tüketimi 39
Çizelge 4.10. Türkiye de tür ve ırklarına göre sağılan hayvan sayısı ve süt üretim miktarı 39
Çizelge 4.11. Türkiye kişi başı süt tüketim miktarı 40
Çizelge 4.12. Şarkışla İlçesi 41
Çizelge 4.13 Şarkışla İlçesi Arazi Özellikleri 42
Çizelge 4.14. Üretim Miktarları 43
Çizelge 4.15. İlçenin Hayvancılık Durumu 44
Çizelge 4.16. 2022 Yılı Tarımsal Destekleme Miktarları 45
Çizelge 4.17. Şarkışla İlçesi Hayvancılık Desteklemeleri 45
Çizelge 5.1.Cinsiyet Dağılımı 46
Çizelge 5.2. Üreticilerin Yaş Dağılımı 46
Çizelge 5.3. Üreticilerin Medeni Durumu 47
Çizelge 5.4. Eğitim Durumu 47
Çizelge 5.5. İşletmelerin 2023 yılı toplam gelirleri 48
Çizelge 5.6. İşletmenin gelir kaynakları 49
Çizelge 5.7. Üreticilerin kaç yıldır hayvancılık faaliyetinde bulundukları 50
Çizelge 5.8. Üreticilerin tarımsal örgütlere üyelik durumu 51
Çizelge 5.9. Üye olunan birlikler 52
Çizelge 5.10. Çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olma durumu 52
Çizelge 5.11. İşletme arazi durumu 53
Çizelge 5.12 Şarkışla İlçesi geneli arazi varlığının üretim alanlarına göre dağılımı 54
Çizelge 5.13. İşletmelerde faaliyetlerine katılım durumu 54
Çizelge 5.14. Çobanın aileden olup olmadığı durumu 55

Çizelge 5.15. İşletmelerin hayvan varlığı durumu 57
Çizelge 5.16. Et ve süt verimleri 58
Çizelge 5.17. Hayvan temin etme durumları 59
Çizelge 5.18. Damızlık hayvan bulma konusunda sorun yaşama durumu 60
Çizelge 5.19. Hayvan besleme şekilleri 61
Çizelge 5.20. Hayvan beslemede kullanılan kaba yemler 61
Çizelge 5.21. Kaba yemlerin satın alındığı yerler 62
Çizelge 5.22. Kaba yem bulma konusunda sorun yaşanma durumu 63
Çizelge 5.23. Hayvanlara verilen kesif yem durumu 63
Çizelge 5.24. Kesif yemin nereden temin edildiği 64
Çizelge 5.25. Kesif yemin satın alındığı yerler 65
Çizelge 5.26. Yoğun yem bulma sorunu 65
Çizelge 5.27. İçme suyu bulma konusunda sorun yaşama durumları 66
Çizelge 5.28. İşletmelerin meradan faydalanma durumları 67
Çizelge 5.29. İşletmelerin meradan faydalanma süreleri 67
Çizelge 5.30. İşletmelerin bulunduğu yerde yeterli mera alanın olup olmadığı durumu 68
Çizelge 5.31. Var olan mera alanlarının otlatmaya uygun olup olmadığı durumu 69
Çizelge 5.32. Yem bitkisi ekımı durumu 69
Çizelge 5.33. Ekilen yem bitkileri 70
Çizelge 5.34. Yem bitkisi desteklerinin yeterli olup olmadığı durumu 71
Çizelge 5.35. Sigortalatma durumu 71
Çizelge 5.36. Hayvanların sigortalatma konusunda sorun yaşama durumu 72
Çizelge 5.37. Sigorta primleri konusundaki düşünceler 72
Çizelge 5.38. İşletme barınakları ile ilgili genel sorunlar 73
Çizelge 5.39. Veterinerlik hizmetlerinden yararlanma 74
Çizelge 5.40. Veterinerlik hizmeti alımında sorun yaşanıp yaşanmadığı durumu 75
Çizelge 5.41. Veterinerlik hizmetinin nerden alındığı 76
Çizelge 5.42. Teşvik ve desteklerden yararlanma durumu 77
Çizelge 5.43. Şarkışla geneli 2022 yılı yararlanılan teşvik ve destek miktarı 78
Çizelge 5.44. Teşvik ve desteklerin yeterli olup olmadığı durumu 79
Çizelge 5.45. Danışmanlık hizmetlerinden faydalanma 80
Çizelge 5.46. Danışmanlık hizmetinin kimden alındığı 80
Çizelge 5.47. Kredi kullanma durumu 82
Çizelge 5.48. Neden kredi kullanıldığı 83
Çizelge 5.49. Kredi kullanımında sorun yaşanıp yaşanmadığı durumu 83
Çizelge 5.50. İşletmelerin üretim dalı 84

Çizelge 5.51. Hayvan pazarlama konusunda sorun yaşanıp yaşanmadığı durumu 85
Çizelge 5.52. Kullanılan pazarlama zinciri 85
Çizelge 5.53. İşletmelerin ürettiği ürünleri pazarlama konusunda sorun yaşama durumları 86
Çizelge 5.54. En çok hangi ürünün pazarlanmasında sorun yaşandığı 87
Çizelge 5.55. Üretilen ürünlerin pazarlanma durumu 87
Çizelge 5.56. Süt üretim durumu ve fiyatları 88
Çizelge 5.57. Süt üretiminin hayvan ırklarına göre dağılımı 89
Çizelge 5.58. Süt pazarlama kanalları 89
Çizelge 5.59. Üreticilerin süt fiyatları konusundaki düşünceleri 90
Çizelge 5.60. Süt pazarlamada yaşanan sorunlar 91
Çizelge 5.61. İşletmelerin ortalama et üretim durumu ve fiyatları 92
Çizelge 5.62. Üreticilerin et fiyatları konusundaki düşünceleri 93
Çizelge 5.63. Üreticilerin et fiyatlarını etkileyen nedenler hakkındaki görüşleri 93
Çizelge 5.64. İşletmelerin üretim sorunları 94
Çizelge 5.65. İşletmelerin devletten beklentileri 95
Çizelge 5.66. Üreticilerin büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinden elde etmiş oldukları gelirden memnun olma durumları 97
Çizelge 5.67. Üreticilerin devletten öncelikli olarak beklentileri 98
Çizelge 5.68. İşletmelerin bulunduğu yerde yeterli mera alanının olup olmadığı ve var olan mera alanlarının hayvan otlatılmasına uygunluk durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi 99
Çizelge 5.69. İşletmelerin bulunduğu yerde yeterli mera alanının olup olmadığı durumu ile yem bitkisi ekilme durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi 99
Çizelge 5.70. İşletmelerin hayvan pazarlama durumu ile hayvansal ürün pazarlamada sorun yaşama durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi 100
Çizelge 5.71. Cinsiyet durumu ile çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olma durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi 100
Çizelge 5.72. İşletmelerde bulunan hayvanları sigortalatma durumu ile ürün pazarlamada sorun yaşama durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi 101
Çizelge 5.73. Kaba yem bulmada sorun yaşama durumu ile Yem bitkisi desteklemelerinin yeterlilik durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi 101

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Şarkışla İlçesinde anket yapılan köylerin haritası 29

1. GİRİŞ

Konunun Önemi

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde hayvancılık sektörü, sadece sağlıklı beslenmeye katkıda bulunmakla kalmayıp, aynı zamanda bir dizi önemli sosyal ve ekonomik avantajı da beraberinde getirmektedir. Bu sektör, ulusal kalkınmaya çeşitli yollarla katkı sağlayarak ülkenin genel ekonomik yapısını güçlendirmektedir. (Aral ve Cevger, 2000). Hayvancılık sektörü, gıda ve tekstil sanayisi gibi sektörlere ham madde sağlayarak yerel ekonominin büyümesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, çayır ve mera alanlarını etkili bir şekilde kullanarak tarım dışı arazilerin ekonomik değerini artırır. Hayvancılık ürünleri, iç piyasa talebinin yanı sıra dış ticarette de etkili bir rol oynamaktadır, ihracat geliri ile ülkenin milli gelirini arttırmaktadır. Kırsal kesimde faaliyet göstermesi, bu alanlarda yaşayanlara istihdam olanağı sunarak göçü önler ve bölgesel kalkınmayı desteklemektedir. Hayvancılık, farklı bölgelerde yaygın olarak yapılan bir faaliyet olup, ekonomik kalkınmayı dengeli bir şekilde dağıtarak sosyal ve ekonomik dengeyi sağlamaya yardımcı olmaktadır. Bu stratejik sektöre yapılan yatırımlar, sadece ekonomik büyümeyi teşvik etmekle kalmaz, aynı zamanda sosyal ve çevresel sürdürülebilirliği de desteklemektedir.

Dünya Bankası verilerine göre, 2021'de tarımsal katma değer küresel milli gelirin %4.1'ini oluşturarak 3.26 trilyon dolar seviyesine ulaşmıştır. Ancak, küresel milli gelirin %78'ini üreten 20 ülke, tarımsal hasılanın %56'sını üretmektedir. Türkiye'de ise tarım sektörünün GSYH kompozisyonundaki payı azalmış olsa da, 2022 itibariyle reel üretim istikrarlı bir artış göstererek %4.8'e ulaşmıştır. Tarım sektörünün GSYH içindeki payı, 1980'lerdeki ihracata dayalı politikaların etkisiyle düşmüştür; ancak, 2022 itibariyle %15.8'lik istihdam oranıyla stratejik bir öneme sahiptir. Bu durum, tarım sektörünün ekonomik büyümeye katkı sağlamaya devam ettiğini ve istihdam yaratmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir.
2020 yılı küresel sığır varlığı verilerine göre dünya genelinde yaklaşık 1.53 milyar baş sığır bulunmaktadır. Bu büyükbaş hayvanlar arasında en yüksek paya sahip olan ülke ise %14.30 ile Brezilya'dır. Brezilya'yı sırasıyla %12.75 ile Hindistan ve %6.15 ile ABD takip etmektedir. Türkiye ise 2020 verilerine göre dünya sığır varlığına %1.18 oranında katkı sağlamakta olup, bu açıdan dünya sığır varlığı sıralamasında 19. Sıradadır. Bu istatistikler, küresel sığır popülasyonunun dağılımını gösterirken Türkiye'nin bu alandaki konumunu açıkça ortaya koymaktadır.

Türkiye'nin 2021 yılı sığır varlığı verilerine göre, sığırların %49.44'ü saf kültür ırk sığırlardan, %42.80'i kültür melezi sığırlardan, %7.66'sı ise yerli sığır ırklarından oluşmaktadır. Bu dönemde Türkiye'deki sığır varlığı, 2004 yılı verilerine göre 1.78 kat artmıştır. Saf kültür ırk sığır varlığında 4.18 kat, kültür melezi ırk sığırlarda ise 1.74 kat artış gözlemlenirken, yerli ırk sığır varlığında ise %61.16 oranında bir azalma yaşanmıştır. 2004 yılına göre yerli sığır varlığında yaşanan azalmaya paralel olarak, yerli ırk sığırlardan elde edilen süt miktarında da ciddi bir düşüş görülmüştür. Türkiye'de 2019 yılında sığırlardan elde edilen toplam süt miktarı yaklaşık 20.8 milyon ton olarak kaydedilmiştir. Bu miktarın %60.36'sı saf kültür ırklardan, %35.96'sı kültür melezi ırklardan, %3.68'i ise yerli ırklardan elde edilmiştir. 2004 yılına göre, yerli sığırlardan elde edilen sütün süt üretimindeki payı %18.42 iken, 2019 yılında %56.82'lik bir düşüşle %3.68'e gerilemiştir. Bu veriler, Türkiye'nin sığır varlığı ve süt üretimi alanında yaşanan değişimleri gösterirken, özellikle yerli ırk sığırların azalış trendine dikkat çekmektedir.

Sağlıklı bir yaşam için vazgeçilmez olan sağlıklı beslenme, hayvansal ürünlerin insan beslenmesinde kilit bir rol oynadığı gerçeğiyle bütünleşir. Küreselleşen dünyada tarım sektörünün önemsizleştiği düşüncesi genellikle yanıltıcıdır. En gelişmiş ülkelerde bile tarım, hem ekonomik hem de sosyal açıdan büyük bir öneme sahiptir. Ülkemizde ise tarım sektörü, ekonomik kalkınma ve sanayileşme çabalarının temel kaynağını oluşturarak önemini sürdürmektedir. Hayvansal ürünlerin sağlıklı beslenmedeki yerinin benzersiz önemi, tarım sektörünün varlığını ve katkılarını vurgulamaktadır. Bu nedenle, tarım sektörü, hem sağlık hem de ekonomik açıdan kilit bir rol oynamaya devam etmektedir (Şahin ve ark, 2001).

Türkiyede, hayvan yetiştiriciliği sadece geçmişte değil, günümüzde de önemli bir uğraş alanı ve geçim kaynağı olarak varlığını sürdürmektedir. Hayvanların sağlıklı bir yaşam sürmeleri ve beklenen verimi sağlamaları için gereken çeşitli besin maddelerini içeren dengeli bir beslenme şarttır. Bu nedenle, hayvancılık faaliyetlerinde hayvanların ihtiyaçlarına uygun besleme programları büyük önem taşır. Hayvancılık, sadece et ve süt üretimiyle sınırlı kalmaz; aynı zamanda deri, yün gibi değerli ürünlerin elde edilmesine de katkıda bulunur. Hayvanların beslenme ihtiyaçları, türlerine, yaşlarına ve amaçlanan üretimlerine bağlı olarak değişiklik gösterir, bu da özelleştirilmiş diyetlerin gerekliliğini ortaya koyar. Yem sanayii, hayvanlara dengeli ve besleyici yemler sunarak sektörün verimliliğini destekler. Hayvan yetiştiriciliği, özellikle kırsal bölgelerde çiftçiler için önemli bir geçim kaynağı olma özelliği taşır ve buna bağlı olarak kırsal ekonomiyi canlandırır. Teknolojik ilerlemelerle birlikte,

hayvan yetiştiriciliği sürekli olarak gelişir ve daha sürdürülebilir ve etkili yöntemlere evrilmeye devam eder (Anonim, 2011). Hayvancılık sektörü, ekonomik yapıdaki önemli bir bileşen olarak öne çıkar. Beslenmenin yanı sıra, ulusal kalkınmaya katkı sağlama, istihdam yaratma, sanayi ve hizmet sektörlerine kaynak aktarma, bölgeler arası dengeli kalkınmayı destekleme, kırsal alanlarda göçü önleme, kalkınma ve sanayileşmeyi öz kaynaklara dayandırma gibi kilit ekonomik ve sosyal fonksiyonları bünyesinde barındırır (Aral ve Cevger, 2000).

Sağlıklı beslenme için bitkisel ve hayvansal proteinin dengeli bir şekilde alınması gereklidir; bu bağlamda, günlük proteinin %40-50'sinin hayvansal kaynaklardan gelmesi önerilmektedir. Hayvansal üretim faaliyeti, beslenme alanındaki bu önemli rolünün yanı sıra ekonomiye çeşitli avantajlar sağlar. Ancak, bu faaliyetin bir dizi sorunu bulunmaktadır. Yine de, hayvancılık üretiminin ülke ekonomisindeki kritik rolü ve artan nüfus gibi faktörler, mevcut sorunların çözüme kavuşturulmasını ve hayvansal ürün üretiminin arttırılmasını zorunlu kılmaktadır (Özçelik, 2004).

Tarımsal faaliyetler, diğer sektörlerle kıyaslandığında daha düşük ve uzun vadeli gelir sağlama sürelerine sahip, aynı zamanda yüksek risk içeren bir sektördür (Kadağan ve Gürbüz, 2022). Ancak, bu faaliyetin sürdürülebilirliği ülkeler için kritiktir (Tapkı vd. 2018). Çünkü ülkeler kendi ihtiyaçlarını karşılamak istemektedir (Terin vd. 2022). Bu hedefe ulaşabilmek için hayvan yetiştiricilerinin risklerini azaltmak ve gelirlerini artırmak amacıyla desteklenmeleri gerekmektedir (Erdal ve Erdal, 2008). Türkiye'de, hayvancılık desteklemeleri 2000 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır ve bu desteklerin sonucunda büyük ölçekli işletmelerde ve hayvan sayılarında artış gözlemlenmiştir (Erdal vd., 2013).

Türkiye'de, sosyo-ekonomik refahın artması ve hızla artan nüfusa bağlı olarak hayvansal ürünlere olan talebin artması, üretim ve verimliliğin bu talep artışına ayak uydurmasını zorunlu hale getirmektedir. Özellikle kırsal kesimdeki sığır işletmelerinin, geleneksel polikültür yapıdan uzaklaşarak daha bilinçli bir işletme boyutuna evrilmesi, verimlilik düzeylerine olumlu bir katkıda bulunmaktadır. Bu dönüşüm, hayvancılık sektörünün sürdürülebilirliği açısından önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır (Günlü, Atasever ve Karakaya, 2006).

Hayvansal üretim, insanların beslenme ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp ülke ekonomisine katkıda bulunarak istihdam olanağı yaratan önemli bir sektördür. Türkiye'deki hayvancılık işletmelerinin çoğunluğu küçük aile işletmelerinden oluşur ve özellikle süt sığırcılığı işletmelerinin büyük bir kısmı 1-4 baş hayvana sahiptir. Bu sektör, toplum sağlığına katkıda bulunduğu gibi ülke ekonomisine de önemli faydalar sunmaktadır. Ancak, gelişmiş ülkelerde hayvancılık genellikle tarımsal üretimin yarısından fazlasını oluştururken, Türkiye'de bu oran %25-30 seviyelerindedir (Demir ve Sancar 2012).

Araştırmanın Önemi

Beslenme düzeyini artırmak amacıyla güvenilir gıda üretimi önemlidir, bu bağlamda süt ve et sektörleri öncelikli ele alınmalıdır. Sığırlar, süt ve et üretiminde kilit bir rol oynayarak hayvancılık sektörünün öncü dallarından birini oluşturur. Süt sığırcılığı, et sığırcılığının temel ihtiyacını karşıladığından, bu iki üretim kolu birbirine bağımlıdır ve verimliliği artırmak için disiplinli çalışma ve maliyet düşürme stratejileri uygulanmalıdır (Alkan, 2015).

Türkiye'de, sosyo-ekonomik refahın artması ve hızla artan nüfusa bağlı olarak hayvansal ürünlere olan talebin artması, üretim ve verimliliğin bu talep artışına ayak uydurmasını zorunlu hale getirmektedir. Özellikle kırsal kesimdeki sığır işletmelerinin, geleneksel polikültür yapıdan uzaklaşarak daha bilinçli bir işletme boyutuna evrilmesi, verimlilik düzeylerine olumlu bir katkıda bulunmaktadır. Bu dönüşüm, hayvancılık sektörünün sürdürülebilirliği açısından önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır (Günlü, Atasever ve Karakaya, 2006).

Ülkemizin konumu, hayvansal ürünlerin geniş bir alanda üretimine uygun bir zemin hazırlamaktadır. Sivas İli'ne bağlı Şarkışla bölgesi, büyükbaş hayvancılık açısından özellikle dikkat çekici bir potansiyele sahiptir. Söz konusu bölgede bulunan sığır sayısı, yaklaşık olarak 40.000 civarındadır. Şarkışla'nın zengin tarımsal alanları ve verimli mera kaynakları, hayvancılık faaliyetleri için elverişli bir çevre sunmaktadır. Bölge, kırmızı et ve süt üretimi konularında büyük bir potansiyele sahiptir ve bu alanda gelişmeye oldukça açıktır. Gerçekleştirilen bu çalışma, Şarkışla bölgesindeki büyükbaş hayvancılık işletmelerinin karşılaştığı sorunları tespit etmeyi ve çözüm önerileri sunmayı hedeflemektedir. Yapılan yüz yüze görüşmeler ve değerlendirmeler, sektördeki eksiklikleri ve sorunları ortaya koymak adına önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Ayrıca bu çalışma bölgenin ve sektörün üstün

yönlerini belirterek hayvancılık faaliyetlerine öncülük etmesi ve bu kapsamda, Şarkışla'nın büyükbaş hayvancılık sektöründe daha etkin ve sürdürülebilir bir rol oynaması için öneriler ortaya koyacak ve bölgedeki hayvancılık potansiyelinin daha iyi değerlendirilmesine yardımcı olacağı düşünülebilir.

Araştırmanın Amacı

Türkiyede büyükbaş hayvancılık ile ilgili birçok çalışma mevcuttur. Ancak Sivas ili Şarkışla İlçesinde büyükbaş hayvancılık işletmelerinin üretim ve pazarlama sorunları ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu da çalışmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Bu tez çalışmasının temel amacı; Sivas İli Şarkışla İlçesi ve köylerinde bulunan büyükbaş hayvancılık işletmelerin üretim ve pazarlama konusunda yaşamış oldukları sorunları tespit edip çözüm önerilerini ortaya koymak, bölgede hayvancılık yapacak olan diğer üreticilere yol göstermek ve bu bölgede büyükbaş hayvancılığın sürdürebilirliğini artırarak üreticilerin bu sektör hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır. Şarkışla İlçesinde her hafta cumartesi günü kurulan Türkiyenin en büyük canlı hayvan pazarının bu bölgede olması nedeniyle büyükbaş hayvancılık bölge ekonominde önemli bir yere sahiptir. Şap hastalığından dolayı 2023 yılında Sarkışla Belediyesi Canlı Hayvan Pazarının sık sık kapatılması nedeniyle bölede üretim yapan üreticiler önemli derecede gelir kaybına uğramışlardır. Bu araştırmanın bir amacıda üreticilerin veteriner hekimlerden ne sıklıkla yararlandıklarını, hayvan hastalıkları konusunda ne derecede bilgi sahibi olduklarını tespit etmek ve üreticileri bu konuda bilgilendirerek oluşacak gelir kayıplarını önlemektir.Ayrıca bu araştırmanın bu bölgede ve ülkemizde büyükbaş hayvancılıkla ilgili yapılacak olan bilimsel çalışmalara örnek olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Kapsamı ve Ana Hatları

Çalışma Sivas İli Şarkışla İlçesi ve köylerinde bulunan büyükbaş hayvancılık faaliyetinde bulunan işletmeleri kapsamıştır. Bu çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümü büyükbaş hayvancılık işletmelerin üretim ve pazarlama faaliyetlerine yönelik genel bilgilerin, araştırmanın amacının ve öneminin yer aldığı giriş kısmından oluşmuştur. İkinci bölümde bu konuda yapılmış benzer çalışmaların kaynak özetleri yer almıştır. Üçüncü bölümde araştırmada kullanılan birincil ve ikincil materyal, örnek sayısının belirlenmesine ilişkin yöntem ve uygulanan analiz yöntemleriyle ilgili ayrıntılı bilgiler yer almıştır.

Dördüncü bölümde Dünya'da ve Türkiye'de büyükbaş hayvancılıkla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Araştırma alanını oluşturan Sivas Şarkışla bölgesi hakkında genel bilgiler verilerek bölgedeki tarımsal yapı aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Dünya'da ve Türkiye'de büyükbaş hayvancılığın genel durumuyla ilgili bilgi verilmiştir. Beşinci bölümünde ise Sivas İli Şarkışla İlçesi Köylerinde büyükbaş hayvancılık üretimi yapan işletmelere yönelik araştırma sonuçları yer almıştır. Altıncı bölümde ise araştırma sonuçlarında tespit edilen aksaklık ve sorunların nasıl çözüleceği tartışılarak çözüm önerileri ortaya konmuştur.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Doğanay, S. Ve Yanar, M. (2024). Bu çalışma, Şanlıurfa ili Eyyubiye ilçesinde gerçekleştirilerek Güneydoğu Anadolu bölgesindeki sığırcılık işletmelerinin yetiştiricilik uygulamalarını, karşılaşılan zorlukları ve çözüm önerilerini incelemiştir. 135 işletme, rastgele seçilen katılımcılarla yüz yüze görüşülerek anket çalışması yapılmıştır. İşletmelerin %68.5'inde suni tohumlama yapılmamış ve %44.3'ünde suni tohumlamanın doğru bulunmadığı belirlenmiştir. Kızgınlık belirlenmesinde %80.7 oranında birden fazla belirti dikkate alınırken, %75.7'si düveleri 1.5 yaşına ulaştığında boğaya verdiğini veya suni tohumlama yaptırdığını belirtmiştir. İneklerin %47.4'ü doğumdan sonraki ilk kızgınlıkta suni tohumlama yapılmıştır. Bunun, ineklerin üreme sağlığı ve verimleri açısından sakıncalı olduğu düşünülebilir. Eyyubiye ilçesinde yetiştirilen ineklerin %48.3'ü kontrolsüz bir şekilde kuruya çıkmıştır. Sığırcılık işletmelerinin %64.4'ünde hayvanların verim kayıtları tutulmuş ancak bu kayıtların içerik ve kapsam bakımından yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Koçyiğit, R., Yanar, M., Aydın, R., Özdemir, V. F., Ergün, O. F., Bayram, B., & Onur, Ş. (2023). Bu çalışmada Erzurum ili Aşkale ilçesindeki sığırcılık işletmelerinin barınaklarının yapısal özelliklerini ve bu özelliklerle ilgili sorunları belirlemeyi amaçlamaktadır. Yapılan 221 işletme sahibiyle yüz yüze anket sonuçlarına göre, işletmelerin çoğunluğunun bağlı duraksız kapalı ahırlardan oluştuğu ve ahır binalarının genellikle müstakil olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, ilçedeki işletmelerin sadece %16.7'sinin hayvanlar için gezinti alanına, %13.4'ünün ise gübre depolama alanına sahip olduğu görülmüştür. Bu nedenle, ilçede yapılacak yeni ahırların modernize edilmesi veya mevcut ahırların iyileştirilmesi, hayvan refahını sağlayacak ve yetiştiriciler için daha karlı bir üretim süreci sunacaktır. Özellikle süt sığırcılığı işletmelerinde, sağlıklı bir yetiştiricilik için barınak planlamasının hayvanların fizyolojik ihtiyaçlarına uygun olarak yapılması gerekmektedir. Bu sebeple, ilçede yapılacak yeni ahırların modern bir şekilde inşa edilmesi veya mevcut ahırların geliştirilmesi önemlidir. Bu, hayvan refahını artırarak yetiştiriciler için daha verimli bir üretim süreci sağlayacağı sonucuna varılmıştır.

Can, B. A., Engindeniz, S., ve Onur, C. (2023). Kocaeli ilinin Derince ilçesinde süt sığırcılığı yetiştiriciliği yapan üreticilerin karşılaştığı sorunları analiz etmek için yapılan araştırma, 61 üretici ile yüz yüze görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. İncelemede, işletmelerin hayvan

sayısı ile süt üretimi üzerinde durulmuştur. Ortalama sağmal hayvan sayısının 10.03 baş ve yıllık hayvan başına ortalama süt veriminin 4185.71 kg/baş olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin en çok karşılaştığı sorunlar ise sütün kalitesine göre fiyatlandırılmaması, örgütlenme eksikliği, düşük süt fiyatları, yüksek ilaç masrafları ve süt fabrikalarının fiyat artışı yapmamasıdır. Bu sorunların çözümünde yerel yönetimlerin süt işleme tesislerinin kurulması ve üreticilere daha yüksek kazanç sağlama imkanı tanıması önemlidir. Sonuç olarak, süt sığırcılığındaki sorunların çözümü için bölgedeki araştırmaların ve tarım politikalarının desteklenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Döndüoğlu L.(2023), çalışmasında Denizli İlinde Sığır Yetiştiricileri Birliğine üye süt üretimi yapan işletmelerin yapısal durumları, üreticilerin ekonomik durumları ayrıca birliğin üreticilere vermiş olduğu tarımsal yayım ve eğitim konuları incelenmiştir. Bu araştırmanın ana materyalini Denizli İlinde yoğun bir şekilde sığırcılık faaliyetlerinde bulunulan 100 adet sığır işletmesi sahibiyle birebir yapılan anket çalışmaları oluşturmuştur. İşletmelerin en önemli beklentilerin sağlıklı sığır ırklarının oluşturularak et ve süt verimin artırılması olduğu görülmüştür. Araştırma bulgularında anket çalışmasına katılan üreticilerin % 77'sinin herhangi bir yerden eğitim almadan tamamen kendi bilgi ve tecrübelerine göre bakım ve besleme yaptıkları görülmüştür. Bu araştırmaya katılan işletme sahiplerinden %54'ü hayvan besleme ve verimin nasıl artırılacağı konusunda ilgililerin eğitim vermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Eğitim ve kaba yem temini konusunda İlçe Tarım ve Orman Müdürlüklerinin daha etkili çalışmalar yapması gerektiği düşünülmektedir. DDSYB'nin çalışma yapılan bölgedeki üreticilerin gelişmesine ve gelirlerin artırılması konusunda oldukça fazla katkı sağladığını belirtmiştir.

Şat, O. ve Aydın, R. (2024). Erzurum ili Aşkale ilçesindeki sığırcılık işletmelerinin sosyo-ekonomik özelliklerini belirlemek amacıyla 221 işletme sahibiyle yapılan araştırmada, işletmecilerin yaş dağılımı, eğitim düzeyleri, sığırcılık faaliyetleri ve beklentileri analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, işletmelerin çoğunluğu aile tarafından işletilmekte, uzun süredir sığırcılık yapılmaktadır. İşletmecilerin çoğunluğu memnun değildir ve devletten yem, ilaç desteği ve destekleme ücretlerinin artırılmasını talep etmektedir. Ayrıca, İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, üniversite, çiftçi ve sivil toplum kuruluşlarının ortak projeleriyle çiftçilerin sosyo-ekonomik durumunun iyileştirilmesi hedeflenmektedir.

Terin, M., Ceylan, M., Çiftçi, K. ve Yıldırım, İ. (2024). Bu çalışmada Van İli Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'ne üye ve üye olmayan süt sığırcılığı işletmeleri arasında yapılan bir araştırmada, işletmelerin sosyo-demografik ve işletmecilik yapıları karşılaştırılmıştır. 89 üye ve 89 üye olmayan işletmeden elde edilen verilerle analiz yapılmıştır. Sosyo-demografik özelliklerde belirgin farklılıklar bulunmazken, işletmecilik yapılarında traktör sahipliği, inek sayısı, süt verimi gibi faktörlerde önemli ayrımlar gözlemlenmiştir. VDSYB üyesi olan işletmelerin daha bilinçli ve üretim olanakları bakımından daha iyi durumda olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bulgular, tarımsal örgütlerin üyelerine ve sektöre sağladığı katkıları vurgulamaktadır.

Dal, B. ve Kızılaslan, H. (2022). Araştırma, TR83 Bölgesi'nde besi sığırcılığı işletmelerinin kırmızı et arzını etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamıştır. 230 işletmeyle yüz yüze görüşmeler yapılarak elde edilen verilerle, işletmecilerin üretim kararlarını etkileyen faktörler Faktör Analizi ve Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi kullanılarak belirlenmiştir. Besi sığırcılığı işletmelerinde brüt marjın ve etkileyen faktörlerin analizi yapılmış, girdi maliyetlerinin azaltılması, desteklerin artırılması ve kredi imkanlarının genişletilmesinin üreticinin üretim kararları üzerinde önemli bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin çoğunluğu küçük ölçekli aile işletmelerinden oluşmakla birlikte, ihtisaslaşmanın artırılması ve Glaşmanın teşvik edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kooperatiflerin ve diğer kuruluşların üreticilere teknik bilgi ve kayıt tutma konusunda destek sağladığı, ancak bu desteklerden yeterince yararlanılmadığı belirlenmiştir. Kırmızı et tüketiminin artırılması için üretim kararlarını etkileyen faktörlerin ve etkenlerin belirlenmesinin önemli olduğu vurgulanmıştır.

Uzabacı, E. ve Üstüner, H. (2023). Bu çalışma, Marmara Bölgesi'ndeki küçükbaş ve büyükbaş hayvan dağılımını illere göre detaylı bir şekilde analiz etmektedir. TÜİK veri tabanından alınan hayvancılık verileri kullanılarak yapılan araştırmada, Merinos koyunu, yerli ve diğer ırk koyunlar ile keçi sayıları küçükbaş hayvanlar için, yerli sığır, kültür sığırı ve manda sayıları ise büyükbaş hayvanlar için incelenmiştir. Uyum analizi sonuçlarına göre, bölgedeki küçükbaş hayvancılık sektörüne Bursa, Balıkesir ve Tekirdağ'ın Merinos koyunu yetiştiriciliği, Kocaeli, Kırklareli ve Sakarya'nın yerli ve diğer ırk koyun yetiştiriciliği ve Çanakkale'nin keçi yetiştiriciliği konularında önemli katkı sağladığı belirlenmiştir. Benzer şekilde, büyükbaş hayvanlar açısından Bursa, Balıkesir ve Sakarya'nın kültür sığırı yetiştiriciliğinde bölgeye önemli katkı sağladığı tespit edilmiştir. Uyum analizi yönteminin

istatistiksel ve grafiksel değerlendirme sağlaması nedeniyle hayvancılık alanındaki çalışmalarda faydalı olabileceği sonucuna varılmıştır.

Boyar, İ. ve Ertekin, C.(2023). Son yıllarda enerji maliyetlerindeki artışlar, hayvancılık ve tarım sektörlerinde enerji verimliliği çalışmalarının önemini artırmıştır. Ancak, bu sektörlerdeki enerji kullanımı ve verimliliği üzerine yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür. Bu çalışma, büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde enerji kullanımı ve makine güç gereksinimlerini incelemeyi hedeflemiştir. Toplam 51 işletme üzerinde yapılan araştırma, işletme sahiplerinin profillerini, elektrik enerjisi tüketimlerini ve diğer parametreleri değerlendirmiştir. Ortalama süt verimi ve elektrik enerjisi kullanımı gibi önemli veriler elde edilmiş ve işletmelerin büyüklüklerine göre enerji tüketimleri grafiklerle açıklanmıştır. Çalışma, sektörde daha detaylı araştırmaların gerekliliğine işaret etmiş ve gelecek çalışmalara rehberlik etmeyi amaçlamıştır. İnceleme, küçük ölçekli işletmelerin mekanizasyon açısından geride olduğunu ve bu durumun süt verimlerini etkilediğini göstermiştir. Ortalama süt verimi, büyük ve mekanizasyonu gelişmiş işletmelerde daha yüksektir. Küçük işletmelerde elektrik tüketimi, özellikle sağmal başına daha yüksektir. Ancak, orta ölçekli işletmelerde bu tüketim miktarı düşüktür. Elektrik enerjisi kullanımının azaltılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı konusunda işletmelere bilgi sağlayacağı düşünülmektedir.

Eştürk, Ö. ve Mert, N. (2023). Bu araştırma, Ardahan ildeki hayvancılık faaliyetlerinin sosyo-ekonomik özelliklerini ve sosyal güvenlik bilincini ele almıştır. 330 katılımcıyla yapılan anket sonuçlarına göre, kadınların sosyal güvenlik bilinci genellikle erkeklerden daha yüksektir ve gençlerin bilinci orta yaş ve üstündekilere kıyasla daha yüksektir. Eğitim seviyesi arttıkça, sosyal güvenlik bilinci beklenenin aksine değişmemektedir. Medeni durum, aile büyüklüğü ve gelir düzeyi, sosyal güvenlik bilinci üzerinde etkili olmaktadır. Ancak, yüksek primler sigortalı olmayı engelleyebilmektedir. Ardahan'da hayvancılık sektörünün gelişmesi için kayıt dışı istihdamla mücadele edilmesi ve çalışanların bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu, mikro ölçekli projeler ve kurumlar arası işbirliği ile desteklenmelidir. Küreselleşme sürecinde, maliyetlerin azaltılması çabalarının yol açtığı kayıt dışılık, Ardahan ilindeki büyükbaş hayvancılık sektöründe önemli bir sorun olduğu düşünülmektedir.

Bulut, O. D. ve Paksoy, M. (2023). Bu çalışmadaAksaray'daki süt sığırcılığı işletmelerinin ekonomik analizi yapılmıştır. 90 işletme üzerinde 2016-2017'de yüz yüze anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Üreticilerin çoğunluğu ilkokul mezunu ve işletmelerin %63.3'ü sadece süt

sığırcılığı işletmesi olduğu görülmüştür. Ortalama damızlık süt sığırı sayısı 14.34 baş, hayvan varlığı 22.07 BBHB, sağım süresi 248.11 gün olduğu tespit edilmiştir.Yem masrafları işletmelerin en büyük gideri olduğu, Hay-Koop'a bağlı işletmelerin brüt karı, Tar-Koop'a bağlı olanlara göre istatistiksel olarak daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Süt geliri, işletmelerin üretim değerini önemli ölçüde etkiliyor. Süt gelirinin artırılması için süt üretim verimliliği veya fiyatların artırılması gerektiği, örgütlenme mekanizmasının desteklenmesi ve yem masraflarının azaltılmasının üretime olumlu şekilde yansıyacağı düşünülmektedir.

Özdemir, C. Y., Kaygısız, A., ve Aydın, R. (2023). Bu araştırma, Gümüşhane ilinin Torul ilçesindeki süt sığırcılığı işletmelerinin sosyo-ekonomik durumunu incelemek ve çözüm önerileri sunmak amacıyla yapılmıştır. İlçede 100 işletme sahibiyle yapılan anket sonuçlarına göre, işletmelerin çoğunluğu bağlı duraklı ahırlardan oluşmakta olup, işletme başına düşen sığır sayısının az olması nedeniyle küçük aile işletmelerinin kendi ihtiyaçlarını karşıladığı ve geçimlerini hayvan ve hayvansal ürün satışlarıyla sağladığı görülmektedir. Bu nedenle, mevcut sosyo-ekonomik yapı ve hayvansal üretimin sürdürülmesi önemlidir. Ayrıca, mevcut yetiştiricilere hayvancılık eğitimleri verilmesi, üniversite mezunu kişilerin hayvancılığa teşvik edilmesi ve hayvancılık konusunda eğitim almalarıyla hayvancılık sektöründe ilerleme sağlanabileceği belirtilmiştir.

Terin, M., Ceylan, M., Çiftçi, K., ve Yıldırım, İ. (2023). Bu çalışmada, Van ilindeki süt sığırcılığı işletmelerinin hayvan hayat sigortası yaptırmalarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. 178 üretici ile gerçekleştirilen yüz yüze anketlerden elde edilen veriler kullanılmıştır. Analizler sonucunda, süt üretimi miktarı, işletmede kayıt tutma, tarımsal kredi kullanma, Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'ne üyelik ve alınan desteklerin sigorta yaptırmayı olumlu etkilediği, traktör sahibi olma, sağım öncesi meme temizliği yapma ve suni tohumlama gibi faktörlerin ise sigorta yaptırmayı olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Araştırmada, işletmelerin sadece %15.73'ünün hayvanlarını sigorta yaptırdığı, bunun sebepleri arasında ise yüksek primler, gelir yetersizliği, gereksiz bulma ve hasar ödemelerinde sorunlar olduğu ifade edilmiştir.

Özdemir, C. Y., Kaygısız, A.,ve Aydın, R. (2023). Bu araştırma, Gümüşhane ilinin Torul ilçesindeki süt sığırcılığı işletmelerinin sosyo-ekonomik durumunu incelemek ve çözüm önerileri sunmak amacıyla yapılmıştır. İlçede 100 işletme sahibiyle yapılan anket sonuçlarına göre, işletmelerin çoğunluğu bağlı duraklı ahırlardan oluşmakta olup, işletme başına düşen

sığır sayısının az olması nedeniyle küçük aile işletmelerinin kendi ihtiyaçlarını karşıladığı ve geçimlerini hayvan ve hayvansal ürün satışlarıyla sağladığı görülmektedir. Bu nedenle, mevcut sosyo-ekonomik yapı ve hayvansal üretimin sürdürülmesi önemlidir. Ayrıca, mevcut yetiştiricilere hayvancılık eğitimleri verilmesi, üniversite mezunu kişilerin hayvancılığa teşvik edilmesi ve hayvancılık konusunda eğitim almalarıyla hayvancılık sektöründe ilerleme sağlanabileceği belirtilmiştir.

Akbay, C., Çetinkaya, S., ve Akbay, F. (2023). Bu çalışmada Türkiye'deki süt sığırcılığı işletmelerinin yem bitkisi üretme durumları ve bu üretimin coğrafi bölgelere ve işletme genişlik gruplarına göre benzerlik ve farklılıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. 711 süt sığırcılığı işletmesi üzerinde gerçekleştirilen anket sonuçlarına dayanarak, işletmelerin büyük çoğunluğunun kaba yem ürettiği ve kaba yem üretiminin coğrafi bölgelere ve işletme genişlik gruplarına göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. İşletme genişliğinin artmasıyla birlikte kaba yem üretimi ve kaba yem üretiminin yem ihtiyacını karşılamadaki payının da arttığı belirlenmiştir. Ancak, incelenen işletmelerin çoğu kaba yem üretmesine rağmen, yüksek hayvancılık üretim kapasitesine sahip bölgelerde kaba yem üretiminin yetersiz olduğu görülmüştür. Bu nedenle, kaba yem üretimini artırmak için tarım arazilerinin amaç dışı kullanımına izin verilmemeli, işletme büyüklükleri arazi planlamasına göre düzenlenmeli ve işletmelere kaba yem üretimi konusunda destek sağlanmalıdır. Ayrıca, üreticilerin yem bitkisi yetiştiriciliği konusunda eğitilmesi ve bu konuda bilinçlerinin artırılması için eğitim ve yayım faaliyetlerine önem verilmesi sonucuna varılmıştır.

Kopuzlu, S. (2023). Erzurum, iklimsel ve ekolojik şartlarıyla hayvancılığa elverişli bir il olarak öne çıkmaktadır. Zengin mera alanları ve çeşitli yem bitkisi üretimi imkânları bulunmaktadır. İlin hayvancılık kültürü geçmişten gelen bir geleneğe dayanmaktadır ve ekonomiye önemli katkı sağlamaktadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı oldukça yüksektir ve bölgeye özgüdür. Ancak, mera kapasitesinin üzerinde hayvan varlığı bulunmaktadır, bu da dengeli bir yönetim gerektirmektedir. İlde hayvan yetiştiriciliğinin gelişmesi için örgütlenme ve iş birliği önemlidir. Canlı hayvan borsaları ve piyasa mekanizmalarının etkinleştirilmesiyle sektörün daha verimli düzeyde düzenlenmesi ve piyasa etkinliğinin artırılması hedeflenmektedir.

Ken, E.ve Semerci, A. (2023).Türkiye'de kaba yem ve karma yem üretiminin yeterli düzeyde olmaması hayvan beslenmesi için büyük bir öneme sahiptir, zira hayvancılık faaliyetlerinin

önemli bir kısmını oluşturan yem giderlerinin yaklaşık %70'ini oluşturmaktadır. Ancak, kaba yemdeki kendine yeterlilik oranı %60-70 civarında seyretmektedir ve karma yem üretimindeki hammadde ihtiyacının önemli bir kısmı ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Bu durum, 2022'de karma yem ve yem hammaddeleri ithalatının 5 milyar ABD dolarına varan bir ticaret açığına neden olmuştur. Türkiye'nin hayvan nüfusunu besleyebilmesi için kendi kendine yeterliliği sağlayacak politikaları geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, yem bitkileri üretiminin artırılması için tarımsal desteklemelerin gözden geçirilmesi ve mera ıslahı gibi önlemler alınması gerekmektedir. Ayrıca, karma yem sektörünün ithalata olan bağımlılığını azaltmak için tahıllar ve yağlı tohumlu bitkiler gibi stratejik yem hammaddelerinin üretiminin artırılması önemlidir. Bu politikaların oluşturulmasında uluslararası rekabet koşulları ve üretim planlamalarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Gemeç E.(2023), çalışmasında Zonguldak İlinde yapılan bu çalışmada Büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yerel çevreyle olan ilişkileri ve bu işletmelerin bölgeye katkıları ele alınmıştır. Bu araştırmanın ana materyalini Zonguldak İlinde büyükbaş hayvancılık işletmesi bulunan 33 kadın işletmeci ve 67 erkek işletme sahibiyle yüzü yüze yapılan 100 adet anket çalışmasından elde edilen veriler oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre işletme sahiplerinin %55'i gelecek yıllarda da büyükbaş hayvancılık faaliyetlerine devam edeceklerini belirtmişlerdir. Bu araştırmanın diğer bir sonucunda ise yapılan desteklemelerin işletmede bulunan hayvan varlığının artmasında olumlu bir katkı sağladığı görülmüştür. Küçük işletmelerin desteklenmesi sonucunda bölgedeki işlik sorununa çözüm olacağı düşünülmektedir. Bölgedeki üreticilerin pazar paylarının artması için birlik yada kooperatiflere üye olmalarının faydalı olacağı sonucuna varılmıştır. İthal hayvan girişlerinin bölgedeki hayvancılık işletmelerini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Yıldız, S. (2023), araştırmasında Van ilinde yapılan bu araştırmanın konusunu DAP çiftçi eğitim merkezinde verilen eğitime katılan 137 kursiyerle yapılan anketler oluşturmaktadır. Anket çalışmasına katılan üreticilerin %84.56'sının 15-50 yaş aralığında olduğu kursiyerlerin işletmelerinde ortalama 40.89 sığır varlığına sahip oldukları %78.23'nün meradan faydalandıkları ve büyük oranda yonca ve mısır silajı gibi kaba yemleri ürettikleri görülmüştür. Araştırmaya katılan söz konusu bu işletmelerde yıldan yıla hayvan varlıklarının azaldığı ve bölgede arazi alanlarının küçük olması nedeniyle verimli ve karlı tarımsal üretim yapılamadığı sonucuna varılmıştır. Bölgede üretim yapan sığır işletmelerin büyük çoğunluğun

küçük ölçekli işletmeler olması nedeniyle hayvancılıkla ilgili gelişmiş teknolojilerden gerektiği gibi yararlanılmadığı sonucunu ortaya koymuştur.

Yüzbaşıoğlu, R. (2022). Bu araştırma, Tokat ilinin Merkez ilçesindeki büyükbaş hayvancılıkla uğraşan işletmecilerin sosyo-ekonomik durumlarını ve işletmelerinin mevcut koşullarını incelemeyi hedeflemiştir. 200 büyükbaş hayvan işletmesinin sahipleriyle yapılan görüşmeler sonucunda, işletmecilerin ortalama yaşının 52.91 olduğu ve %39.50'sinin ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin %80'inde süt ve et üretimi yapılmaktadır. Gübre depolama alanına sahip işletmelerin oranı %44, sağım ünitesine sahip olanların oranı ise %26 olarak belirlenmiştir. İşletmelerin %60.50'si hayvanlarını hayvan pazarında satarken, %55'i satış sürecinde zorluklar yaşamaktadır. Süt üreten işletmelerin %38'i sütlerini toptancılara satmaktadır. Bu sonuçlara göre, işletmecilerin en büyük sorunu olan yem ve yem masraflarını azaltmaya yönelik destek politikalarının geliştirilmesi veya kaliteli yem üretimini teşvik edecek kurs/seminerlerin düzenlenmesi önerilebilir. Ayrıca, hijyen eksikliği ve yetersiz ahır varlığı nedeniyle yaşanan yüksek hayvan kaybı ile az sayıdaki gübre depolarının çevre kirliliğine yol açtığı belirlenmiştir. Üreticilerin en büyük sorunlarından biri yem maliyetleri ve hijyen standartlarının yetersizliğidir. Destek politikaları ve eğitim programları ile bu sorunlar çözülebilir, işletmeler kendi kendine yeter hale gelebilir. Ayrıca, pazarlama sorunları yetiştirici birliklerinin güçlendirilmesi ve devlet teşvikleriyle hafifletilebilir, böylece çiftçiler daha fazla kar elde edebilir ve yetiştiriciliğin daha verimli hale geleceği belirtilmiştir.

Çelik, E.(2021), çalışmasında Ardahan ilinde büyükbaş hayvancılık yapan üreticilerle yapılmıştır. Çalışmanın ana materyalini Ardahanlı üreticilerle yapılan anket çalışması oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre üreticilerin yaş ortalamalarının yüksek olduğu ve büyük çoğunluğun eğitim seviyesin düşük olduğu çoğunlukla ilkokul mezunu oldukları ve bu üreticilerin hayvancılık dışında kamu işçisi olarak da gelir sağladıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya konu üreticilerin yıllık olarak 53 000 TL. civarında gelir elde ettikleri ve 7 500 TL.civarında devletten teşvik ve destek aldıkları belirlenmiştir. Hayvan ırklarıyla ilgili anket sorularına verilen cevaplar incelendiğinde ise yerli ırk sığır cinslerinin azaldığı buna karşılık kültür melezi ırkların yaygınlaştığı sonucuna varılmıştır. Ardahan bölgesinde hayvancılık faaliyetlerini avantajlı hale getiren bu bölgede büyükbaş hayvan otlatılmasına uygun mera alanlarının yaygın bir şekilde bulunmasıdır. Bu avantajlı duruma karşın kış aylarının yoğun kar yağışlı ve soğuk geçmesi nedeniyle kış aylarında kaba yem ve kesif yeme ihtiyaç olduğu tespit edilmiş olup yem bitkisi ekim alanları son derece yetersizdir. Bu araştırmanın sonucun

da anket çalışmasına katılan üreticilerin devletin vermiş olduğu teşvik ve desteklerden yeterince yararlanmalarına rağmen hayvancığın aynı oranda gelişmediği savunmuştur.

Özdemir, Y., Kınıklı, F. ve Engindeniz, S. (2021), çalışmalarında Balıkesir İli Gönen Süt Üreticileri Birliği üyesi süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal özelliklerini belirlemek, karşılaştıkları sorunları saptamak ve çözüm önerileri sunmaktır. 66 işletmeden alınan anket verileri, sağmal hayvan sayısına göre üç gruba ayrılmıştır. İşletmelerin yaş ortalaması 43.56 yıl, eğitim süresi ortalaması 6.62 yıl olarak tespit edilmiştir. İşletmelerde en yaygın yetiştirilen bitkisel ürünler buğday, arpa, yulaf ve silajlık mısırdır. Ortalama süt satış fiyatı 1.70 Tl./kg'dir ve işletmelerin %82.3'ü yem bitkileri, %85.5'i diğer hayvancılık desteklerinden yararlanmaktadır. İşletmelerin %37.9'u hayvancılık için kredi kullanmaktadır. Sorunların başında kaba yem temini gelmektedir, bu nedenle süt sığırcılığı işletmelerinin desteklerden daha fazla yararlanması ve desteklerin arttırılması önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Süt sığırcılığı işletmelerinde ana girdi maliyeti olan yem masrafları, genellikle işletmeleri kendi yem bitkilerini üretmeye yönlendirir. Bu durum, bölgedeki işletmelerin genellikle benzer yapı ve ortak sorunlara sahip olduğunu göstermektedir, özellikle de kaba yem temini ve yüksek maliyetlerle ilgili sorunların öne çıktığı tespit edilmiştir.

Sevimli, L. (2020, çalışmasında Aksaray ilinde yapılan bu araştırma sonuçlarına göre, büyükbaş hayvancılık desteklerinden faydalanan 110 işletmeden 88'inde desteklerin yetersiz olduğu, 63 işletmede üretim kapasitesini artırmada verimsiz olduğu, 89 işletmede satışları artırmada etkisinin olmadığı, ve 93 işletmede ürün kalitesini artırmada desteklerin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Aksaray ilinde, et ve süt ürünlerinin miktar ve kalite açısından gelişimini artırarak yerel ekonomiye daha fazla katkı sağlamak için pazarlama stratejilerine daha fazla vurgu yapılmalıdır. Özellikle Aksaray'ın büyükşehirlere yakınlığı göz önüne alındığında, araştırmacılar tarafından pazarlama ağının nasıl daha etkili bir şekilde geliştirilebileceği konusunda detaylı çalışmalar yapılmalıdır. Ancak elde edilen bulgulara göre, süpermarketlerin doğrudan büyük yetiştiricilerle iletişim kurması durumunda, Aksaray ilinin mevcut hayvancılık potansiyelinin büyük süpermarket zincirlerinin günlük taleplerini karşılayabilecek düzeyde olduğunu ortaya koymuştur.

Slozhenkina, M. I., Gorlov, I. F., Kholodova, M. A., Kholodov, O. A., Shakhbazova, O. P., ve Mosolova, D. A. (2020), bu makale, Rusya'nın önemli tarım bölgesi olan Rostov bölgesindeki et ve süt sığır yetiştiriciliği endüstrisinin gelişme eğilimlerine odaklanarak, ulusal proje

"Çiftçilere Destek ve Kırsal İşbirliğinin Geliştirilmesi" çerçevesinde aile işletmeleri ve yeni çiftçilere yönelik devlet destek programlarını ele almaktadır. Küçük bölgesel tarım işletmelerine yönelik devlet destek programlarının ekonomik yapısı ve finansman bileşimi detaylı bir analizle incelenmiş, bu alandaki devlet destek önlemlerinin daha da geliştirilmesi için öneriler sunulmuştur. Bölgesel otoritelerin, et ve süt sığır yetiştiriciliği endüstrisinin öncelikli gelişim alanlarını belirleme ve aile işletmelerine ile yeni çiftçilere yönelik hibe dağıtımını genişletme amacıyla kurulduğu vurgulanmıştır. Çalışma, hayvancılık sektöründeki küçük işletmelerin endüstriyel ve ekonomik ilişkilerini geliştirmenin, özellikle tüketici kooperatif sistemi bağlamında önemli olduğunu savunmuştur. Süt endüstrisinde işbirliği potansiyelinin öne çıktığına dikkat çekilmiştir. Araştırmanın metodolojisi, genel bilimsel ve yerel yöntem ve tekniklerin entegre bir sistemi üzerine kurulmuş, çalışmanın veri tabanı ise Rostov Bölgesi Tarım ve Gıda Bakanlığı ile Rusya Federasyonu Federal Devlet İstatistik Hizmeti'nin verilerini içermektedir.

Yılmaz, İ., Kaylan, V., ve Yanar, M. (2020), yapmış oldukları bu çalışmada, Iğdır ilinde faaliyet gösteren sığır yetiştiriciliği işletmelerinin yapısını ve mevcut durumunu incelemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırma sürecinde, 162 işletme sahibine yöneltilen anketler aracılığıyla sektördeki eğilimleri, işletmelerin güçlü ve zayıf yönlerini anlamaya yönelik detaylı bilgiler toplanmıştır. Araştırma, işletme sahiplerinin ortalama yaşının 44.9±1.0 olduğunu, her bir işletmenin ortalama olarak 86.5±5.7 dekar araziye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu arazilerin büyük bir kısmının sulu tarım arazisi olduğu, ancak küçük bir kısmının kuru tarım arazisinden oluştuğu belirlenmiştir.Her bir işletme başına düşen ortalama sığır sayısının 20.9±1.3 olduğu tespit edilmiş ve işletmelerin çoğunluğunun geleneksel ahırlara sahip olduğu görülmüştür.Sağım işlemleri açısından, işletmelerin yarısından fazlasının seyyar sağım makinesi kullandığı, ancak elle sağımın da yaygın olduğu belirlenmiştir. Meme temizliği konusunda ise işletmelerin %80.8'inin bu uygulamayı gerçekleştirdiği ortaya çıkmıştır.Iğdır ilindeki büyükbaş hayvan yetiştiriciliği işletmeleri üzerine yapılan ankette, genel olarak işletmelerin arazi varlıklarının hayvancılık için yeterli olduğu ancak yem bitkileri ekilişlerinin hayvan sayısına göre artırılması gerektiği belirlenmiştir. Ayrıca, sığır yetiştiriciliği işletmelerinde kullanılan ahırların büyük çoğunluğunun geleneksel olduğu ve ahır yapımı konusunda yetiştiricilerin bilinçlendirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. İşletmelerin sahip olduğu kapalı-bağlı ahırların, Iğdır'ın sıcak iklimine uygun olmadığı ve açık ve yarı açık serbest dolaşımlı barınakların daha uygun olduğu belirtilmiştir. Araştırma, sürdürülebilir bir sığırcılık için

bölgedeki yetiştiricilere barınak yapımı, hayvan bakım-besleme, sağlık ve hijyen konularında eğitim verilmesinin önerilmesi gerektiği sonucuna varmışlardır.

Güler, D. (2019), çalışmasında Elazığ ilinde gerçekleştirilen araştırmada, 300 süt sığır işletmesinin incelenmesi sonucunda, işletmelerdeki yetiştiricilerin %6'sının kadın, %94'ünün erkek olduğu, %33.3'ünün 56 yaş ve üzerinde, %5.3'ünün okur-yazar olmayan, %57'sinin 21 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, eğitim durumlarına göre %53.7'si ilköğretim, %15.3'ü lise, ve %10.7'si üniversite mezunu olduğu gözlemlenmiştir. İşletme kapasitelerine bakıldığında, işletmelerin çoğunluğunun 11-20 baş kapasiteli olduğu tespit edilmiştir. Yem bitkisi üretimi yapan işletmelerin oranı %47.7 iken, yem temininde çoğunlukla bayiden (%66) alım yapıldığı belirtilmiştir.

Mideast Amerikan Süt Birliği'nin 2018 raporunda (2018), Ohio'da faaliyet gösteren süt ürünleri üreticileri, ürettikleri sütler aracılığıyla iş üreterek yerel topluluklara katkıda bulunmakta ve Ohio ekonomisini desteklemektedir. Ohio'da üretilen ve satılan süt ürünlerinin toplam ekonomik etkisi 23.44 milyar doları bulurken, bu sektör Ohiolular için 114 053 iş oluşturarak önemli bir istihdam kaynağıdır. Ulusal düzeyde yapılan IDFA araştırması ise süt endüstrisinin genel olarak 3 milyon ABD doları iş yarattığını ve 628 milyar doların üzerinde ekonomik etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, Ohio'nun süt endüstrisi her yıl 144 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirerek 418 milyon dolarlık ekonomik etki yaratmakta ve 2 030 yeni istihdam sağladığı belirtilmiştir.

Yunus V.(2018), araştırmasında Kırıkkale İlinde üretim yapan 130 adet büyükbaş hayvan üreticisine sorulan 64 adet anket sorusuna verilen cevaplar oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda üreticilerin %88,5'nin yem fiyatlarını pahalı bulduğu %92.2 oranında fabrika yemi kullandıkları bu üreticilerin %70 oranında meradan yararlandıkları ve %99.2 oranında ise kaba yem olarak saman kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Üreticilerin büyük bir çoğunluğunun hayvan beslemede kullandıkları yem bitkisini kendilerinin ürettiği ancak üretilen bu yemlerin kalitesiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kırıkkale bölgesinde büyük baş hayvancılığın gelişebilmesi için bölgede ucuz ve kaliteli yem üreten fabrikaların kurulması ve işletilmesine ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. Üreticilerin üretmiş oldukları hayvansal ürünlerin pazarlanması konusunda desteklenmelerine ihtiyaç vardır. Bölgede üretim yapan işletme sahiplerin hayvan besleme ve hayvan hastalıkları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklı anlaşılmış olup bu konuyla ilgili yapılacak olan bir çalışma işletmelerin verimliliğinin

artırılması konusunda olumlu katkı sağlayacaktır. Hayvan barınaklarının ve barınaklarda kullanılan ekipmanların daha modern hale getirilerek işletmelerin verimlerin artırılacağı ön görülmüştür. Araştırma bulgularına göre büyükbaş hayvan işletme sahiplerinin yaş ortalamalarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Üretimde gençlerinde yer almasını sağlamak için gençleri bu sektöre yönlendirecek çeşitli destek ve teşviklere ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.

Agus, A., ve Widi, T. S. M. (2018), çalışmalarında mevcut pazar fiyatlaması ile yönetim ve pazarlama kararları arasındaki ilişkiyi anlamayı hedefliyor. Bu kapsamda elde edilen bulgular, işletmelerin sürdürülebilirlik ve karlılık açısından önemli olan bu faktörler arasındaki ilişkileri aydınlatmayı amaçlamaktadır.Güncel ekonomik koşullarda, sığır üreticilerinin yönetim kararlarını mümkün olan en iyi bilgiye dayandırmaları kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, pazar katılımcıları, yönetim ve pazarlama kararları alırken eski tarihli fiyat bilgilerine güvenmekte çekimser davranmaktadır. Ayrıca, üreticilerin fiyatlandırma ile genetik, yönetim ve pazarlama kararları arasındaki bağlantıyı anlamaları önemlidir, çünkü bu, bir işletmenin sürdürülebilirliğini ve karlılığını artırabilir. Süt sığırcılığı üreticileri ve sığır besicileri, yemlik sığırların ve buzağıların fiyatları üzerindeki çeşitli fiziksel ve piyasa özelliklerinin etkisine odaklanarak uzun süredir çeşitli çalışmalar gerçekleştirmektedir.Önceki birçok araştırma, yemlik sığırların fiyatları ile sığırların ilişkilendirilen fiziksel ve piyasa özellikleri arasında önemli ilişkiler olduğunu belirtmişlerdir.

Muhittin Ç.(2017), çalışmasında Erzurum İline bağlı Yakutiye İlçesi köylerinde büyükbaş hayvancılık faaliyetinde bulunan 235 adet üretici ile yapılan anket çalışması sonucunda oluşturulmuştur. Bu araştırmaya katılan üreticilerin yaş ortalamalarının 47 olduğu, ortalama hayvancılıkla uğraşma sürelerinin 27 olduğu, işletmelerde bulunan hayvan sayılarının ortalama olarak 34.7 olduğu %51.6'sının ise hayvancılığı ana geçim kaynağı olarak gördüğü ve süt desteğinden yararlanma oranı ise %33.6 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yem temininde yaşanan zorluklar ve yem fiyatlarının yüksek olması nedeniyle üreticilerin sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan sığır işletme sahiplerinin yetkililerden kredi kolaylığı ve teşviklerin artırılması konusunda kendilerine yardım edilmesini belirtmişlerdir.

Sever, İğdeli ve Han (2017), çalışmalarında Aksaray İlinde sığır işletmelerinin üretim ve pazarlama konusunda yasamış oldukları sorunları belirlemek amacıyla kümeleme analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın ana materyalini anket yapılan 81 işletme sahibi

oluşturmuştur. Bu analiz yönteminde birinci kümede yer alan işletmeler daha büyük işletmeler olarak belirlenmiştir. Birinci kümedeki büyük işletmeler ikinci kümede yer alan küçük işletmelere göre yem maliyetlerin daha yüksek olduğunu daha fazla oranda dile getirmiş olup, kredi konusunda da kredi faiz oranlarının yüksek olduğu durumunu ikinci kümedeki işletmelere göre daha yüksek oranda katılım sağlamışlardır. İşletme sahiplerinin büyük çoğunluğu sektörde kalifiye eleman eksikliğinin olduğunu ayrıca devletin hayvancılık işletmelerine vermiş oldukları hibe ve desteklerin yetersiz olduğu konusunu yüksek oranda dile getirmişlerdir. Yine buçalışmaya katılan üreticilerin üretmiş oldukları sütleri işleyerek katma değer yaratıp pazarlama konusunda % 13.6 gibi küçük bir orana sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni ise et konusunda olduğu gibi bu alanda da yetişmiş ve donanımlı elamanların olmaması belirtilmiştir.

Stankov'un (2015), araştırmasında "Bulgaristan'da süt sığırı çiftliklerinin ekonomik verimlilik analizi" başlığı altında, farklı büyükbaş hayvan sayılarına sahip süt işletmelerinin ekonomik performansları üzerinde çiftlik kapasitesinin verimliliğine etkisi incelenmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, Bulgaristan'daki süt sığırı çiftliklerinin şuan ki durumunu özetlemek, ekonomik verimliliklerini açıklamak ve bu koşulların analizini yaparak öneriler sunmaktır.

Boz (2013), çalımasında Doğu Akdeniz Bölgesi'ndeki büyükbaş hayvan işletmelerinin sorunlarını anlamak ve çözüm önerileri sunmak amacıyla 160 işletmeci ile yapılan ankette, son yıllarda işletmelerin süt sığırları sayısında azalma olduğu belirlendi. Yüksek yem fiyatları ve yetersiz destekler bölgedeki süt sığırcılığının başlıca sorunları arasında yer alıyor. Çalışmanın önerileri arasında, işletmecilerin arazi sahibi olması, yem bitkisi üretmesi, yüksek verimli hayvan ırklarını kullanması, girdi fiyatlarını düşürmesi, üreticilerin örgütlenmesi ve süt tüketimini artırması bulunmaktadır. Bu önlemlerin, süt sığırcılığındaki zorluklara karşı etkili bir çözüm sunabileceği belirtilmiştir.

Gürsoy, E., ve Macit, M. (2013). çalışmalarında Erzincan ili sınırları içinde 2000 ile 2010 yılları arasında büyükbaş hayvan varlığının durumunu ve karşılaşılan sorunları detaylı bir şekilde ele almış, ayrıca bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini tartışmıştır.2010 yılındaki verilere göre, Erzincan ili büyükbaş hayvan varlığı, 2000 yılı ile kıyaslandığında yerli, manda ve kültür melezi türlerinde sırasıyla %51.8, %52.5 ve %11.4 oranında bir azalma sergilemiştir. Ancak, kültür ırkı hayvanlarında %15.8'lik bir artış kaydedilmiştir. Aynı dönem içinde, ildeki büyükbaş hayvan varlığı, ülke genelindeki büyükbaş hayvanların %1.62'sini

yerli ırk, %0.8'ini manda, %1.5'ini kültür ırkı ve %0.9'unu ise kültür melezi hayvanlar oluşturmuştur.Erzincan ilindeki hayvancılık işletmelerinin büyük bir çoğunluğunun küçük aile işletmeciliği modelini benimsemesi, hayvan barınaklarının yetersizliği, meraların düşük verimliliği, yem bitkileri tarımının yetersiz ve plansız bir şekilde yapılması, ayrıca yem maliyetlerinin yüksek olması, ildeki hayvancılık sektörünün karşılaştığı temel sorun oluşturduğu tespit edilmiştir.

Priyanti, A., Hanifah, V. W., Mahendri, I. G. A. P., Cahyadi, F., ve Cramb, R. A. (2012), çalışmalarında Endonezya'nın sığır nüfusunun %30'unu Doğu Java oluşturmaktadır. Yaklaşık iki milyon hane, genellikle nakit gelir elde etmek amacıyla, aile emeğini kullanarak sığır yetiştirmektedir. Makale, sulama yapılan alçak düzlükler ve yağış rejimine bağlı olarak sulama yapılmayan yüksek düzlükler olmak üzere iki farklı bölgede yapılan bir çalışmayı rapor etmektedir. Bu çalışma, bu ortamlarda sığır üreticilerinin karşılaştığı kısıtlamaları ve üretim sistemlerini ve gelirlerini artırma potansiyelini araştırmaktadır. Özellikle, makale, yem arzı sorununa ve tarımsal yan ürünlerin pirinç samanı, mısır sapı ve baklagil artıkları ve ekilen yem otları için oluşan yerel pazar konusuna odaklanmaktadır. Araştırma, kaynak bakımından yoksul haneler için dahi yoğun sığır üretiminin yoksulluktan çıkmanın mümkün bir yolunu sunabileceğini göstermektedir.Sonuç olarakIndonezya'da yaşanan ekonomik dönüşüm, özellikle sığır eti üretimi talebini hızlandıran hayvancılık devrimi, çeşitli hane halkları için geçim seçenekleri yaratmıştır. Ancak Doğu Java'nın ve Endonezya'nın büyük bir kısmının sığır üretimi, yoğun, küçük ölçekli, arka bahçe sığır yetiştiricileri ve bu yetiştiricilerin entegre olduğu küçük ölçekli tarım sistemlerinin bir yan ürünü olan yem kaynaklarına bağlı olmaya devam edeceği belirtilmiştir.

Aygül, H. ve Özkütük, K. (2012), araştırmalarında Malatya ili Merkez, Battalgazi ve Doğanşehir ilçelerinde faaliyet gösteren süt sığırcılığı ve sığır besiciliği işletmelerinin yapıları ve belirli performans özellikleri üzerine bir araştırma yapılmıştır. Bu kapsamda toplamda 90 süt sığırcılığı işletmesi ve 60 sığır besiciliği işletmesi üzerinde anket çalışması gerçekleştirilmiş, ardından bu işletmelerden seçilen 15 süt sığırcılığı ve 15 besi işletmesinde süt verimi ile canlı ağırlık artışı detaylı bir analiz yapılmıştır. İşletme sahiplerinin ortalama deneyim süreleri incelendiğinde, süt sığırcılığı alanında 17.5 yıl ve besicilikte 18.6 yıl olarak tespit edilmiştir. Bu veriler, bölgedeki süt sığırcılığı ve sığır besiciliği işletmelerinin deneyim düzeylerini göstermektedir. İşletmelerin çoğunluğu (%66), kültür ırkı ve kültür melezlerini tercih ederken, besicilik yapan işletmelerin yaklaşık %31.58'i yerli ırkları benimsemektedir.

Ayrıca, işletmelerin %66'sının projeli olmamakla birlikte teknik açıdan yeterli kabul edilebilecek bir ahıra sahip olduğu belirlenmiştir. Ahırların yapı malzemesi olarak genellikle tuğla (%35.09) tercih edilirken, işletmelerin büyük çoğunluğu kullandıkları kesif yemi çeşitli satın alınmış yem ham maddelerini karıştırarak kendileri hazırlamaları üretim masraflarını azaltacağı sonucuna varılmıştır.

Şeker ve ark (2012), çalışmalarında Muş İlinde Sığır yetiştiricileri ile yapılan anket çalışması sonucunda sığırcılıkla uğraşan işletmelerin çoğunun 6-10 baş ve üzeri sığır barındırdığını ortaya koymaktadır. Kültür ırkları arasında Esmer ve Simmental'in tercih edildiği belirtilmiş, ancak sığır barınaklarında modern yetiştiricilik için gerekli koşulların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Altlık kullanımından yapı malzemesi tercihine kadar birçok alanda eksiklikler bulunmaktadır. Yüksek yem maliyetleri ve pazarlama sorunları ise işletmelerin başlıca karşılaştığı zorluklar olarak belirtilmiştir.

Uzunöz, Altıntaş ve Akçay (2008), bu araştırmalarında Tokat ilinde yerel süt üretiminin çeşitli inek türleriyle yapıldığını ve bunun karlı olduğunu göstermektedir. Ancak, sektördeki yapısal sorunlar, süt işletmelerinin performansını olumsuz etkilemektedir. Özellikle, girdi maliyetleri ve pazarlama süreçlerindeki sorunlar süt işletmelerinin verimliliğini düşürmektedir. Araştırmacılar, hayvancılık politikalarında değişiklik yapılması ve sektördeki yapısal sorunların çözülmesi gerektiği sonucuna varmışlardır.

A. R. Önal ve M. Özder(2008), çalışmalarında Edirne ilinde sığır yetiştiriciliği yapan, damızlık birliğine üye, işletmelerden 57 tanesitesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenerek bu üreticilerle yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Yapılan bu çalışma neticesinde araştırmaya katılan üreticilerin büyük çoğunluğunun okur yazar olduğu %47.4'nün sığır yetiştiriciliğini asıl iş olarak yapıklarını diğerlerinin ise sadece ek gelir elde etmek amacıyla bu işi yaptıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya konu bu işletmelerde genellikle aile fertlerinin çalıştığı yine bu işletmelerin hayvan varlığının ortalama olarak 21-30 civarı hayvan varlığına sahip oldukları görülmüştür. Bu işletmelerin günlük süt üretimleri ise 20-25 litre civarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu bölgede yapılan hayvancılığın daha karlı hale gelmesi için işletmelerde bulunan hayvan sayılarının artırılması ve hayvancılığın birincil iş olarak yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Tatar, A. M. (2007), çalışmasında Ankara ve Aksaray illerindeki Damızlık Süt Sığırcılığı Birliği'ne üye 204 işletmenin yapısal özellikleri ve sorunlarını belirlemek amacıyla anket çalışması ve ölçüm tespitleri temel alınarak değerlendirme yapılmıştır. İşletme sahiplerinin eğitim durumları incelendiğinde, her iki ilde de çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, her iki ilde de işletme sahiplerinin yaklaşık dörtte üçünün çiftçilik dışında herhangi bir işle uğraşmadığı belirlenmiştir. İşletme başına düşen inek sayısına bakıldığında, Ankara'da 13.2, Aksaray'da ise 9.7 baş olduğu görülmüştür. İllerdeki işletmelerin arazi varlığı incelendiğinde, ortalama sulu, kuru ve bahçe arazi miktarlarına dair bilgiler elde edilmiştir. Ankara'daki işletmelerin ortalama sulu arazi varlığı 118 dekar, kuru arazi varlığı 378.5 dekar ve bahçe arazi varlığı 22.7 dekar olarak belirlenirken, Aksaray'daki işletmelerde bu değerler sırasıyla 125 dekar, 186 dekar ve 8.4 dekar olarak tespit edilmiştir. Her iki ilde de süt sığırcılığı işletmecilerinin yaklaşık yarısı işletmelerini büyütmeyi düşünmektedir. Büyütmeyi planlayanların büyük bir çoğunluğu, bu faaliyeti tek geçim kaynağı olarak görmektedir (%75.9 Ankara, %91.2 Aksaray). İşletmelerini büyütmeyi düşünmeyenler ise genellikle süt fiyatlarını düşük bulduklarını (%32.1 Ankara, %21.2 Aksaray), sahip oldukları araziyi yetersiz gördüklerini ve bakıcı bulmanın zor olduğunu ifade etmektedirler (%28.6 Ankara, %27.2 Aksaray). Araştırmadan çıkan sonuçlara göre, üreticilerin süt verimi ve diğer önemli bilgileri kaydetmeleri konusunda düzenli olmaları belirtilmiştir.

Günlü (2006), tarafından yapılan bu çalışmada Erzurum ilinde 2006 yılında yapılan bu çalışmada kırsal alanda yaşayan nüfusun merkezden daha fazla olduğu, ilde bulunan büyükbaş hayvan varlığının %61'inin yerli ırk olduğu ve %35'nin ise kültür melezi olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenden dolayı verimin ve hayvancılık işletmelerin karlılık oranlarının düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Erzurum ilinde hayvancılığın gelişmesi ve karlılık oranının artması için uygun kredi sağlanması ve hayvancılık desteklemelerinin artırılmasının son derece önemli olduğu belirtilmiştir. Suni tohumlama çalışmalarının artırılmasının bölgedeki yerli ırkların azaltılmasına katkı sağlayarak bölgede kültür ve kültür melezi ırkların artmasında olumlu katkı sağlayarak verimin ve karlılığın artacağı düşüncesine varılmıştır.

Eren (2006), çalışmasında Kahramanmaraş İline bağlı Göksun ilçesinde büyükbaş hayvan besiciliği ve üretimi yapan işletmelerin yapısal durumunu ve işletmelerin üretim sorunlarını ele almıştır. Araştırmanın ana materyalini tabakalı olarak belirlenen 50 adet işletme sahibiyle yüz yüze yapılan anket çalışmaları oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan işletmelerde hayvan

varlığı bakımından küçük işletmelerde ortalama olarak 20.3 baş büyük işletmelerde ise bu sayı ortalama olarak 50,8 baş olduğu görülmektedir. Yine bu sığır işletmeleri gelirlerinin %79.2 sini hayvancılık faaliyetlerinden elde etmektedirler. Araştırmaya katılan üreticilerin çoğunluğu tarım politikasında değişiklik olmadan besicilik alanında gelişme olamayacağı düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir. Anket çalışmasına katılan besicilerin yarıdan fazlası daha fazla kar elde edebilmeleri için ürün fiyatların yüksek tutulması ve araştırma yapılan bölgede et işleme ve paketleme tesislerin olmaması nedeniyle karlarının düştüğünü belirtmişlerdir. Söz konusu araştırmaya katılan işletmelerin sermaye temini konusunda sorun yaşadıkları bu nedenle de işletmelerinde kullandıkları araç ve gereçlerin alımında zorluklar yaşadıkları sonucuna varmıştır.

Tandoğan, M. (2006), araştırmasında Afyonkarahisar ilinde DSYB üyesi 78 süt üretimi yapan işletme üzerinde gerçekleştirilen karlılık analiziyle, hayvancılık sektöründeki maliyet, karlılık, üretim ve pazarlama sorunlarına çözüm getirmeyi amaçlamıştır. Araştırma bulgularına göre, toplam maliyetler içinde en yüksek paya yem giderleri sahipken, Afyonkarahisar'ın besicilik odaklı bir il olması özellikle et üretiminin yoğun yapıldığına işaret etmektedir. Süt işletmelerinin gelirlerini büyük ölçüde süt üretimi ve buzağı satışından elde ettiği belirtilmiş ve yem maliyetlerinin düşürülmesi için mera alanlarının ıslah edilmesi ve yem bitkisi ekim alanlarının artırılmasının önemine vurgu yapılmıştır.

Köse, K. (2006), çalışmasında Uşak ili ve ilçelerindeki damızlık sığır yetiştiriciler birliğine kayıtlı 50 işletme sahibiyle gerçekleştirilen araştırmada, Uşak ilinin genel durumunu yansıtmak amacıyla rastgele seçilen işletmeler incelenmiştir. İşletmelerin %92'si süt sığırcılığı ile geçim sağlarken, %84'ünde işletme sahipleri ve aile fertleri çalışmakta olup, işletme başına düşen ortalama sağmal inek sayısı 10'dur. Uşak ili damızlık sığır yetiştiriciler birliğine kayıtlı işletmelerin çoğunluğunun yerleşim yerlerinin içinde olması, gelecekteki büyüme ve insan sağlığı açısından önemli bir sorun oluştururken, bölgede kaba yem üretimindeki eksiklikler ve silaj kullanımındaki düşüklük dikkat çekmektedir. Kaba yem üretiminin artırılması, özellikle mısır silaj ekimi teşvik edilerek hayvancılık verimliliğini artırabilir; ayrıca, kooperatifler aracılığıyla sütün toplu pazarlanması ve yem hammaddelerinin toplu alımıyla üretim maliyetleri azaltılacağı sonucuna varılmıştır.

Araştırmada yapılan faktör ve grup analizi, işletmelerdeki süt sığırcılığı faaliyet kollarının karlılığı etkileyen önemli faktörleri açığa çıkarmıştır. Mera kullanım süresi, işgücü verimliği,

tesislerin kapasite kullanımı, aile işgücü yoğunluğu, süt maliyeti ve süt satış fiyatı gibi kriterlerin karlılığı belirlediği tespit edilmiştir. Ayrıca, süt dağıtımında bakkalların ve sokak sütçülerinin etkili olduğu, bakkalların genellikle pastörize süt ve sokak sütçülerinin ise açık süt sattığı gözlemlenmiştir. Araştırma sonucunda, sütün gelir-tüketim esnekliğinin 1.12 olarak hesaplandığı belirtilmiştir.

Candemir ve Deliktaş(2006), araştırmalarında Türk tarımı içinde önemli bir rol oynayan Devlet Üretme Çiftlikleri'nin (TİGEM) sertifikalı tohum ve damızlık hayvan üretim performanslarını ve toplam faktör verimliliklerindeki değişimleri değerlendirmektedir. Araştırmada Malmquist verimlilik endeksi ve Veri Zarflama Analizi (VZA) kullanılmıştır. Sonuçlar, 1999-2003 döneminde devlet tarım işletmelerinin toplam faktör verimliliklerinde yıllık ortalama %3,3'lük bir artış olduğunu göstermiştir. Bu artışın ana belirleyici faktörünün teknolojik ilerleme olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, TİGEM'in sertifikalı tohum ve damızlık hayvan üretimindeki etkinliklerini artırmada teknolojik gelişmelerin kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır.

Kan ve Ark (2005), araştırmalarında Konya ilinde yonca üretimi için sağlanan teşvikten yararlanan tarım işletmelerinin özelliklerini ve üretim etkinliklerini ele almaktadır. Araştırma, 2000/467 Sayılı Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında yapılmış olup, işletmelerin yapısal özellikleri ile üretim etkinliklerini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. İnceleme, işletmelerin genel özelliklerine odaklanarak işletme başına düşen ortalama nüfusun 4,78 ile 6,00 arasında değiştiğini göstermektedir. Bu işletmelerde, genellikle %42.91 oranında en çok buğday (sulu), %17.15 ile yonca ve %16.38 oranında arpa (sulu) yetiştirildiği belirlenmiştir. Yoncanın üretim deseni içinde oransal olarak en fazla %21.54 ile dördüncü grupta yer aldığı tespit edilmiştir.Etkinlik analizi sonuçlarına göre, birinci grup işletmelerdeki toplam etkinlik kaybının ortalama %53.40, ikinci grup işletmelerde %65.70, üçüncü grup işletmelerde %59.40 ve dördüncü grup işletmelerde ise %42.60 olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, işletmeler arasında etkinlik düzeyinde önemli farklılıklar olduğunu ve bu farklılıkların dikkate alınarak etkinlik artırma stratejilerinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Ohansson (2005), çalışmasında işletmelerin etkinlik değerleri ile işletme genişliği arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgular, işletmelerin büyüklüğünün etkinlik üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Veri Zarflama

Analizi yöntemi, İsveç'teki süt işletmelerinin performansını değerlendirmek ve iyileştirme potansiyellerini belirlemek için etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Johansson, analiz sonuçlarını işletme sahiplerine, yöneticilere ve politika yapıcılara işletme performansını optimize etme konusunda rehberlik etmek için kullanılabilir bilgiler sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

ArendonkveLiinamo'nun(2003), yapmış olduğu nu araştırmada Avrupa Birliği'nin dünya süt ürünleri pazarındaki önemini vurgulayarak, süt sektörünün Avrupa Birliği tarımında öne çıkan karlı sektörlerden biri olduğuna dikkat çekmiştir. İnek başına süt verimlerindeki istikrarlı artış, her üye ülkede 1985-1997 döneminde gözlemlenmiştir. Bu çalışma, Avrupa Birliği'ndeki süt sığırı üretiminin ana özelliklerine odaklanmakta ve bu özelliklerin inek ve sürü üreme performansına olan etkilerini vurgulamaktadır.

Günlü ve Ark. (2001), çalışmalarında Afyon ili süt sığırcılığı işletmelerindeki kaynak kullanım etkinlikleri anket yöntemiyle belirlenmiştir. İşletmelerdeki maliyet unsurlarının oransal dağılımı incelendiğinde, yemin %58.45, işçiliğin %15.65, veteriner-sağlık, amortisman, bakım onarım ve diğer cari giderlerin ise sırasıyla %3.95, %9.69, %4.08 ve %8.17 olduğu belirlenmiştir. İşletmedeki karlılık ve süt üretimindeki input-output ilişkilerini değerlendirmek amacıyla, 1995 ve 1996 yılı verilerinin geometrik ortalamasına dayalı Cobb-Douglas tipi üretim fonksiyonu uygulanmış ve regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, süt sığırcılığı işletmelerinde ölçeğin verimliliğinin 0.82 olarak belirlendiği gözlemlenmiştir.

Özçelik (2000), araştırmasında Burdur ilindeki sığırcılık sektörü detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada, hayvan varlığı, işletmelerin durumu, barınak ve bakım koşulları, yem üretimi, pazarlama stratejileri, süt ve et sanayisi, organik et vesütüretimigibi çeşitli konular ele alınmıştır. Araştırma, halkın çoğunluğunun gelir kaynağının hayvancılık ve bu sektörle ilişkili yan dallar olduğunu ortaya koymaktadır.Ancak, gelir düzeyini olumsuz etkileyen bazı faktörler tespit edilmiştir. Bu faktörler arasında yetersiz üretim, küçük işletmelerdeki yüksek giderler, bakım ve besleme koşullarındaki eksiklikler bulunmaktadır. Bu durum, birçok küçük işletmenin kapanmasına ve işsizlik oranlarının artmasına sebep olmaktadır. Ayrıca, yetiştiricilerin yeni tekniklere olan isteği ve istekliliği, büyük işletmelerin eksikliği nedeniyle tam anlamıyla gerçekleşmemektedir.Araştırma, Burdur'da modern süt sanayi tesisleri, canlı hayvan borsaları, organize hayvancılık bölgeleri, damızlık işletme

merkezleri ve organik hayvancılık gibi unsurların önemli potansiyel kaynaklar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Armağan (1999), çalışmasında Aydın ili Nazilli ilçesinde faaliyet gösteren Örkoop'a süt veren tarım işletmelerinin yapısal özelliklerini ve tarımsal gelirin işletme planlaması üzerindeki etkilerini araştırmaktadır. Çalışma, tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 79 işletme üzerinden yürütülmüş olup yüz yüze görüşme yoluyla elde edilen veriler, işletme büyüklük gruplarına göre analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları, işletmelerde elde edilen brüt marj, tarımsal gelir gibi ekonomik büyüklükler ile üretim faktörleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. "Başarı analizi" kapsamında yapılan net hasıla değerlendirmesinde, 31 işletmenin başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırma ana materyalini Sivas İli Şarkışla İlçesi Köylerinde bulunan büyükbaş hayvancılık işletmeleriyle birebir görüşme yoluyla yapılan anket çalışmasından elde edilen birincil veriler oluşturmuştur. Araştırmaya konu olan bu işlemlerle 2023 yılının Mart ve Nisan aylarında araştırmacı tarafından bizzat anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasında 85 adet soru kullanılmıştır. Çalışmada araştırma yapılan bölge hakkında genel bilgiler verilerek, Türkiye'de ve Sivas İli Şarkışla bölgesinde büyükbaş hayvancılık işletmelerinin durumu genel olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca ikincil veri kaynakları olarak konu ile ilgili daha önce yapılmış makaleler, araştırmalar, kitaplar, raporlar ile TÜİK, FAO EUROSTAT istatistiksel verilerinden ve Tarım ve Orman Bakanlığı kayıtlarından yararlanılmıştır.

3.2.Yöntem

3.2.1. Verilerin Toplanması Aşamasında İzlenen Yöntem

Anket yapılacak işletmelerin belirlenmesinde Şarkışla İlçesine bağlı 85 adet köyün % 20'sini temsil eden ve yoğun olarak büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılan 17 köy gayeli olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu köylerde bulunan işletmelerin %20'sini temsil eden 85 işletme sahibi ile yüz yüze anket çalışması yapılmıştır.

Çalışmada anket uygulanacak işletme sayısının belirlenmesinde bölgeyi en iyi şekilde temsil eden büyükbaş hayvancılığın en yoğun bir şekilde yapıldığı köylerde bulunan önder işletmeler, Şarkışla İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü TÜRKVET sisteminden elde edilen bilgiler ve kurumda görev yapan Veteriner Hekimlerinde görüşleri doğrultusunda en fazla büyükbaş hayvan işletmesinin olduğu ve yoğun olarak hayvancılık yapılan köyler araştırma alanını temsil edebilecek şekilde gayeli örnekleme yöntemiyle belirlenmiş olup beş ve üzeri hayvan varlığına sahip işletmeler araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Gayeli örnekleme yöntemi, araştırmacının belirli bir amaç doğrultusunda örneklem seçme sürecine odaklanan bir yöntemdir. Bu yöntem, farklı isimlendirmelerle de anılmaktadır: amaçlı örnekleme, yargısal örnekleme, tipik örnek seçme, keyfi örnekleme ve muhakemeli örnekleme gibi. Bu yöntemde, araştırmacı belirli bir popülasyondan örneklem seçerken belirli

kriterlere odaklanır. Örnek seçimi, araştırma amacına uygun, tipik örnekleri temsil etmeye çalışır. Örnekleme süreci daha çok araştırmacının muhakeme yeteneklerine ve örnek seçimi sürecindeki amacına bağlıdır. Bu örnekleme yönteminde bir popülasyondan örnek seçme işlemi araştırmacıya ait olup, araştırmacı kaç örneği seçeceği veya hangi birimleri örneğe seçeceği konusunda inisiyatif sahibidir (Çakır, 1975).

Çizelge 3.1. Şarkışla İlçesinde anket uygulanan köyler ve yetiştirici sayıları

Şarkışla Köyleri	**n**	**%**
Çatalyol	5	5.88
Elmalı	5	5.88
Maksutlu	5	5.88
Merkez Hüyük	5	5.88
Cemel	5	5.88
Polatpaşa	5	5.88
Gümüştepe	5	5.88
Kayapınar	5	5.88
Kızılcakışla	5	5.88
Ortaköy	5	5.88
Akçakışla	5	5.88
Sivrialan	5	5.88
Kazancık	5	5.88
Bozkurt	5	5.88
Emlak Karacaören	5	5.88
Akçasu	5	5.88
Çanakçı	5	5.88
Toplam	**85**	

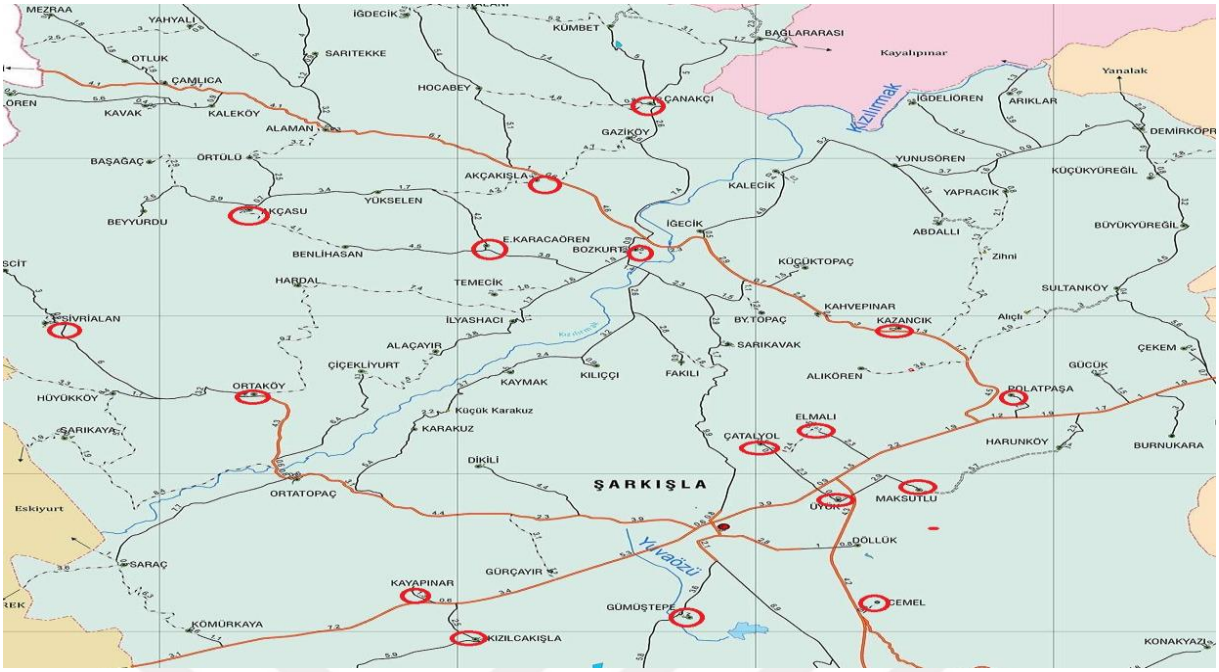

Şekil 3.1. Şarkışla İlçesinde anket yapılan köylerin haritası

Bu çalışmada, haritada belirtilen 17 köyden 5 büyükbaş hayvan işletme sahibi olmak üzere toplam 85 adet anket çalışması yapılmıştır.

3.2.2 Analiz Aşamasında Kullanılan Yöntemler

Anket verilerinin analizinde SPSS programı kullanılarak işletme büyüklük gruplarına göre çapraz tablolar oluşturulmuş ve frekans ile yüzde dağılımları sunulmuştur. Araştırmada belirli sorular için Ki-kare testi uygulanmış ve sonuçlar yorumlanmıştır. Ki-kare testi, gözlenen ve beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için kullanılan bir testtir. Bu test, gruplar arasında fark olup olmadığını veya değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemede yaygın olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, örneklemlerin homojenliğini test etmek, değişkenlerin beklenen dağılıma uygunluğunu kontrol etmek, aynı dağılıma sahip olup olmadığını araştırmak gibi çeşitli analizlerde de kullanılmaktadır. Bu analiz yöntemi, veri setinin çeşitli yönlerini incelemek ve sonuçları istatistiksel olarak değerlendirmek için güçlü bir araçtır.

4. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

4.1. Dünya'da ve Türkiye'de Büyükbaş Hayvancığın Genel Durumu

Sığır üretimi, dünya genelinde önemli bir tarımsal faaliyet olarak öne çıkmaktadır. Bu sektör, et, süt, deri ve diğer yan ürünleri sağlamak amacıyla çeşitli ülkelerde büyük ölçekte yürütülmektedir. Sığır üretimi, gıda güvenliği, ekonomik kalkınma ve çeşitli endüstriler için temel hammaddelerin tedariki açısından kritik bir rol oynamaktadır. Birçok ülkede sığır yetiştiriciliği, geleneksel tarım uygulamalarından modern endüstriyel yöntemlere kadar geniş bir yelpazede gerçekleştirilmektedir. Gelişmiş ülkelerde genellikle yoğunlaşan bir sektör olup, modern tesislerde yapılan entegre yetiştiricilik uygulamalarıyla verimliliği artırmayı hedefler. Diğer yandan, gelişmekte olan ülkelerde hala küçük ölçekli aile işletmeciliği ve geleneksel yöntemlerle sığır yetiştiriciliği yaygındır. Sığır üretimi, bir dizi zorlukla karşılaşmaktadır. Bunlar arasında hastalıklar, yem maliyetleri, su kaynaklarına erişim, iklim değişikliği ve genetik kaynakların korunması gibi konular bulunmaktadır. Sığır üretimi, dünya genelinde hem ekonomik hem de gıda tedarik zinciri açısından önemli bir sektördür. Ancak, bu sektörün çeşitli çevresel, sağlık ve ekonomik zorluklarla karşılaştığını göz önünde bulundurarak, sürdürülebilir uygulamalara odaklanmak ve etkin politikalar benimsemek önemlidir.

Çizelge 4.1. Dünya sığır varlığındaki değişim (2011-2021)

Ülke/bölge	2011 (baş)	2021 (baş)	Mutlak Değişim	Göreceli Değişim (%)
Brezilya	212 815 312.00	224 602 112.00	+11 786 800.00	6
Hindistan	192 555 008.00	193 165 744.00	+610 736.00	0
ABD	92 887 400.00	93 789 504.00	+902 104.00	1
Etiyopya	52 129 016.00	65 718 70.00	+13 589 692.00	26
Çin	65 688 000.00	60 361 344.00	-5 326 656.00	-8
Arjantin	47 972 660.00	53 416 436.00	+5 443 776.00	11
Pakistan	35 567 000.00	51 495 000.00	+15 928 000.00	45
Meksika	32 936 334.00	35 998 616.00	+3 062 282.00	9
Çad	20 241 000.00	33 287 208.00	+13 046 208.00	64
Tanzanya	21 300 000.00	30 716 518.00	+9 416 518.00	44
Kolombiya	25 156 068.00	29 301 392.00	+4 145 324.00	16
Bangladeş	23 121 000.00	24 545 000.00	+1 424 000.00	6
Avustralya	28 506 168.00	24 431 174.00	-4 074 994.00	-14
Kenya	18 173 500.00	22 853 224.00	+4 679 724.00	26
Türkiye	11 369 800.00	17 850 544.00	+6 480 744.00	57

Kaynak: FAO (2023)

FAO'nun 2023 verilerine göre dünya genelindeki sığır sayısında kayda değer artışlar olmuştur. Brezilya, 2011'den 2021'e kadar sığır sayısını 212 815 312'den 224 602 112'ye çıkararak %6'lık bir artış kaydetmiştir Hindistan'da ise sığır sayısında neredeyse değişmeyen bir durum söz konusudur 192 555 008'den 193 165 744'e sadece 610 736'lık bir artış yaşanmıştır. ABD'de ise sığır sayısı 92 887 400'ten 93 789 504'e yükselerek %1'lik bir artış göstermiştir. Etiyopya sığır sayısında dikkat çekici bir büyüme yaşamış 52 129 016'dan 65 718 708'e yükselerek %26'lık bir artış elde etmiştir. Öte yandan, Çin'de sığır sayısı 65 688 000'den 60 361 344'e düşerek %8'lik bir azalma göstermiştir. Arjantin, Pakistan, Meksika gibi ülkelerde de sığır sayısında artışlar yaşanırken, Avustralya'da %14'lük bir azalma gözlemlenmiştir. Türkiye ise sığır sayısını 11 369 800'den 17 850 544'e çıkararak %57'lik büyük bir artış sergilemiştir. Bu veriler, sığır popülasyonundaki değişiklikleri anlamak için önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, bu değişimlerin ekonomik, tarımsal ve çevresel faktörlerle nasıl ilişkilendirilebileceği üzerine çeşitli analizler yapılabilir.

Çizelge 4.2. Dünya et üretimi (2011-2021)

Ülke/bölge	2011 (ton)	2021 (ton)	Mutlak Değişim	Göreceli Değişim (%)
Çin	79 429 740 .00	90 737 304 .00	+11 307 564 .00	14
ABD	42 450 692 .00	48 876 684 .00	+6 425 992 .00	15
Brezilya	24 312 116 .00	29 497 016 .00	+5 184 900 .00	21
Rusya	7 519 463 .00	11 346 122 .00	+3 826 659 .00	51
Hindistan	8 689 440 .00	10 888 240 .00	+2 198 800 .00	25
Meksika	5 980 144 .00	7 692 412 .00	+1 712 268 .00	29
İspanya	5 655 987 .00 .	7 649 472 .50	+1 993 485 .50	35
Almanya	8 322 638 .00 .	7 632 080 .50	-690 557 .50	-8
Arjantin	4 781 299 .00	6 152 519 .00	+1 371 220 .00	29
Fransa	5 832 339 .50	5 363 325 .50	-469 014 .00	-8
Kanada	4 353 612 .00	5 335 358 .00	+981 746 .00	23
Polanya	3 652 570 .00 .	5 076 194 .50	+1 423 624 .50	39
Pakistan	2 773 940 .00	4 983 083 .00	+2 209 143 .00	80
Turkey	2 624 158 .80	4 255 976 .00	+1 631 817 .20	62

Kaynak: FAO (2023)

FAO'nun 2023 verilerine göre dünya genelinde et üretiminde ülkeler arasında önemli farklılıklar görülmektedir. Çin, 2011'den 2021'e kadar olan dönemde et üretimini 79 429 740 ton'dan 90 737 304 ton'a çıkararak %14'lük bir artış kaydetmiştir. ABD ise aynı dönemde 42 450 692 ton'dan 48 876 684 ton'a yükselerek %15'lik bir artış göstermiştir. Brezilya, 24 312 116 ton'dan 29 497 016 ton'a çıkarak %21'lik bir artış elde etmiştir. Rusya, et üretiminde belirgin bir büyüme göstererek 7 519 463 ton'dan 11 346 122 ton'a yükselmiş ve %51'lik bir

artışa ulaşmıştır. Hindistan 8 689 440 ton'dan 10 888 240 ton'a yükselerek %25'lik bir artış göstermiştir. Meksika, İspanya ve Arjantin de sırasıyla %29, %35 ve %29'luk büyümeler kaydetmiştir. Ancak, Almanya ve Fransa'da et üretiminde bir düşüş yaşanmıştır. Almanya'da 8 322 638 ton'dan 7 632 080.50 ton'a gerileyerek %8'lik bir azalma görülmüştür. Fransa ise 5 832 339.50 ton'dan 5 363 325.50 ton'a düşerek %8'lik bir azalma göstermiştir. Kanada, Polonya, Pakistan ve Türkiye ise sırasıyla %23, %39, %80 ve %62'lik büyümelerle et üretiminde önemli artışlar yaşamıştır. Bu veriler, küresel et üretimindeki çeşitliliği, ülkeler arası farklılıkları detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Brezilya, dünya genelinde en büyük et üreticilerinden biridir. Özellikle sığır eti üretiminde lider konumda bulunan ülke, geniş arazilere ve modern hayvancılık tekniklerine yatırım yapmıştır. Brezilya'nın et üretimi, küresel pazarlarda da etkili bir rol oynamaktadır. Çin, domuz eti üretiminde dünya lideridir ve aynı zamanda diğer et türlerinde de büyük bir üretim kapasitesine sahiptir. Çin'in hızla büyüyen nüfusu ve ekonomisi, et talebindeki artışa katkıda bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), sığır eti üretiminde öncü bir konumda yer alırken, tavuk eti üretiminde de büyük bir paya sahiptir. ABD'nin modern hayvancılık uygulamaları ve geniş çaplı tarım endüstrisi, küresel et piyasasında etkili bir rol oynamasına olanak tanımaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri genellikle sığır, tavuk ve domuz eti üretiminde önemli birer oyuncudur. Özellikle Fransa, Almanya ve İspanya gibi ülkeler, Avrupa'nın önde gelen et üreticileridir.

Çizelge 4.3. Dünya sığır eti üretimi (2011-2021)

Ülke/bölge	2011 (ton)	2021 (ton)	Mutlak Değişim	Göreceli Değişim (%)
ABD	11 969 954 .00	12 733 643 .00	+763 689 .00	6
Brezilya	9 030 000 .00	9 750 000 .00	+720 000 .00	8
Çin	6 107 100 .00	7 633 263 .50 .	+1 526 163 .50	25
Hindistan	4 867 400 .00	5 830 506 .50	+963 106 .50	20
Arjantin	2 498 954 .00	2 981 690 .00	+482 736 .00	19
Pakistan	1 536 000 .00	2 374 000 .00	+838 000 .00	55
Meksika	1 803 932 .00	2 130 591 .80	+326 659 .80	18
Avustralya	2 129 021 .00	1 932 598 .00	-196 423 .00	-9
Rusya	1 625 469 .00	1 673 546 .00	+48 077 .00	3
Türkiye	714 432 .25	1 471 550 .40	+757 118 .15	106
Fransa	1 566 805 .60	1 424 320 .00	-142 485 .60	-9
Kanada	1 105 995 .00	1 385 544 .00	+279 549 .00	25
Almanya	1 170 376 .00 .	1 080 420 .00	-89 956 .00	-8

Kaynak: FAO (2023)

FAO'nun 2023 verilerine göre, küresel sığır eti üretimi çeşitli ülkeler arasında önemli değişiklikler göstermektedir. ABD, 11 969 954 ton olan 2011 yılındaki sığır eti üretiminden,

12 733 643 tonla 2021 yılında %6'lık bir artış göstermiştir. Brezilya ise 2011'den 2021'e kadar sığır eti üretimini 9 030 000 ton dan 9 750 000 tona çıkararak %8'lik bir artış sağlamıştır. Öte yandan, Çin sığır eti üretiminde gözle görülür bir artış göstererek 6 107 100 ton'dan 7 633 263.50 tona yükselmiş ve %25'lik bir artış sağlamıştır. Hindistan, sığır eti üretimini 2011'den 2021'e kadar 4 867 400 ton'dan 5 830 506.50 tona çıkararak %20'lik bir artış kaydetmiştir. Benzer şekilde, Arjantin de 2011'den 2021'e kadar sığır eti üretimini 2 498 954 ton'dan 2 981 690 tona yükselterek %19'luk bir artış gerçekleştirmiştir. Pakistan sığır eti üretiminde dikkat çekici bir artışla %55'lik büyüme elde ederken, Meksika da %18'lik bir oranda artış kaydetmiştir. Avustralya'nın sığır eti üretimi 2011'den 2021'e kadar 2 129 021 ton'dan 1 932 598 tona düşerek %9'luk bir azalma yaşamıştır. Rusya'da ise sığır eti üretimi 2011'den 2021'e kadar 1 625 469 ton'dan 1 673 546 tona yükselerek %3'lük bir artış göstermiştir.

Türkiye, sığır eti üretiminde oldukça dikkat çekici bir performans sergileyerek 2011'den 2021'e kadar %106'lık büyümeyle 714 432.25 ton'dan 1 471 550.40 ton'a yükselmiştir. Ancak, Fransa ve Almanya'da sığır eti üretiminde sırasıyla %9'luk ve %8'lik bir azalma yaşanmıştır. Sonuç olarak, küresel sığır eti üretimi, farklı ülkelerdeki ekonomik, tarımsal ve çevresel faktörlere bağlı olarak önemli değişiklikler göstermektedir.

Çizelge 4.4. Dünya geneli kişi başı kırmızı et tüketimi (2022)

Ülkeler	Sığır Eti ve Dana Eti (kg/kişi)	Koyun Eti (kg/kişi)	Domuz Eti (kg/kişi)	Toplam (kg/kişi)
Arjantin	36.04	0.98	11.6	48.62
ABD	25.97	0.43	23.83	50.23
Şili	21.83	0.47	26.78	49.08
Kore	12.40	0.34	32.31	45.05
Avustralya	18.15	5.81	20.53	44.48
Vietnam	9.63	0.2	32.72	42.55
Çin	3.99	3.62	31.05	38.66
OECD	14.44	1.26	22.89	38.59
Brezilya	24.43	0.52	13.42	38.38
Norveç	12.63	3.99	20.83	37.45
İsviçre	12.51	1.11	21.68	35.30
Paraguay	12.14	0.47	22.04	34.65
Kazakistan	20.89	8.75	4.5	34.14
Yeni Zelanda	11.32	2.89	19.51	33.72
Rusya	10.13	1.31	21.95	33.39
Kanada	16.02	0.91	15.33	32.27
İngiltere	11.03	3.81	15.67	30.51
İsrail	24.11	1.6	1.16	26.87
Meksika	9.06	0.54	14.88	24.48
Japonya	7.67	0.14	15.87	23.68
BRICS	4.26	1.9	15.34	21.5
Güney Afrika	13.84	2.55	4.14	20.53

Kolombiya	9.51	0.14	10.59	20.24
Ukrayna	4.92	0.3	14.64	19.86
Filipinler	3.30	0.55	15.49	19.34
Türkiye	11.08	4.16	0	15.24
Malezya	6.25	1.27	4.97	12.49
Tayland	1.26	0.05	10.23	11.54
İran	6.44	3.97	0	10.41
Peru	4.24	0.95	4.62	9.81
Mısır	8.03	1.06	0	9.09
Suudi Arabistan	4.34	4.12	0.36	8.82
Pakistan	6.78	1.96	0	8.74
Nijerya	1.26	1.62	1.04	3.92
Endonezya	2.41	0.44	1.06	3.91
Etiyopya	2.44	0.46	0.01	2.91
Hindistan	0.55	0.46	0.14	1.15

Kaynak: (FAO, 2022)

Dünya genelinde sığır eti üretimi, tarım politikaları, iklim koşulları, tüketici talepleri ve ekonomik faktörlere bağlı olarak büyük ölçüde değişiklik göstermektedir. Son yıllarda, büyük ekonomilerdeki artan et talebi, küresel et üretimini etkilemektedir. Brezilya, özellikle sığır eti üretiminde geniş arazilere ve hayvancılık sektörüne yatırım yapmasıyla öne çıkan en büyük et üreticilerinden biridir. Çin dünya genelinde domuz eti üretiminde lider olmasının yanı sıra diğer et türlerinde de önemli bir üretici konumundadır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), sığır eti üretiminde öncü bir ülke olarak bilinir ve aynı zamanda tavuk eti üretiminde de etkili bir rol oynar. Avrupa Birliği ülkeleri, sığır, tavuk ve domuz eti üretiminde önemli paya sahip olup, özellikle Fransa, Almanya ve İspanya bu alanda öne çıkan ülkelerdir. Hindistan, dünya genelinde en büyük sığır nüfusuna sahip olmasına rağmen, kültürel tercihler nedeniyle sığır eti üretiminde diğer büyük ülkelerle kıyaslandığında daha düşük bir konumda bulunabileceğini belirmekte yarar vardır.

Dünya genelindeki kişi başı kırmızı et tüketimi, ülkeler arasında çeşitlilik göstermektedir. 2022 verilerine göre, kırmızı et tüketiminde öncü ülkeler arasında Arjantin, ABD ve Şili yer almaktadır. Arjantin'de kişi başına düşen toplam kırmızı et tüketimi 48.62 kg ile oldukça yüksektir. ABD ve Şili ise sırasıyla 50.23 kg ve 49.08 kg ile önemli birer konumda bulunmaktadır. Asya ülkeleri arasında Kore, 45.05 kg ile dikkat çeken bir toplam kırmızı et tüketimine sahipken, Çin'de bu miktar 38.66 kg olarak ölçülmüştür. Özellikle domuz eti tüketiminde belirgin farklar göze çarpmaktadır, Kore'de bu miktar oldukça yüksekken Çin'de daha düşüktür. OECD ülkeleri ortalaması kişi başı 38.59 kg iken, Türkiye'nin kişi başı kırmızı et tüketimi 15.24 kg'dir. Bu durum, Türkiye'nin ortalamanın altında bir kırmızı et tüketimine

sahip olduğunu göstermektedir. Bazı ülkelerde ise belirli et türleri daha fazla tercih edilmektedir. Örneğin, Norveç'te koyun eti tüketimi oldukça yüksekken, İsrail'de domuz eti tüketimi sınırlıdır. Sonuç olarak, kırmızı et tüketimi dünya genelindeki ekonomik, kültürel ve coğrafi faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Çizelge 4.5. Dünya süt üretimi (2011-2021)

Ülke/bölge	2011 (ton)	2021 (ton)	Mutlak Değişim	Göreceli Değişim (%)
Hindistan	128 122 140 .00	208 984 430 .00	+80 862 290 .00	63
ABD	89 053 610 .00	102 654 616 .00	+13 601 006 .00	15
Pakistan	36 656 000 .00	59 666 000 .00	+23 010 000 .00	63
Çin	35 956 544 .00	41 245 664 .00	+5 289 120 .00	15
Brezilya	33 327 586 .00	36 663 708 .00	+3 336 122 .00	10
Rusya	31 639 542 .00	32 333 278 .00	+693 736 .00	2
Almanya	30 354 800 .00	33 188 890 .00	+2 834 090 .00	9
Fransa	25 289 434 .00	25 834 800 .00	+545 366 .00	2
Yeni Zellanda	17 339 000 .00	21 886 376 .00	+4 547 376 .00	26
Türkiye	15 056 210 .00	23 200 306 .00	+8 144 096 .00	54
İngiltere	13 849 000 .00	15 221 000 .00	+1 372 000 .00	10
Polonya	12 434 067 .00	14 890 270 .00	+2 456 203 .00	20
Hollanda	11 835 428 .00	14 607 880 .00	+2 772 452 .00	23
Arjantin	11 552 886 .00	11 553 306 .00	+420 .00	0
İtalya	11 113 161 .00	13 997 970 .00	+2 884 809 .00	26
Ukrayna	11 086 000 .00	8 713 900 .00	-2 372 100 .00	-21

Kaynak: FAO (2023)

Dünya genelinde süt üretimi verilerini incelediğimizde, farklı ülkeler arasında belirgin değişiklikler görülmektedir. Hindistan ve Pakistan gibi Asya ülkeleri, süt üretiminde önemli artışlar kaydetmiştir. Gelişmiş ekonomilerden olan ABD, Almanya ve İngiltere'de de süt üretiminde artışlar gözlemlenmiş, ancak bu artışlar genellikle daha ılımlı düzeydedir. Öte yandan, yükselen ekonomiler arasında yer alan Brezilya, Çin ve Türkiye gibi ülkelerde süt üretiminde belirgin artışlar yaşanmıştır, ki bu durum ekonomik büyüme ve artan tüketici talepleri ile ilişkilendirilebilir. Avrupa ülkelerinde de (Almanya, Fransa, Polonya, Hollanda) süt üretiminde artışlar gözlemlenmiş, ancak bu artışlar genellikle daha sınırlıdır. Özellikle dikkat çeken durumlar arasında İtalya ve Yeni Zellanda'nın yüksek göreceli artışları yer alırken, Ukrayna'da süt üretiminde yaşanan azalış dikkat çekicidir. Bu veriler, küresel süt endüstrisindeki çeşitli faktörlerin, ekonomik koşulların ve tüketici taleplerinin karmaşıklığını yansıtmaktadır. Süt üretimi dünyada faktörlere bağlı olarak ülkeler arasında büyük farklılıklar

göstermektedir. Amerika Birleşik Devletleri, modern tarım teknikleri ve büyük süt çiftlikleriyle öne çıkarak dünya genelinde en büyük süt üreticilerinden biridir. Hindistan, yoğun sığır nüfusu ve geleneksel yöntemlerle süt üretimiyle dünyanın en büyük süt üreticisi konumundadır. Çin, sığır sütü ve koyun-keçi sütü üretiminde büyük bir pazar oluştururken, hızla büyüyen nüfus ve artan gelir seviyeleri süt talebini artırmaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri, özellikle Almanya, Fransa ve Hollanda gibi büyük ölçekli süt çiftlikleri ve modern hayvancılık uygulamalarıyla süt ve süt ürünleri üretiminde önemli rol oynamaktadır. Rusya, iç talebi karşılamak amacıyla gelişen süt sektörüyle dikkat çekerken, Brezilya, Güney Amerika'nın en büyük ekonomisi olarak süt sektörünü güçlendirmektedir. Bu ülkeler, süt üretimindeki lider konumları ve farklı hayvancılık modelleri ile süt endüstrisi üzerinde etkili bir rol oynamaktadırlar.

Çizelge 4.6. Dünya kişi başı süt tüketimi

Ülke/bölge	**2011 (kg)**	**2021 (kg)**	**Mutlak Değişim**	**Göreceli Değişim (%)**
Karadağ	290.05	337.48	+47.43	16
Arnavutluk	289.23	299.04	+9.80	3
İsviçre	255.77	293.42	+37.65	15
Kazakistan	263.16	280.13	+16.96	6
Estonya	169.53	279.54	+110.00	65
Finlandiya	309.85	258.80	-51.05	-16
Hollanda	278.65	256.24	-22.42	-8
Özbekistan	171.89	251.89	+80.00	47
Danimarka	194.65	241.16	+46.51	24
İrlanda	210.71	238.47	+27.76	13
Avustralya	201.69	234.89	+33.21	16
ABD	219.08	226.12	+7.04	3
Litvanya	123.30	223.99	+100.69	82
Romanya	244.63	211.04	-33.60	-14
İsveç	231.28	210.76	-20.52	-9
Almanya	148.95	209.63	+60.68	41
Fransa	203.80	200.90	-2.90	-1
Ermenistan	185.39	200.66	+15.28	8
İngiltere	213.84	200.56	-13.27	-6
Yunanistan	260.75	200.32	-60.43	-23
Türkiye	123.00	182.77	+59.77	49

Kaynak: FAO (2023)

Türkiye'de büyükbaş hayvan sayıları, sığır türleri ve ırkları açısından çeşitlilik göstermektedir. Yıllara göre bu sayıların değişimleri, hayvancılık sektöründeki gelişmeleri ve trendleri yansıtmaktadır. Türkiye'de büyükbaş hayvan sayıları 2010-2022 yılları arasında artış

göstermiştir. Bu dönemde sığır kültür, sığır kültür melezi, yerli sığır ve manda sayıları sırasıyla artarak devam etti. En yüksek sayılar 2022 yılında kaydedildi: sığır kültür (8 295 825), sığır kültür melezi (7 324 866), yerli sığır (1 231 265), manda (171 835) olarak tespit edilmiştir. Türkiye, geleneksel tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle öne çıkan bir ülkedir ve sığır üretimi, ekonominin önemli bir parçasını oluşturur. Bu alandaki faaliyetler, tarım politikaları, teknolojik gelişmeler ve tüketici talepleri gibi faktörlere bağlı olarak çeşitlenmiştir. Türkiye'de sığır üretimi genellikle kültür, kültür melezi ve yerli ırklar üzerinden gerçekleşmektedir. Özellikle kültür melezi sığır yetiştiriciliği, modern tarım teknikleri ve ırk iyileştirme programları ile desteklenmiştir. Bu yöntemler, et ve süt verimliliğini artırarak sektörde verimliliği sağlamaya yönelik önemli adımlardır. Sığır üretimi, Türkiye'nin geniş coğrafi yapısına ve iklim çeşitliliğine uygun olarak farklı bölgelerde gerçekleştirilmektedir. Özellikle iç bölgelerde süt ve et üretimi, kırsal ekonomiyi destekleyen bir rol oynamaktadır. Ülke genelinde sığır üretimi, hayvancılık sektöründeki aktörler, üreticiler ve devlet destekleri arasında etkileşim gösterir.

Çizelge 4.7. Türkiye de tür ve ırklarına göre büyükbaş hayvan sayıları

Yıl	Sığır–Kültür (baş)	Sığır - Kültür melezi (baş)	Sığır–Yerli (baş)	Manda(baş)
2010	4 197 890	4 707 188	2 464 722	84 726
2011	4 836 547	5 120 621	2 429 169	97 632
2012	5 679 484	5 776 028	2 459 400	107 435
2013	5 954 333	6 112 437	2 348 487	117 591
2014	6 178 757	6 060 937	1 983 415	122 114
2015	6 385 343	5 733 803	1 874 925	133 766
2016	6 588 527	5 758 336	1 733 292	142 073
2017	7 804 588	6 536 073	1 602 925	161 439
2018	8 419 204	7 030 297	1 593 005	178 397
2019	8 559 855	7 554 625	1 573 659	184 192
2020	8 838 498	7 594 127	1 532 857	192 489
2021	8 824 784	7 641 100	1 384 659	185 574
2022	8 295 825	7 324 866	1 231 265	171 835

Kaynak: TÜİK, Büyükbaş Hayvan Sayıları 2022

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen destek programları, sığır yetiştiricilerine çeşitli alanlarda teknik destek ve finansal yardımlar sağlamaktadır. Türkiye'nin sığır üretimi aynı zamanda et ve süt endüstrileri için önemli bir kaynak oluşturur. Et tüketimi, özellikle bayram ve özel günlerde artış gösterirken, süt ve süt ürünleri de günlük beslenmenin ayrılmaz bir parçasıdır. Son yıllarda, Türkiye'de sığır üretimindeki modernleşme çabaları ve ırk iyileştirme programları sayesinde verimlilik artışı gözlemlenmiştir. Ancak, sektördeki

potansiyelin tam anlamıyla değerlendirilebilmesi için teknolojik yeniliklere ve sürdürülebilir tarım uygulamalarına daha fazla yer verilmelidir.

Çizelge 4.8. Türkiye de kesilen büyükbaş hayvan sayısı ve et üretim miktarı, 2010-2022

	Sığır		Manda	
Yıl	Kesilen hayvan sayısı(baş)	Et üretim miktarı(ton)	Kesilen hayvan(baş)	Et üretim miktarı(ton)
2010	2 932 054	647 067	19 126	3 785
2011	3 126 378	710 652	19 127	3 780
2012	3 421 960	790 034	19 967	4 027
2013	3 457 477	798 784	21 465	4 580
2014	3 525 209	815 674	23 899	5 004
2015	3 706 346	862 098	25 713	5 300
2016	3 993 893	956 180	27 663	5 470
2017	4 334 034	1 093 841	29 476	5 868
2018	4 844 711	1 281 234	32 389	6 515
2019	4 856 517	1 330 169	35 695	7 150
2020	4 812 902	1 341 446	40 929	8 424
2021	5 134 441	1 460 719	51 925	10 831
2022	5 480 489	1 572 747	62 285	13 586

Kaynak: TÜİK, Kırmızı Et Üretim İstatistikleri, 2022

Türkiye'de 2010-2022 yılları arasında büyükbaş hayvan kesimi ve kırmızı et üretimi artmıştır. Sığır eti üretimi 2010'da 647 bin ton iken, 2022'de 1 milyon 572 bin tona çıkmıştır. Manda eti üretimi de 2010'da 3 bin 785 ton iken, 2022'de 13 bin 586 tona ulaşmıştır. Bu artışta hayvan sayısındaki artış, ithal hayvan kesimi, karkas ağırlıklarındaki farklılık ve tüketici alışkanlıkları etkili olmuştur. Kırmızı et üretimi, Türkiye'nin tarım sektöründe büyük bir rol oynamakta ve ekonomik, sosyal ve kültürel yönden önem taşımaktadır. Türkiye'de sığır eti üretiminin yanı sıra koyun, keçi ve manda eti üretimi de yükselmiştir. 2022 yılında koyun eti üretimi 2010 yılına kıyasla %163,1, keçi eti üretimi %170,3, manda eti üretimi ise %258,6 artmıştır. Türkiye'de kırmızı et üretimi artmasına rağmen, kırmızı et tüketimi bu oranda artmamıştır. Bunun sebebi olarak kırmızı et fiyatlarının yüksek olması, gelir dağılımının eşitsizliği, hayvancılık sektörünün problemleri ve başka protein kaynaklarına yönelim gösterilebilir. ETBİR'e göre, 2019'da bir aile yılda ortalama 48 kilo kırmızı et tüketirken, 2020'de bu miktar 28 kiloya inmiştir. Türkiye'de kırmızı et tüketiminin yükseltilmesi için, kırmızı et fiyatlarının uygun hale getirilmesi, hayvancılık sektörünün iyileştirilmesi, tüketici bilgilendirilmesi ve kırmızı etin sağlıklı beslenmedeki rolünün anlatılması gerekmektedir.

Çizelge 4.9. Türkiye'de yıllar itibariyle kişi başı kırmızı et tüketimi

Yıllar	Sığır Eti Tüketimi (kg/kişi)	Koyun Eti Tüketimi (kg/kişi)	Toplam Eti Tüketimi (kg/kişi)
2000	4	5.2	9.2
2001	3.6	4.8	8.4
2002	3.5	4.5	8
2003	3.2	4.2	7.4
2004	3.9	4.2	8.1
2005	3.4	4.1	7.5
2006	3.5	4	7.5
2007	4.3	4.1	8.4
2008	3.7	4	7.7
2009	3.2	3.7	6.9
2010	6.4	3.3	9.7
2011	7.1	3.5	10.6
2012	7.6	3.8	11.4
2013	7.9	4.1	12
2014	7.9	4.3	12.2
2015	9.2	4.6	13.8
2016	9.3	4.5	13.8
2017	8.6	4.4	13
2018	9.8	4.3	14.1
2019	9.5	4.3	13.8
2020	9.6	4.2	13.8

Kaynak: FAO (2023)

Çizelge 4.10. Türkiye de tür ve ırklarına göre sağılan hayvan sayısı ve süt üretim miktarı

Yıl	Sığır - Kültür		Sığır - Melez		Sığır - Yerli		Manda	
	Sağılan hayvan sayısı	Süt	Sağılan hayvan sayısı	Süt	Sağılan hayvan sayısı	Süt	Sağılan hayvan sayısı	Süt
	Baş	Ton	Baş	Ton	Baş	Ton	Baş	Ton
2008	1 385 730	5 380 715	1 665 189	4 520 465	1 029 324	1 353 996	31 440	31 422
2009	1 470 886	5 713 004	1 686 064	4 585 859	976 198	1 284 450	32 361	32 443
2010	1 626 412	6 309 065	1 787 012	4 861 835	948 417	1 247 644	35 362	35 487
2011	1 868 274	7 239 644	1 962 713	5 341 224	930 155	1 221 560	40 218	40 372
2012	2 211 242	8 554 402	2 263 400	6 166 762	956 758	1 256 673	46 959	46 989
2013	2 314 278	8 946 131	2 395 897	6 531 573	897 097	1 177 305	51 940	51 947
2014	2 427 909	9 383 812	2 428 708	6 628 337	752 623	986 701	54 891	54 803
2015	2 500 880	9 672 573	2 314 061	6 315 366	720 833	945 581	62 999	62 761
2016	2 542 163	9 825 300	2 235 501	6 101 826	654 051	859 137	63 329	63 085
2017	2 940 907	11 355 933	2 426 764	6 620 540	601 377	785 846	69 497	69 401
2018	3 185 959	12 301 080	2 554 947	6 957 715	597 001	778 082	75 882	75 742
2019	3 249 002	12 544 507	2 745 243	7 473 837	586 508	764 031	79 333	79 341

TÜİK, Kırmızı Et Üretim İstatistikleri, 2022

Grafiğe göre, Türkiye'de 2008 ile 2019 yılları arasında hayvancılık sektöründe önemli bir gelişme yaşanmıştır. Bu süreçte, sığırların ve mandaların sayısı ve süt üretimi artmıştır. Kültür sığırları, en fazla süt üreten hayvanlar olmuştur. Melez sığırlar da süt üretiminde büyük bir paya sahip olmuştur. Yerli sığırlar ise 2008 yılında azalmış, ancak 2019 yılında tekrar artmıştır. Yerli sığırların süt üretimi ise diğerlerine göre daha az olmuştur. Manda sayısı ve süt üretimi ise her yıl artış göstermiştir. 2008 ile 2019 yılları arasında kültür sığırlarının sayısında %134'lük artış gözlemlenmiştir, bu süreçte başlangıçta 1 385 730 olan sayı, 3 249 002'ye yükselmiştir. Aynı dönemde süt üretimi miktarında ise %141'lik bir büyüme yaşanarak 5 380 715 ton'dan 12 544 507 ton'a çıkılmıştır. Melez sığırlar da benzer şekilde önemli bir artış göstermiş, %133'lük bir büyüme ile 1 665 189'dan 2 745 243'e yükselmiştir. Bu süre zarfında melez sığırlardan elde edilen süt miktarı ise %53'lük bir artışla 4 520 465 ton'dan 7 473 837 ton'a çıkmıştır. Öte yandan, yerli sığırların sayısında %43'lük bir düşüş yaşanarak 1,029 324'ten 586 508'e gerilemiştir. Yerli sığırlardan elde edilen süt miktarında da aynı oranda bir düşüş gözlemlenmiş, 1 353 996 ton'dan 764 031 ton'a gerilemiştir. Manda sayısında ise dikkat çekici bir artış görülmüş, %152'lik büyüme ile 31 440'tan 79 333'e çıkılmıştır. Manda sütü üretim miktarında da aynı oranda bir artış yaşanarak 31 422 ton'dan 79 341 ton'a ulaşılmıştır. Kültür ve melez sığırlarda artış, yerli sığırlarda düşüş ve mandalarda belirgin bir artış dikkat çekmektedir. Süt üretimindeki genel artış ise sektörün büyüme potansiyelini yansıtmaktadır.

Çizelge 4.11. Türkiye kişi başı süt tüketim miktarı (fark)

Yıllar	Süt Tüketimi (kg/kişi)	2011-2020 Değişim (%)
2011	134.54	%35.82
2012	153.13	
2013	157.34	
2014	157.15	
2015	153.91	
2016	151.96	
2017	163.01	
2018	173.75	
2019	180.83	
2020	182.77	

Kaynak: FAO (2023)

Türkiye'de kişi başına düşen süt tüketimi, 2011 ile 2020 yılları arasında genel olarak artış göstermiştir. Bu dönemdeki verilere göre, süt tüketimi 2011'de 134.54 kg iken, 2020'de 182.77 kg'ye yükselmiştir. 2011 ile 2016 yılları arasında hafif bir azalma görülmekle birlikte,

2017'den itibaren süt tüketimi tekrar artmıştır. Özellikle 2017'de 163.01 kg olan süt tüketimi, 2018'de 173.75 kg'ye ve 2019'da 180.83 kg'ye yükselmiştir. 2020'de ise kişi başına düşen süt tüketimi %35.82 artarak 182.77 kg seviyeye ulaşmıştır.

4.2 Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler

Şarkışla İlçesi, Türkiye'nin Sivas ilinde yer alan bir ilçedir. İlçe, 37 520 kişilik bir nüfusa ve 2 108 km2'lik bir yüzölçümüne sahiptir. İl merkezine 83 km uzaklıkta yer alan ilçe, 2 belediye ve 95 köye sahiptir. Deniz seviyesinden 1 180 m yükseklikte bulunan Şarkışla'nın yıllık sıcaklık ortalaması 9°C, yıllık yağış ortalaması ise 414.4 mm/m2'dir. İlçe ekonomisi, hayvancılık ve tarıma dayanmaktadır. İlçede 32.380 baş büyükbaş, 54 460 baş küçükbaş hayvan ve 274 640 adet kanatlı yetiştirilmektedir. Tarım arazileri 99 541 ha olup, bunun 20 957 ha sulu, 78 584 ha ise kuru tarım arazisidir. İlçede başlıca buğday, arpa, yem bitkileri, şeker pancarı, çavdar, yulaf ve patates üretimi yapılmaktadır. Şarkışla İlçesi'nin tarım ve hayvancılık potansiyeli yüksektir. Ancak, ilçe ekonomisini çeşitlendirmek ve istihdam yaratmak için başka sektörlerin de geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, ilçenin ulaşım altyapısının iyileştirilmesi, ekonomik büyümeyi destekleyecektir.

Çizelge 4.12. Şarkışla İlçesi

Nüfus		37 520Kişi (Kırsal 15,384)
Yüzölçümü		2 108Km^2
İl Merkezine Uzaklık		83 Km
Belediye Sayısı		2 Adet
Köy Sayısı		95 Adet
Deniz Seviyesinden Yükseklik		1 180 m.
Yıllık Sıcaklık Ortalaması		9° C
Yıllık Yağış Ortalaması		414.4 mm/m^2
Büyükbaş Havyan Sayısı		32 380 Baş
Küçükbaş Hayvan Sayısı		54 460Baş
Kanatlı Sayısı		274 640 Adet
Toplam Çiftçi Sayısı		2 987 Kişi
Ekilebilir Tarım Arazisi		99 541 Ha
Sulu Tarım Arazisi		20 957 Ha
Kuru Tarım Arazisi		78 584 Ha
Üretilen Başlıca Ürünler		Buğday, Arpa, Yem Bitkileri, Şeker Pancarı, Çavdar, Yulaf ve Patates

Kaynak: Şarkışla İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü (2022)

Şarkışla İlçesinde Tarım

Şarkışla İlçesi'nde tarıma elverişli arazi miktarı 191 386 hektardır ve bu, toplam alanın %96.4'ünü oluşturmaktadır. Bu arazilerin %50.38'i ekilebilir arazidir ve tarlalar ekilebilir arazilerin %99.87'sini oluşturmaktadır. Meyve ve sebze üretimi için ayrılan alanlar ise çok azdır. İlçede 63.015 hektar mera arazisi bulunmakta olup, bu da toplam alanın %31.49'unu oluşturmaktadır. Ormanlık ve fundalık alanlar ise 28 830 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Tarım dışı araziler toplam alanın %3.6'sını oluşturmaktadır. Su satıhları, taşkın yatakları, çıplak kaya molozları ve meskun alanlar tarım dışı arazilerin en büyük bileşenleridir. Genel olarak, Şarkışla İlçesi tarım ve hayvancılık için önemli bir potansiyele sahiptir. Ekilebilir arazilerin yanı sıra, ilçe önemli miktarda mera alanına da sahiptir. Ancak, mera alanlarının verimliliğini artırmak ve tarım dışı arazi kullanımını azaltmak için adımlar atılması gerekmektedir.

Çizelge 4.13. Şarkışla İlçesi Arazi Özellikleri

YAPI	ALAN (ha)	(%)
Tarıma Elverişli Arazi	191 386	96.4
Ekilebilir Arazi	99 541	50.38
Tarla	99 438	99.87
Meyve	100	0.1
Sebze	3	0.03
Mera Arazisi	63 015	31.49
Ormanlık, Fundalık	28 830	14.53
Tarım Dışı Arazi	7 165	3.6
Su Satıhları	2 000	1.1
Taşkın Yatakları	1 500	0.77
Çıplak Kaya Molozları	1 250	0.63
Meskun Mahal	2 175	1.1
TOPLAM	197 551	100

Kaynak: Şarkışla İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü (2022)

Şarkışla İlçesinde Bitkisel Üretim

Şarkışla ilçesinde bitkisel üretimde özellikle buğday, arpa ve şeker pancarı gibi temel tarım ürünlerinde yüksek miktarlarda üretim gerçekleştiriliyor. Bu ürünlerin yanı sıra yonca gibi yem bitkileri de önemli bir yer tutuyor, hayvancılıkla uğraşan çiftçiler için bu çeşitlilik oldukça önemlidir.

Çizelge 4.14. Üretim miktarları

S.No	Ürün Adı	Üretim Alanı (Da)	Ortalama Verim (Kg/Da)	Üretim Miktarı da/ton
1.	Buğday	225 000	200	45 000
2.	Arpa	310 000	260	80 600
3.	Çavdar	153	185	28
4.	Yulaf (Yeşil)	18 000	450	8 100
4.	Yulaf(Dane)	17 000	300	5 100
5.	Ş. Pancarı	24 294	5 000	121 470
6.	Patates	9 500	3 500	33 250
7.	Yonca	15 000	850	12 750
8.	Korunga	17 000	475	8 075
9.	Fiğ	6 200	675	4 185
10.	Silajlık Mısır	3 700	5 000	18 500
11.	Nohut	2 600	70	182
12.	Mercimek	41	100	4.1
13.	Kuru Fasulye	350	100	35
14.	Sebzelik	284	100	28.4
15.	Kavaklık	822	0	0
16.	Meyvelik	504	300	151

Kaynak: Şarkışla İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü (2022)

Şarkışla İlçesinde Hayvancılık

Şarkışla ilçesinde hayvancılık ilçe ekonomisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Büyükbaş hayvanlardan et, süt ve peynir üretimi oldukça önemli bir yer tutuyor. Saf kültür büyükbaş hayvanların sayısı 26 212 ve yıllık süt üretimi 23 580 ton, et üretimi ise 2 278 ton olarak kaydedilmiş. Ayrıca küçükbaş hayvanların toplam sayısı 54 400 ve kümes hayvanlarından elde edilen yumurta miktarı da oldukça yüksek. İlçede toplamda 2 344 aktif işletme bulunmakta, bu da hayvancılığın geniş bir yelpazede ve birçok farklı çiftçi tarafından yapıldığını gösteriyor. İlçede hayvancılığın gelişmesine katkı sağlayan en önemli faktörlerden biriside haftanın her cumartesi günü kurulan Türkiye'nin en büyük canlı hayvan pazarlarından biri olan Şarkışla Belediyesi Hayvan pazarıdır. Yaklaşık 10.000 hayvan kapasitesine sahip hayvan pazarına Türkiye'nin her ilinden alıcılar ve satıcılar bir araya gelmektedirler.

Çizelge 4.15. İlçenin hayvancılık durumu

Büyükbaş Hayvan	Sayısı	Üretilen			
		Et	Süt	Peynir	
Saf Kültür	26 212	2 278	23 580	1 020	Ton/Yıl
Kültür Melezi	6 257				
Yerli Irk	120				
Manda	55				
Toplam	32 932				
Küçükbaş Hayvan Sayısı	54 400				
Küçükbaş – Büyükbaş Toplam Hayvan Sayısı	87 332				
		Üretilen Yumurta Miktarları			
Kümes Hayvanları	274 640	94 800	Adet/Gün		
GENEL TOPLAM	361 972				
Küçükbaş Hayvan Aktif İşletme Sayısı		297			
Büyükbaş Hayvan Aktif İşletme Sayısı		2 047			
Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvan İşletme Toplam Sayısı		2 344			

Kaynak: Şarkışla İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü (2022)

Şarkışla Bitkisel Destekleme

Şarkışla ilçesinde 2022 yılında gerçekleştirilen tarımsal destekleme programları kapsamında çiftçilere mazot desteği, fark ödemeleri ve yem bitkisi desteği sağlanmıştır. Mazot desteği kapsamında 2 839 çiftçiye toplamda 449 218 170 dönüm tarım alanı için 14 401 897.50 TL ödeme yapılmıştır. Fark ödemeleri ise 1 629 çiftçiye 239 481 173 dönüm alan için 5 944 914 34 TL ödeme yapılmıştır.

Yem bitkisi desteği kapsamında ise 754 çiftçiye 30 310 127 dönüm alan için 2 117 447.82 TL ödeme yapılmıştır. Bu destek programları toplamda 22 464 259.66 TL tutarında ödeme yapılarak, tarımsal üretimin desteklenmesine ve çiftçilerin ekonomik olarak güçlendirilmesine katkı sağlanmıştır

Çizelge 4.16. 2022 Yılı tarımsal destekleme miktarları

Destek Adı	Çiftçi Sayısı	Toplam Alan (Da)	Ödeme Miktarı(TL)
Mazot Desteği	2 839	449 218 170	14 401 897.50
Gübre Desteği	2 839		
1.Fark Ödemesi	1 336	197 262 548	4 971 725.23
2.Fark Ödemesi	293	42 218 625	973 189.11
Yem Bitkisi Desteği	754	30 310 127	2 117 447.82
Toplam			22 464 259.66

Kaynak: Şarkışla İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü (2022)

Şarkışla İlçesi Hayvancılık Desteklemeleri

Şarkışla ilçesinde hayvancılığı destekleyen çeşitli programlar uygulanmaktadır. Bu destekler, çiftçilerin hayvancılık faaliyetlerini sürdürmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla uygulamaya koyulmuştur. Küçükbaş anaç koyun desteği, manda desteklemesi, buzağı desteği, malak desteği, kırmızı et desteklemesi, arı kovanı desteği, çiğ süt desteklemesi, yem desteği, çoban-sürü desteklemesi, halk elinden ıslah projesi ve hayvan hastalığı tazminatı gibi çeşitli destekler sağlanmaktadır. Toplamda, bu desteklemelerin miktarı 10.044.952,09 TL'lik kaynak, hayvancılığın güçlendirilmesi ve çiftçilerin bu alandaki faaliyetlerini sürdürülebilirliklerini sağlamak için verilmektedir. Bu destekler, hem hayvancılık sektörünün gelişmesine hem de bölge ekonomisinin canlanmasına katkı sağlayarak Şarkışla ilçesinin tarımsal potansiyelini artırmaktadır.

Çizelge 4.17. Şarkışla İlçesi hayvancılık desteklemeleri

Destekleme Cinsi	Destek Alan Kişi Sayısı	Desteklenen Hayvan Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Küçükbaş Anaç Koyun Desteği	184	30.706	941.180,00
Manda Desteklemesi	23	136	34.000,00
Buzağı Desteği	1663	9920	4.761.324,59
Malak Desteği	22	87	21.750,00
Kırmızı Et Desteklemesi	85	853	414.170,50
Arı Kovanı Desteği	57	4.546 (Kovan)	70.190,00
Çiğ Süt Desteklemesi	350	1.500.000 (Litre)	3.586.050,00
Yem Desteği	26	936	6.048,00
Çoban- Sürü Desteklemesi	37	-	175.000,00
Halk Elinden Islah Projesi	11	3200	263.080,00
Hayvan hastalığı Tazminatı	40	118	300.107,00
Sürü Büyütme Desteği	74	2.854	285.400,00
TOPLAM			**10.044.952,09**

Kaynak: Şarkışla İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü (2022)

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Üreticilerin Demografik Bazı Özellikleri

Araştırmanın bu kısmında öncelikle araştırmaya katılım sağlayan üreticilerle ilgili bulgulara yer verilecektir. Araştırmaya katılan işletmelerin cinsiyet durumları Çizelge 5.1' de verilmiştir.

Çizelge 5.1.Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	%
Erkek	79	92.94
Kadın	6	7.06
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.1 incelendiğinde üreticilerin büyük çoğunluğunu %92,94 oranında erkekler oluşturmaktadırlar. Kadınlar ise yalnızca % 7,06 kısmını oluşturmaktadırlar. Bu durumun nedeni büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin zor ve fazla insan gücüne dayalı olması ile açıklanabilir. Büyükbaş hayvancılık üretimiyle ilgili diğer çalışmalarda da üreticilerin büyük oranda erkek olduğu tespit edilmiştir (Şeker ve ark. 2012).

Çizelge 5.2. Üreticilerin yaş dağılımı

Yaş Dağılımı					
Yaş Gurupları	20-30	31-40	41-50	51-60	61-70
Frekans	19	20	14	21	9
Oran(%)	16.15	23.53	16.47	24.71	10.59
Ortalama Yaş		44			

İşletme sahiplerin yaş durumları ise çizelge 4.2. verilmiştir. Aşağıdaki Çizelge 5.2 incelendiğinde üreticilerin 20-30 aralığında %16.15, 31-40 aralığında %23.53, 41-50 aralığında %16.47, 51-60 aralığında %24.71 ve 61-70 aralığında ise %10.59 olduğu görülmüştür. Büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinde yaş durumu oldukça önemli bir yere sahiptir. Büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin daha çok kırsal kesimde yapılmaktadır. Ancak kırsalda yaşayan genç nüfusun daha iyi yaşam şartlarına ulaşmak amacıyla kentlere göç etmeleri nedeniyle büyükbaş hayvan üreticilerinin genelde orta yaş üstü oldukları tespit edilmiştir. Bu bilgiler ışığında, üreticilerin yaş dağılımı incelendiğinde, en fazla üreticinin 51-

60 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan tüm üreticilerin yaş ortalamasının ise 44 olduğu hesaplanmıştır. Benzer araştırmalarda işletme başına düşen ortalama nüfus miktarı şu şekildedir: Aydın ilinde süt işletmeleri üzerine yapılan araştırmada 4,1 kişi (Nizam 2006), Adana ilinde yapılan araştırmada 4.95 kişi (Yılmaz ve Gül 2010), Artvin ili Şavşat ilçesinde yapılan araştırmada 2.95 kişi (Aydemir 2019), Tokat ili Yeşilyurt ilçesinde yapılan araştırmada 6.17 kişi (Öztürk ve Karkacıer 2008) ve Tokat ili Niksar ilçesinde yapılan araştırmada ise 6.58 kişi (Yeteroğlu 2010) olarak bulunmuştur. İşletme yöneticilerinin yaş ortalaması ve deneyimi ise farklı bölgelerde şu şekildedir: Artvin ili Şavşat ilçesinde yapılan çalışmada yaş ortalaması 52.90 yıl, deneyim ortalaması 23.90 yıl (Aydemir 2019); Sivas ilinde Hozman tarafından yapılan çalışmada yaş ortalaması 45.40, deneyim ortalaması 21.10 yıl (Hozman 2014); Iğdır ilinde yapılan çalışmada ise yaş ortalaması 47.55, deneyim ortalaması 25.74 yıl olarak belirlenmiştir (Şahin ve ark. 2016).

Çizelge 5.3. Üreticilerin medeni durum

Medeni Durum	Frekans	%
Evli	55	64.71
Bekar	30	35.29
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.3'te sunulan verilere göre, üreticilerin medeni durumu incelenmiştir. Evli olanların sayısı 55 ve % 64,71oranındadır. Bekar olanların sayısı ise 30 ve %35,29 oranında belirlenmiştir. Toplamda ise 85 üretici bulunmaktadır. Bu veriler, incelenen örneklemin çoğunlukla evli olduğunu göstermektedir. Tarımsal üretimde cinsiyet rolleri, eğitim seviyeleri ve gelir düzeyleri gibi diğer faktörlerle birlikte medeni durumun analizi, tarımsal politikaların daha iyi şekillendirilmesine yardımcı olabilir.

Çizelge 5.4. Eğitim durumu

Eğitim Durumu	Frekans	%
Okur Yazar Değil	2	2.35
İlkokul-Ortaokul	32	37.65
Lise	26	30.59
Yüksekokul	4	4.71
Lisans	20	23.53
Yüksek Lisans	1	1.18
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.4'te üreticilerin eğitim durumları incelenmiştir. En büyük grup ilkokul-ortaokul mezunlarıdır, bu kategorideki üretici sayısı 32 (%37.65) olarak belirlenmiştir. Onları, lise mezunları takip etmektedir; lise mezunu olan üretici sayısı 26 (%30.59) olarak kaydedilmiştir.

Lisans düzeyinde eğitim alan üreticilerin sayısı 20 (%23.53) iken, yüksekokul mezunu olanların sayısı 4 (%4.71) ve yüksek lisans mezunu olanların sayısı 1 (%1.18) olarak sıralanmıştır. Okuryazar olmayanlar ve master-doktora mezunları bulunmamaktadır. Bu veriler, büyükbaş hayvancılık sektörde çalışanların eğitim düzeylerinin çeşitlilik gösterdiği sonucunu ortaya koymuştur. Eğitim durumu, bir kişinin tarımsal üretimdeki beceri seviyesini, teknolojiyi benimseme kabiliyetini ve genel olarak tarımsal işletmelerin verimliliğini etkileyebilir. Daha yüksek eğitim düzeyine sahip olanlar genellikle daha yenilikçi ve verimlilik odaklı çalışma eğilimindedirler. Bu nedenle, tarımsal kalkınma stratejileri oluşturulurken, eğitim seviyelerini dikkate almak önemlidir. Büyükbaş hayvancılık konusunda daha önce yapılmış olan araştırmalar ile bu araştırma sonuçlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Çelik tarafından süt sığırcılığı konusunda yapılan bir diğer çalışmada işletme yöneticilerinin %57.20'sinin ilkokul mezunu olduğu belirtilmiştir (Çelik 2002), Boz tarafından yapılan çalışmada ise işletme yöneticilerinin %61.00'inin ilkokul mezunu olduğu görülmüştür (Boz 2013). Süt sığırcılığı konusunda Adana ilinde yapılan çalışmada ise işletme sahiplerinin eğitim durumu şu şekildedir: %57.6'sı ilkokul, %15.2'si ortaokul, %13.6'sı okur-yazar, %10.6'sı lise ve %3'ü de üniversite mezunudur. Yılmaz'ın (2010) çalışmasında hane halkında ilköğretim mezunlarının oranının %48.48 olduğu belirtilmişken, Gürbüz'ün (2015) Burdur ilinde yaptığı çalışmada hane halkının genellikle ilköğretim mezunu seviyesinde olduğu (%67-70) rapor edilmiştir. Bu veriler, hane halkının eğitim seviyesinin genel olarak düşük olduğunu göstermektedir. Ancak, iki çalışma arasındaki farklılık da dikkate alındığında, bölgesel veya zaman bazlı değişkenliklerin olduğu görülebilir.

5.2. İşletmelerin Gelir kaynakları

Bu bölümde anket çalışmasına katılan üreticilerin gelirleri ile ilgili edinilen bilgilere yer verilmiştir.

Çizelge 5.5. İşletmelerin 2023 yılı toplam gelirleri

	Ortalama	%
Toplam gelir	234 118.44 TL	100
Büyükbaş hayvancılık geliri	200 836.09 TL	85.78
Tarım dışı gelir	55 070.58 TL	23,52

Sivas ili Şarkışla İlçesi köylerinde üretim yapan büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yıllık gelirleri Çizelge 5.5'da verilmiştir. Buna göre işletmelerin yıllık toplam geliri 234 118.44 TL

olarak hesaplanmıştır. Bu toplam gelirin içinde Büyükbaş hayvancılık gelirinin payı 200 836.09 TL iken tarım dışı gelirin payı ise 55 070.58 TL'dir. Bu veriler Şarkışla ilçesindeki köylerde büyükbaş hayvancılık faaliyeti yürüten işletmelerin ekonomik yapıları hakkında bilgi sağlamaktadır. Tarımsal gelirin toplam gelire oranı oldukça yüksektir bu da bölgedeki işletmelerin temel gelir kaynağının tarımsal faaliyetler olduğunu göstermektedir. Ancak tarım dışı gelirin de işletmelerin gelir durumlarında belirgin bir yer işgal ettiği görülmektedir. Bu işletmelerin çeşitlendirme stratejileri geliştirdiğini ve tarım dışı faaliyetlerden ek gelir elde etmeye çalıştıklarını göstermektedir. Aksoy ve diğerleri (2017) tarafından yapılan bir araştırmada çiftçilerin %56.8'inin tarım dışı faaliyetlerle de ilgilendiği tespit edilmiştir.

Çizelge 5.6. Üreticilerin gelir kaynakları

Gelir Kaynakları	Frekans	%
Tarım	85	100.00
Çiftçi emeklisi maaşı	3	3.53
Tarım dışı mesleklerden emekli maaşı	3	3.53
Kira	4	4.71
Maaş ücret	9	10.59
Ticaret geliri	30	35.29
Diğer	10	11.76

Araştırma bölgesinde büyükbaş hayvancılık yapan üreticilerin gelir kaynaklarına yönelik sunulan veriler işletme ekonomilerindeki çeşitliliği ve işletmelerin gelir portföylerini ortaya koymaktadır. Çizelge 5.6'de belirtilen gelir kaynaklarına göre özellikle tarım geliri %100'lük bir oranla en yaygın ve temel gelir kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Çiftçi emeklisi maaşı ve tarım dışı mesleklerden emekli maaşı gibi emeklilik gelirleri ile kira geliri işletmelerin ek gelir kaynaklarını temsil etmektedir. Bu gelir kaynaklarının varlığı işletmelerin gelir çeşitliliğini artırarak ekonomik dayanıklılıklarını artırmaktadır. Ayrıca maaş ücreti ve ticaret geliri gibi gelir kaynakları işletme sahiplerinin farklı mesleklerden veya ticari faaliyetlerden elde ettikleri gelirlerini tarım sektörüne aktararak işletmelerin dayanıklılıklarını artırabilir. Doğanay ve Yanar (2023). Şanlıurfa ili Eyyubiye ilçesindeki işletme sahiplerinin %34.8'inin sadece hayvancılıkla uğraştığını. %31.9'unun hayvancılıkla birlikte bitkisel üretim yaptığını ve %33.3'ünün ise hayvancılıkla birlikte esnaf memur işçi vb. işlerde faaliyet gösterdiğini belirtmiştir. Koçyiğit ve ekibi (2016). Erzurum'un Hınıs ilçesindeki büyükbaş hayvan yetiştiricilerinin farklı meslekler yapma oranının %17.0 olduğunu bildirmiştir. Diğer araştırmalar da genellikle işletmecilerin çoğunluğunun tarımla ilgilendiğini ve tarım dışında farklı meslek dallarında da faaliyet gösterdiğini göstermektedir. Diler ve ekibi (2022) ise. Erzurum ili İspir ilçesindeki işletmecilerin %41.6'sının büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yanı

sıra başka bir işle de uğraştıklarını rapor etmiştir. Almanya'daki büyükbaş hayvan yetiştiricilerinin de %23'ünün yetiştiricilik faaliyetleri yanı sıra farklı işlerle uğraştıkları Martins (2009) tarafından ortaya konmuştur. Şeker ve ekibi (2012). Muş ilinde sığır yetiştiriciliği dışında ticari faaliyetleri bulunan işletmelerin oranını %48.0 olarak tespit etmiştir.

Çizelge 5.7. Üreticilerin kaç yıldır hayvancılık faaliyetinde bulundukları

Ortalama	16
En çok	40
En az	2

Çizelge 5.7'de sunulan verilere göre. Şarkışla köylerindeki büyükbaş hayvancılık işletmelerinde faaliyet gösteren üreticilerin kaç yıldır hayvancılıkla uğraştıkları incelenmiştir. Bu verilere göre ortalama olarak üreticilerin hayvancılık faaliyetinde bulundukları süre 16 yıldır. En fazla faaliyet süresi 40 yıl olarak belirlenmiştir. En az faaliyet süresi ise 2 yıl olarak kaydedilmiştir. Bu veriler bölgedeki büyükbaş hayvancılık işletmelerinin genellikle uzun bir geçmişe sahip olduğunu ve birçoğunun uzun yıllardır bu sektörde faaliyet gösterdiğini göstermektedir. Uzun süreli deneyim işletmelerin sektördeki değişikliklere uyum sağlamalarına ve işletme yönetimindeki becerilerini geliştirmelerinde katkı sağladığı düşünülmektedir. Özer ve Tümer'in (2021) çalışmasında Mersin. Adana. Osmaniye ve Hatay'daki işletmelerde ortalama süt sığırcılığı tecrübesinin 18.97 yıl olduğu belirlenmiştir. Bu bölgedeki süt sığırcılığına uzun süredir yapılan yatırımı ve deneyimi göstermektedir. Şahin ve Gürsoy'un (2016) araştırmasında ise işletme sahiplerinin hayvancılıkla uğraşma süresi ortalama 25.74 yıl olarak bulunmuştur. Bu süre işletme sahiplerinin genellikle uzun yıllardır sektörde faaliyet gösterdiğini ve bu alanda deneyimli olduklarını göstermektedir. Her iki çalışmanın bulguları da işletme sahiplerinin hayvancılıkla ilgili deneyimlerinin önemli olduğunu göstermektedir. Özellikle uzun yıllar süren tecrübe işletmelerin başarılı bir şekilde yönetilmesine ve sorunların etkin bir şekilde çözülmesine katkı sağlayabilir. Sahlström ve ark. (2014) çalışmasında Finlandiya'daki büyükbaş hayvan yetiştiricilerinin ortalama deneyim sürelerinin 22 yıl olduğu ortaya koymuşlardır. Bu veriler sığır yetiştiriciliği sektöründe çalışanların tecrübe düzeylerinin farklılıklar gösterebileceğini ve bu farklılıkların yerel faktörlere bağlı olarak değişebileceğini vurgulamaktadır. Çevik (2022) Ağrı iline bağlı Patnos ilçesinde hayvancılık faaliyetlerini inceledikleri tez çalışmasında katılımcıların %58.5'inin 26 yıl ve daha fazla süredir hayvancılık yaptığı sonucuna ulaşmıştır.

5.3. Örgütlenme Durumu

Üretici örgütlerine üyelik üreticiler arasında bilgi alışverişi pazarlama olanaklarına erişim politika oluşturma süreçlerine katılım gibi avantajlar sağlamaktadır.

Çizelge 5. 8. Üreticilerin tarımsal örgütlere üyelik durumu

Üyelik Durumları	Frekans	%
Üye	53	62.35
Üye değil	32	37.65
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.8'da sunulan verilere göre hayvancılık faaliyetleriyle ilgili kooperatif dernek birlik gibi üretici örgütlerine üyelik durumları incelenmiştir. Buna göre Üye olanların sayısı 53'tür ve bu üyelerin oranı %62.35'tir. Üye olmayanların sayısı ise 32'dir ve bu durumdaki üreticilerin oranı %37.65'tir. Bu veriler. Şarkışla köylerindeki hayvancılık faaliyetleriyle ilgili üretici örgütlerine katılımın önemli olduğunu göstermektedir. Üye olanların çoğunluğu bu tür örgütlerin sunduğu faydalardan yararlanmayı tercih etmektedir. Üreticilerin desteklerden yararlanmak için üretici örgütlerine üye olmaları katılımı artırabilir. Ancak üyelik sadece bir kayıt olma durumu olarak kalmakta ve üreticilerin bu örgütlerin sunduğu hizmetlerden gerçekten faydalanıp faydalanmadığı durumu tam olarak tespit edilememektedir. Bu nedenle üretici örgütlerinin güçlendirilmesi ve üreticilerin bu örgütlere katılımının teşvik edilmesi bölgedeki hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği ve kalkınması açısından son derece önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer bir çalışmada Güler ve Aydın (2016)Hınıs ilçesinde yetiştiricilerin %88.0'inin herhangi bir birliğe üye olmadığı sadece %12.0'sinin üye olduğu belirlenmiştir. Farklı bir araştırmada Aşkale ilçesinde tespit edilen birliklere üye olma oranı %20 olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde Boz (2013). Doğu Akdeniz bölgesindeki Adana. Kahramanmaraş. Osmaniye ve Hatay illerinde bu oranın %30 olduğunu bildirmiştir. Birliklere üyelik oranlarının bölgelere göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Örneğin. Doğanay ve Yanar'ın (2023) çalışmasına göre. Şanlıurfa'da bu oran %74.6 iken. Sever ve ark.'ın (2017) Aksaray'da %75.3 olarak bulmuştur. Ayrıca. Çallı'nın (2016) Tokat ilindeki çalışmasında bu oran %75 olarak belirtilmiştir. Bu veriler farklı bölgelerdeki çiftçilerin birliklere olan katılım düzeylerinin benzer olduğunu göstermektedir. Ancak. Demir ve ark.'ın (2014) Van'daki çalışması bu eğilimi biraz farklı göstermektedir. Van'da birliklere üyelik oranı %83.1 olarak belirtilmiştir bu da Van'daki çiftçilerin birliklere katılımının diğer

bölgelere kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu farklılıkların nedeni çeşitli olabilir. Örneğin coğrafi ekonomik ve sosyal faktörler çiftçilerin birliklere olan ilgisini etkileyebilir. Ayrıca birliklerin sunduğu hizmetler teşvikler ve destekler de çiftçilerin katılımını etkileyebileceği düşünülmektedir.

Çizelge 5.9. Üye olunan birlikler

Üretici Örgütleri	Frekans	%
Süt Üreticiler Birliği	40	75.47
Kırmızı Et Üreticiler Birliği	13	24.53
Toplam	53	100.00

Çizelge 5.9'da üye olan üretici örgütlerinin dağılımı gösterilmektedir. Süt Üreticiler Birliği'ne üye olanların sayısı 40 ve bu toplam üye sayısının %75.47'sine denk gelmektedir.
Kırmızı Et Üreticiler Birliği'ne ise 13 üye bulunmakta olup bu da toplam üye sayısının %24.53'ünü oluşturmaktadır. Süt üreticilerinin büyük çoğunluğunun Süt Üreticiler Birliği'ne üye olduğu görülmektedir. Ancak kırmızı et üreticilerinin sayısı daha azdır ve bu grup. Kırmızı Et Üreticiler Birliği'ne daha az oranda üyedir. Bölgedeki süt ve kırmızı et üreticilerinin hangi örgütlere daha fazla katılım gösterdiklerini ve bu örgütlerin önemini göstermektedir. Süt Üreticiler Birliği'nin daha yüksek bir üye sayısına sahip olması bölgedeki süt üreticilerinin örgütlenme ve dayanışma açısından önemli olduğunu göstermektedir. Denizli ilinde yapılan bir çalışmada sığırcılık işletme sahiplerinin %93.9'unun damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye oldukları tespit edilmiştir Kayar (2011).

Çizelge 5.10. Çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olma durumu

ÇKS Durumu	Frekans	%
Kayıtlı	60	70.59
Kayıtsız	25	29.41
Toplam	85	100.00

Şarkışla bölgesindeki işletmelerin çiftçi kayıt sistemine (ÇKS) kayıtlı olma durumunu gösteren verilere göre. 85 işletme incelenmiş olup. Bu işletmelerin 60'ı %70.59 çiftçi kayıt sistemine kayıtlıdır. Geriye kalan 25 işletme ise %29.41 kayıtlı değildir. Çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olmanın önemi. Tarımsal faaliyetlerin kayıt altında tutulması. İzlenebilirliğin artırılması ve devlet desteklerinden daha fazla faydalanma imkanı sağlamasıdır. Kayıtlı işletmeler genellikle tarımsal politikalardan ve çeşitli desteklerden daha fazla yararlanma eğilimindedir. Ancak kayıtsız işletmelerin varlığı. Tarımsal kaynakların etkin kullanımını

zorlaştırabilir ve sektördeki denetim ve planlama süreçlerini karmaşık hale getirebilir. Bu nedenle kayıtlı olmayan işletmelerin çiftçi kayıt sistemine dahil edilmesi ve kayıtlı olanların desteklenmesi için teşvik edici önlemler alınmalıdır. Bu. Bölgede ki tarımsal üretimin kalitesini ve verimliliğini artıracak. Aynı zamanda tarımsal sektörün sürdürülebilirliğini sağlayacağı düşünülmektedir.

5.4. Arazi Varlığı ve Kullanım Durumu

Bu bölümde çalışmaya katılan işletmelerin arazi varlığı ve Şarkışla İlçesi geneli arazi varlığının üretim alanlarına dağılımı konusunda bilgilere yer verilmiştir.

Çizelge 5.11. İşletme arazi durumu

İşletmelerin Arazi Varlığı	da
İşletmelerin Kendi Arazileri (ortalama)	83
İşletmelerin Kiralık Arazileri (ortalama)	20
İşletmelerin Ortak Arazileri (ortalama)	6
İşletmelerin Toplam Arazi Varlığı (ortalama)	109

Çizelge 5.11'de işletme arazi durumunun ortalama değerleri verilmiştir. Her bir işletmenin sahip olduğu toplam arazi miktarı ortalama olarak 83 dönüm kendi arazisi. 20 dönüm kiralık arazi ve 6 dönüm ortak araziden oluşmaktadır. Bu verilere göre işletmelerin çoğunluğu kendi arazilerinde faaliyet göstermektedirler. Ancak kiralık ve ortak arazilerin kullanımı da işletmeler için önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Kiralık araziler işletmelerin üretim kapasitelerini artırmak veya belirli dönemlerde ek arazi ihtiyacını karşılamak için kullanılmaktadır. Bu veriler işletmelerin arazi kullanımı ve sahip oldukları arazi varlığına ilişkin bir fikir vermektedir. Yılmaz (2016) ise Adana ilindeki çalışmasında işletmelerin ortalama 20.56 da sulu. 25.00 da kuru olmak üzere 45.56 da araziye sahip olduklarını belirlemiştir. Toplam işletme arazisinin %45.12'sini sulu ve %54.88'ini kuru araziden oluştuğunu kuru arazi özellikle dağlık alanda en yüksek olduğunu saptamıştır. Yılmaz (2010) tarafından yapılan araştırmada Adana ilindeki işletmelerin arazi kullanımı ve dağılımı hakkında çeşitli bulgular elde edilmiştir. İşletmelerin ortalama arazi genişliğinin 45.56 dekar olduğu ortaya koymuştur. Bu arazilerin %84.63'ü mülk. %11.99'u kiraya tutulan arazi ve %3.37'si ortakçılıkla işlenen araziler olarak sınıflandırılmıştır. Araştırmada ortakçılıkla işlenen arazilerin diğer kullanım şekillerine göre oldukça düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca incelenen işletmelerde mülk arazisinin kiraya verilmediği veya ortakçılık yapılmadığı belirtilmiştir. Arslanoğlu'nun (2019) Elazığ ilindeki işletmeler üzerine yaptığı araştırmada

farklı bir arazi kullanımı ve dağılımı ortaya çıkmıştır. Elazığ ilindeki işletmelerin %92.9'unun kendi arazisine sahip olduğu belirlenmiştir. Bu. Adana ilindeki işletmelerden farklı bir durumdur ve mülk arazisinin Elazığ'daki işletmeler arasında daha yaygın olduğunu gösterir. Ayrıca. %5.2'sinin kiralık arazi kullandığı. %1.3'ünün kendi arazisinin yetersiz olduğunu ve bu nedenle ek olarak başka bir arazi kiraladığını ve %0.6'sının hiç arazisinin olmadığı tespit edilmiştir. Şirikçi ve Gül (2022) tarafından yapılan araştırma Diyarbakır ve Urfa İllerinde görüşülen işletmelerde toplam işletme arazisinin işletmeler ortalamasına göre %82.00'ını mülk arazi. %15.57'sini kiraya tutulan arazi. %2.43'ünü ise ortağa tutulan arazi oluşturmaktadır.

Çizelge 5.12. Şarkışla İlçesi geneli arazi varlığının üretim alanlarına göre dağılımı

	Alan (ha)	(%)
Tarıma Elverişli Arazi	191 386	96.4
Ekilebilir Arazi	99 541	50.38
Tarla	99 438	99.87
Meyve	100	0.1
Sebze	3	0.03
Mera Arazisi	63 015	31.49
Ormanlık. Fundalık	28 830	14.53

Yukarıdaki Çizelge 5.12'teki verilere göre. Şarkışla'daki arazi varlığının büyük bir kısmı tarıma elverişli olarak görülmektedir. Toplam arazi varlığının %96.4'ü tarıma elverişli olarak sınıflandırılmış. Bunun içinde ekilebilir araziler önemli bir paya sahip toplam arazi varlığının yarısından fazlası. %50.38'i ekilebilir arazi olarak kullanılıyor. Bu ekilebilir arazilerin neredeyse tamamı tarla olarak işlenmiş sadece çok küçük bir kısmı meyve ve sebze yetiştiriciliği için ayrılmış durumda. Mera arazileri de önemli bir yer tutuyor toplam arazi varlığının yaklaşık üçte biri. %31.49'u mera olarak kullanılıyor. Bu da hayvancılık için önemli bir kaynak olduğunu gösteriyor.

5.5. İşletme Faaliyetlerine Katılım Durumu

Türkiye'deki çalışmalarda sığır işletmelerinde genellikle 3-5 kişi arasında çalışan olduğu belirtilirken. Amerika Birleşik Devletleri'nde işletmelerde tam zamanlı çalışanların sayısının en az iki olduğu ve işletme başına bir veya iki kişinin yarı zamanlı çalıştığı tespit edilmiştir. Benzer araştırmalarda Türkiye'deki hayvan bakımıyla ilgilenen kişilerin genellikle aileden birinin bu işle ilgilendiğini göstermektedir.

Çizelge 5.13. İşletmelerin çalışan sayısı

Çalışan	Frekans	Ortalama	%
Erkek	105	1.23	69.54
Bayan	46	0.54	30.46
Toplam	151	1.77	100.00

Çizelge 5.13'te anket çalışmasına katılan büyükbaş hayvancılık işletmelerde çalışan sayısıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Çalışmaya katılan 85 işletmede toplam 151 çalışanın olduğu görülüyor. Bunların 105'i erkek (%69.54). 46'sı ise kadın (%30.46) çalışanlardır. Ortalama olarak her bir işletmede 1.77 çalışan bulunmaktadır. Erkek çalışanların ortalama sayısı 1.23 iken kadın çalışanların ortalama sayısı 0.54'tür. Bu veriler işletmelerde genellikle erkek çalışanların daha fazla olduğunu göstermektedir. Ancak kadın çalışanların oranı da göz ardı edilemeyecek derecede yüksektir. Bu tarım sektöründeki cinsiyet dengesinin önemli bir göstergesidir. Sat ve Aydın (2024) tarafından Erzurum Aşkale ilçesinde yapmış oldukları çalışmada İlçede sığır işletmelerinde en çok iki (%30.4) veya bir (%24.0) kişinin çalıştığı belirlenmiştir. Bu alandaki çeşitli çalışmalar farklı bölgelerde ve ülkelerdeki işletmelerin işgücü yapılarını göstermektedir. Önal ve Özder (2008). Gürel ve Akay (2008). Ünalan ve ark. (2013). Curabaz ve Kayaalp (2010) ile Elmaz ve ark. (2010) gibi diğer çalışmalar da benzer sonuçlar elde etmiştir. Bu durum Türkiye'deki tarım ve hayvancılık kültürünün aile yapısına dayalı olduğunu ve genellikle aile bireylerinin birlikte çalıştığına işaret eder. Hayvanların bakımı ve yönetimi genellikle aile içinde bir görev olarak görülür ve genellikle aile üyeleri tarafından yürütülür.

Çizelge 5.14. Çobanın aileden olup olmadığı durumu

Çoban Durumu	Frekans	%
Evet	33	38.82
Hayır	52	61.18
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.14'te büyükbaş hayvancılık işletmelerinde çobanın aileden olup olmadığı durumunu göstermektedir. Verilere göre toplam 85 işletmenin 33'ünde (%38.82) çobanın aileden olduğu belirtilirken. 52 işletmede (%61.18) çobanın aileden olmadığı görülmektedir.

Bu veriler büyükbaş hayvancılık işletmelerinde çobanlık pozisyonunun genellikle aile dışından kişiler tarafından doldurulduğunu göstermektedir. Ancak işletmelerin yaklaşık üçte birinde çobanın aileden olduğu anlaşılmaktadır.

Aile üyelerinin çobanlık pozisyonunu üstlenmesi işletme sahipleri için işgücü maliyetlerini düşürebilir ve işletme içinde daha fazla kontrole olanak tanıyabilir. Öte yandan aile dışından kişilerin işe alınması işletme sahiplerine daha geniş bir işgücü havuzu sağlayabilir ve uzmanlık gerektiren becerilerin işletmeye getirilmesine yardımcı olabilir.

Aileler çoban bulma konusunda sorun yaşayabilmektedirler. Araştırmaya katılım sağlayanların önemli bir kısmı (%28.24) bu konu ile ilgili olarak sorunla karşı karşıya kaldıklarını belirtmiştir. Belirli bir kısmı (%35.29) sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların geriye kalan kısmı (%36.47) ise çoban bulma konusunda bazen sorun yaşadıklarını belirtmiştir.

Verilere göre toplam 85 işletmeden 24'ünde (%28.24) çoban bulma konusunda hiç sorun yaşanmadığı. 30 işletmede (%35.29) sorun yaşandığı ve 31 işletmede (%36.47) bazen sorun yaşandığı belirtilmektedir. Bu verilere göre büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yaklaşık üçte birinde çoban bulma konusunda hiç sorun yaşanmamaktadır. Ancak işletmelerin yaklaşık üçte ikisinde ya sorunlar yaşanmakta ya da zaman zaman sorunlarla karşılaşılmaktadır.

Çoban bulma sürecinde yaşanan zorluklar işletme sahipleri için önemli bir konudur çünkü çobansızlık işletmenin verimliliğini ve hayvanların bakımını etkileyebilir. Bu durum işletmelerin personel yönetimi ve işgücü planlaması açısından dikkate alınması gereken bir konudur. Çoban bulma konusunda genel olarak sorun yaşayan işletmeler çoban temini konusunda alternatif çözümler aramak ve belki de işgücü kaynaklarını genişletmek için çaba sarf etmelidirler.

5.6. Hayvan Varlığı

Çizelge 5.15. İşletmelerin hayvan varlığı durumu

Büyükbaş Hayvan Sayıları	**Frekans**	%
İşletmelerin Süt Hayvanı sayıları Toplamı	923	51.48
İşletmelerin Besi Hayvanı sayıları Toplamı	870	48.52
İşletmelerin Hayvan Sayıları Toplamı	1 793	100.00
Ortalama Hayvan varlığı	**Frekans**	%
İşletmelerin Ortalama Süt Hayvan Sayıları	11	
İşletmelerin Ortalama Besi Hayvanı Sayıları	10	
İşletmelerin Süt Hayvanı Irkları	**Frekans**	%
İşletmelerin Toplam Yerli Süt Hayvanı Sayısı	18	1.95
İşletmelerin Toplam Kültür Melezi Süt Hayvanı Sayısı	843	91.33
İşletmelerin Toplam Kültür Süt Hayvanı Sayısı	62	6.72
İşletmelerin Toplam Süt Hayvanı Sayısı	923	100.00
İşletmelerin Besi Hayvanı Irkları	**Frekans**	%
İşletmelerin Toplam Yerli Besi Hayvanı Sayısı	31	3.56
İşletmelerin Toplam Kültür Melezi Besi Hayvanı Sayısı	752	86.44
İşletmelerin Toplam Kültür Besi Hayvanı Sayısı	87	10.00
İşletmelerin Toplam Besi Hayvanı Sayısı	870	100.00

Çizelge 5.15'da sığır işletmelerinin hayvan varlığı durumunu ve bu hayvanların türlerini göstermektedir. Büyükbaş hayvanlar arasında süt hayvanları ve besi hayvanları bulunmaktadır. Süt hayvanlarının sayısı 923 (%51.48) iken besi hayvanlarının sayısı 870 (%48.52) olarak belirlenmiştir. Ortalama olarak işletmelerde ortalama 11 adet süt hayvanı ve 10 adet besi hayvanı bulunmaktadır. Süt hayvanlarının türlerine bakıldığında toplam süt hayvanlarının %91.33'ü kültür melezi. %6.72'si kültür ve %1.95'i yerli türlerden oluşmaktadır. Besi hayvanlarının ise %86.44'ü kültür melezi. %10.00'u kültür ve %3.56'sı yerli türlerden oluşmaktadır. Bu veriler sığır işletmelerinin genellikle süt hayvancılığına yönelik olduğunu ve kültür melezi sığır türlerinin yaygın olarak tercih edildiğini göstermektedir. Bu tercihler işletmelerin verimlilik hastalıklara dayanıklılık ve pazar talepleri gibi faktörleri göz önünde bulundurduklarını ortaya koymuştur Eker ve diğerleri (2012) tarafından Muş ilinde yapılan bir çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmada işletmelerin %79.2'sinin kombine (karma). %11.7'sinin süt sığırcılığı ve %9.2'sinin besi sığırcılığı işletmeleri olduğu ifade edilmiştir. Giresun ilinde yetiştirilen sığırların %23.6'sının yerli. %71.1'inin melez ve %5.3'ünün kültür ırkı olduğu belirtilirken. Kaygısız ve ark. (2010) tarafından Kahramanmaraş'ta araştırma konusu işletmelerdeki sığırların %30.0'unun yerli. %48.0'inin melez ve %22.0'sinin kültür ırkı sığır olduğu rapor edilmiştir. Şeker ve ark. (2012) ise Muş ilinde yürüttükleri bir çalışmada sığırların %46.9'unun yerli. %37.2'sinin melez ve

%15.9'unun kültür ırkı olduğunu bulmuşlardır. Diğer bir çalışmada ise işletmelerin %71.0'inde kültür ırkı süt sığırı. %49.0'unda yerli ırk süt sığırı ve %19.0'unda melez ırk süt sığırı bulunduğu Boz (2013) tarafından bildirilmiştir. Benzer şekilde. Akman (2013) tarafından yapılan bir çalışmada büyük işletmelerin %38.1'inde yerli kara. %34.2'sinde montofon melezi. %22.2'sinde ise Simmental melezi bulunduğu rapor edilmiştir. Bu veriler farklı bölgelerdeki sığır ırklarının dağılımının değişken olduğunu göstermektedir. Her bölgenin iklim koşulları coğrafi yapısı ve tarım altyapısı farklı olduğu için sığırcılıkta tercih edilen ırklar da değişebilir. Örneğin daha yüksek rakımlı ve soğuk bölgelerde yerli ırkların tercih edilme oranı artabilirken daha verimli ve sıcak bölgelerde melez ve kültür ırklarının tercih edilme oranı daha yüksek olabilir. Bu veriler yerel yetiştiricilerin tercihleri pazar talepleri ve çiftlik koşulları gibi faktörlerin sığır ırkı tercihlerini belirlediğini göstermektedir. Torul ilçesinde işletme başına sığır sayısı konusunda yapılan çalışmalar. Şahin ve Gürsoy (2016) ile Bakan ve Aydın'ın (2016) bulgularından daha yüksek olduğunu göstermektedir. Hozman ve Akçay'ın (2016) bulgularıyla ise benzerlik arz etmektedir. Ayrıca. Türkiye genelinde birçok ilde işletmelerin çoğunluğunun 1-5 baş veya 6-10 baş sığıra sahip olduğu bildirilmektedir (Kaygısız ve ark. 2008). Bu. Türkiye'deki sığır işletmeciliğinin genellikle küçük ölçekli olduğunu ve işletmelerin büyük çoğunluğunun az sayıda sığır ile faaliyet gösterdiğini göstermektedir.

5.7. Et ve Süt Verimleri

Çizelge 5.16. İşletmelerde bulunan hayvanların et ve süt verimleri

Süt hayvanı	**Süt Verimi Ortalama (gün/kg)**
Yerli	5
Kültür Melezi	12
Kültür	17
Besi Hayvanı	**Et verimi Ortalama (karkas/kg)**
Yerli	250
Kültür Melezi	350
Kültür	500

Çizelge 5.16 göre süt hayvanlarında süt verimi ırklara göre farklılık göstermektedir. Kültür ırkları en yüksek süt verimine (17 gün/kg) sahiptir ardından kültür melezleri (12 gün/kg) ve yerli ırklar (5 gün/kg) gelmektedir. Bu kültür ırklarının süt üretiminde daha verimli olduğunu göstermektedir. Besi hayvanlarında et verimi de ırklara göre farklılık göstermektedir. Kültür ırkları en yüksek et verimine (500 karkas/kg) sahiptir ardından kültür melezleri (350

karkas/kg) ve yerli ırklar (250 karkas/kg) gelmektedir. Bu kültür ırklarının et üretiminde daha verimli olduğunu göstermektedir. Yani bir kültür ineği bir yerli ineğe göre aynı miktarda eti üretmek için daha az yem tüketir. Genel olarak veriler kültür ırklarının hem süt hem de et üretiminde yerli ırklardan ve kültür melezlerinden daha verimli olduğunu göstermektedir. Bu nedenle hayvancılık işletmelerinin verimliliği artırmak için kültür ırklarının yetiştirilmesine odaklanması gerekmektedir. Tugay ve Bakır (2007) tarafından yapılan bir araştırmada. Giresun ilindeki süt sığırı işletmelerinin yapısal özelliklerini belirlemek amacıyla bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre işletmelerin %90.9'u ineklerin günlük 3-7 litre arasında süt verimi elde ettiğini rapor etmiştir. Baykalır ve diğerleri (2020). İzmir Tire ilçesindeki süt sığırı işletmelerinde yaptıkları araştırmada inek başına günlük ortalama süt veriminin 21 ila 30 litre arasında olduğunu rapor etmişlerdir. Güler (2019) tarafından yapılan araştırmada. Elazığ ilindeki süt sığırı işletmelerinin mevcut durumu ve analizinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre hayvan başına günlük süt veriminin 16 ila 23 litre arasında olduğu tespit edilmiştir.

5.8. Hayvan temin etme durumları

Bu gölümde işletmelerin hayvan temin etme durumları ve damızlık hayvan bulma konusunda yaşamış oldukları sorunlara yer verilmiştir.

Çizelge 5.17. Üreticilerin hayvan temin etme durumları

	Frekans	%
Kendi işletmemden	30	28.57
Komşu işletmelerden	13	12.38
Üretme çiftliklerinden	3	2.86
Hayvan pazarlarından	59	56.19

Üreticilerin büyükbaş hayvanları temin etme durumlarını gösteren Çizelge 5.17'deki verilere dayanarak çeşitli temin kaynaklarının tercih edilme oranlarına dair bir değerlendirme yapabiliriz. Çizelgeye göre üreticilerin büyükbaş hayvanları temin etmek için en yaygın tercih (%56.19)'la hayvan pazarlarından yapılmış. Bu yerel hayvan pazarlarının hayvan tedarikinde önemli bir rol oynadığını gösterir. Bu tercihin sebebi hayvan pazarlarının genellikle geniş bir hayvan seçeneği sunmaları ve satın alma işlemlerinin kolaylığı nedeniyle olabilir.

Diğer bir önemli temin kaynağı ise üreticilerin kendi işletmelerinden (%28.57) hayvanları temin etmesidir. Bu birçok üreticinin kendi hayvanlarını yetiştirip işlettiğini ve bu nedenle kendi işletmelerinden hayvan temin etmeyi tercih ettiğini gösterir. Bu yaklaşım üreticilerin

kalite kontrolü ve işletme içi üretim stratejileri üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmalarını ortaya konyaktadır. Komşu işletmelerden (%12.38) ve üretme çiftliklerinden (%2.86) hayvan temin etme oranları ise daha düşüktür. Komşu işletmelerin veya çiftliklerin kaynaklarının sınırlı veya erişiminin zor olabileceğini veya bu kaynaklardan temin etmenin pratik olmadığı için düşük oranda olabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak bu veriler üreticilerin büyükbaş hayvan temininde en yaygın tercihin hayvan pazarları olduğunu ve kendi işletmelerinden hayvan yetiştirmenin de önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Emir ve Turhan (2021) Balıkesir ilinde yapmış oldukları araştırmada işletmelerin aldıkları hayvanların temin edildiği yerleri gösteren grupların yüzdelik dağılımını görebiliyoruz. İlk grupta (%56.79) ve ikinci grupta (%43.41) yer alan işletmelerin çoğunluğu yakın köylerden hayvanlarını temin ediyor. Bu genellikle yerel kaynaklardan çiftçilerden veya küçük hayvancılık işletmelerinden hayvan alındığını gösteriyor. Üçüncü grup ise (%38.77) il dışından hayvanlarını temin etmektedir. Bu da daha uzak bölgelerden belki de daha büyük hayvancılık işletmelerinden veya hayvan ticareti yapan firmalardan hayvan aldıkları konusunda bize bilgi vermektedir.

Çizelge 5.18. Damızlık hayvan bulma konusunda sorun yaşama durumu

	Frekans	%
Evet	11	12.94
Hayır	32	37.65
Bazen	42	49.41

Çizelge 5.18'da damızlık hayvan bulma konusunda ankete katılan üreticilerin yaşadıkları deneyimlerini ortaya koyuyor. Verilere göre ankete katılanların %12.94'ü (11 kişi) damızlık hayvan bulma konusunda kesin bir sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu oran katılımcıların küçük bir kesiminde bu konuda ciddi bir zorluk olduğunu gösteriyor. Öte yandan. %37.65'i (32 kişi) hiçbir sorun yaşamadıklarını belirtmiş bu da birçoğunun bu süreçte sorun yaşamadığını gösteriyor. Ancak. %49.41'lik bir oranla "bazen" sorun yaşadıklarını belirten katılımcıların sayısı. Bu çoğunluğun zaman zaman damızlık hayvan bulma sürecinde zorluklar yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu durum sektördeki tedarik zincirinde iyileştirmelerin yapılması gerektiği sonucunu düşündürüyor. Ceyhan ve Turhan (2021) Balıkesir ilinde yapmış oldukları araştırmada incelenen işletmelerin süt sığırcılığı konusunda karşılaştıkları sorunlar arasında en fazla görülen hayvan alım fiyatlarının yüksekliği %62. olarak belirtilmiştir.

5.9. Hayvan besleme şekilleri

Çizelge 5.19.İşletmelerin büyükbaş hayvan besleme şekilleri

	Frekans	%
Açık Besi	7	8.24
Yarı Açık Besi	38	44.71
Kapalı Besi	40	47.06

Çizelge 5.19'de işletmelerin büyükbaş hayvan besleme şekillerini göstermektedir. Verilere göre katılımcıların %8.24'ü (7 işletme) açık besi sistemini tercih etmektedir. Ayrıca katılımcıların %44.71'i (38 işletme) yarı açık besi sistemini kullanırken. %47.06'sı (40 işletme) kapalı besi sistemini tercih etmektedir. Bu verilere dayanarak işletmelerin büyükbaş hayvan besleme tercihlerinde çeşitlilik olduğu görülmektedir.

Kapalı besi sistemi ankete katılan işletmeler arasında en yaygın olanıdır. Yarı açık besi sistemini tercih eden işletmelerin sayısı ise açık besi sistemini tercih edenlerden biraz daha fazladır. Bu sonuçlar büyükbaş hayvan yetiştirme sektöründe farklı besleme yöntemlerinin kullanıldığını ve bu yöntemlerin işletmeler arasında çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymuştur.

Şengül ve Şenkan (2024) tarafından Çnakkale İli Yenice İlçesinde İncelenen işletmelerde ahır tipinin %46.2 oranında kapalı. %46.2 oranında yarı açık ve %7.6 oranında ise açık olduğu belirlenmiştir. Şarkışla ilçesindeki sonuçlarla karşılaştırıldığında benzer sonuçlar göstermektedir. Dou ve Ark. (2001) Pennsylvania eyaletindeki sığır işletmelerinin %68.0'inin bağlı duraklı kapalı ahırlardan oluştuğunu tespit etmişlerdir.

Çizelge 5.20. Hayvan beslemede kullanılan kaba yemler

	Frekans	%
Saman	82	96.47
Pancar Küspesi	62	72.94
Kuru Ot	21	24.71
Mısır Silajı	52	61.18
Kuru Yonca	62	72.94

Hayvan beslemede kullanılan kaba yemlerin dağılımını gösteren Çizelge 5.20'de verilere göre katılımcıların %96.47'si (82 işletme) samanı kaba yem olarak kullanmaktadır. Pancar küspesi %72.94'lük bir oranla (62 işletme) ikinci sırada gelirken kuru yonca da aynı oranda (62 işletme) tercih edilmektedir. Mısır silajı ise katılımcıların %61.18'inde (52 işletme) tercih edilmektedir. Kuru ot ise %24.71'lik bir oranla (21 işletme) en az tercih edilen kaba yem olarak görülmektedir.

Bu verilere dayanarak samanın hayvan besleme sürecinde en yaygın olarak tercih edilen kaba yem olduğu görülmektedir. Pancar küspesi ve kuru yonca da oldukça popüler seçeneklerdir. Ancak kuru ot ve mısır silajının tercih edilme oranı daha düşüktür. Bu sonuçlar işletmelerin kaba yem tercihlerinde farklılık gösterebileceğini ve bu tercihlerin besleme stratejileri ekonomik durum ve yerel kaynakların etkisi altında olduğunu göstermektedir. Aygül ve Özkütük (2012) ise Malatya ili Merkez. Battalgazi ve Doğanşehir ilçelerindeki süt sığırı işletmelerinde yapılan bir araştırmada hayvanlara günlük 6 kg saman ve ortalama 0.759 kg mısır silajı verildiğini belirtmiştir. Denli ve diğerleri (2014) yaptıkları çalışmalarında. Diyarbakır'daki işletmelerin yemleme pratiğinin %71'inin saman olduğunu ortaya koymuştur. Köseman ve Şeker (2016) çalışmasına göre. Malatya'daki sığırcılık işletmecilerinin %95.1'i hayvanlarına yonca yedirdiklerini rapor etmişlerdir. Diler ve ark. (2016). Erzurum ilinin Hınıs ilçesinde yaptıkları çalışmada kaba yem olarak buğday veya arpa samanının (%71) en yaygın kullanılan ana yem kaynağı olduğunu belirlemişlerdir. Buğday veya arpa samanını kuru yonca otu (%14) ve kuru çayır otu (%11) takip etmektedir. Silaj ise (%0.25) çok düşük bir düzeyde kullanıldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Çizelge 5.21. Kaba yemlerin satın alındığı yerler

	Frekans	%
Bayiden	48	71.64
Kooperatiften	2	2.99
Fabrikadan	2	2.99
Diğer	15	22.39

Çizelge 5.21'de verilere göre işletme sahiplerinin kaba yemlerini satın aldıkları yerlerde çeşitli tercihler olduğunu görüyoruz. En yaygın tercih. %71.64'lük bir oranla bayilerden kaba yem satın almaktır. Bayiler muhtemelen çiftlik sahipleri için erişilebilirlik çeşitlilik ve hizmet kalitesi gibi faktörlerden dolayı tercih ediliyor olabilir. Kooperatifler ve fabrikalar ise kaba yem temini için daha az tercih edilen kaynaklar gibi görünüyor. Bu belki de bu tedarikçilerin

sınırlı çeşitlilik sunması veya fiyat veya hizmet kalitesi açısından diğer seçeneklere kıyasla dezavantajlı olmalarından kaynaklanıyor olabilir. "Diğer" kategorisindeki satın alma kaynaklarının belirtilmemiş çeşitli yerel tedarikçileri veya belirli bir kooperatif veya fabrikaya uymayan alternatifleri içerebileceği düşünülmektedir. Şengül ve Şenkan (2024) tarafından Çanakkale İli Yenice İlçesinde İncelenen işletmelerde Dışarıdan satın alınan kaba yemin %90.8 oranında piyasadaki satıcılardan. %7.1 oranında ise kaba yem yetiştiriciliği yapan üreticiden satın alındığı belirlenmiştir.

Çizelge 5.22. Kaba yem bulma konusunda sorun yaşanma durumu

	Frekans	%
Evet	35	41.18
Hayır	50	58.82

Çizelge 5.22'de işletme sahiplerinin kaba yem bulma konusunda yaşadıkları sorunları gösteriyor. Verilere göre işletme sahiplerinin %41.18'i kaba yem bulma konusunda sorun yaşadığını belirtirken. %58.82'si bu konuda herhangi bir sorun yaşamadığını ifade etmiş. Bu veriler kaba yem temininde sorun yaşayan çiftlik sahiplerinin bir kısmının olduğunu göstermekle birlikte çoğunluğunun sorun yaşamadığını ortaya koyuyor. Sorun yaşayanlar arasında yer alan çiftçilerin karşılaştığı zorluklar muhtemelen çeşitli olabilir ancak kaba yem temini konusunda çeşitli stratejiler geliştirilerek ve doğru kaynaklar kullanılarak bu sorunların üstesinden gelinebilir.

Çizelge 5.23. Hayvanlara verilen kesif yem durumu

Verilen kesif yemler	Frekans	%
Fabrika yemi	66	77.65
Kırma yem	80	94.12
Hem Fabrika yemi Hem Kırma yem	62	72.94

Çizelge 5.23'teki verilere göre büyükbaş hayvan üreticilerinin hayvanlarına verilen kesif yemlerde çeşitli tercihlerinin olduğunu gösteriyor. Kırma yem. %94.12 ile en yaygın tercih olarak öne çıkıyor ardından fabrika yemi %77.65'lik bir oranla geliyor. Ayrıca hem fabrika yemi hem de kırma yem kullanımı da oldukça yaygın. %72.94'lük bir oranla dikkate değer bir tercih. Kırma yem genellikle hayvanların temel beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılan bir besin kaynağıdır. Fabrika yemi ise modern çiftliklerde sıkça tercih edilen bir seçenek olarak öne çıkıyor çünkü genellikle dengeli bir besin içeriğine sahiptir ve kullanımı

pratiktir. Diler ve diğerlerinin (2016) çalışması. Erzurum ili Hınıs ilçesinde faaliyet gösteren sığırcılık işletmelerini incelemiş ve %64'ünün fabrika yemi kullandığını bulmuştur. Bu sonuç. Hınıs ilçesindeki işletmelerin çoğunluğunun fabrika yemi tercih ettiğini ve kesif yem üretimine daha az katkıda bulunduğunu göstermektedir. Yıldız (2023) tarafından Van İlinde yapılan bu çalışmada ankete katılan yetiştiricilerin kesif yem temini konusunda. %14.75'inin kendilerinin yetiştirdiği. %50.00'sinin dışarıdan temin ettiği ve %35.25'inin ise hem kendilerinin yetiştirdiği hem de dışarıdan satın aldıkları belirlenmiştir.

Çizelge 5.24. Kesif yemin nereden temin edildiği

Kesif yem bulma durumu	Frekans	%
Kendim üretiyorum	59	69.41
Satın Alıyorum	77	90.59
Hem Üretiyorum Hem Satın Alıyorum	53	62.35

Kesif yemi satın alan çiftlik sahiplerinin %90.59'u. kendi üretiminden bağımsız olarak kesif yem tedarik ediyor. Bu kesif yemin temin edilmesinde en yaygın yöntem gibi görünüyor. Çiftlik sahipleri muhtemelen bu şekilde kesif yem temin etmeyi tercih ediyorlar çünkü satın alma pratik zaman açısından verimli ve çeşitli kaynaklardan yararlanma imkanı sağlıyor olabilir. Diğer yandan kesif yemi kendisi üreten çiftlik sahiplerinin oranı %69.41. yani neredeyse katılımcıların %70'ine denk geliyor.

Kendi üretimini tercih eden çiftlik sahipleri muhtemelen kalite kontrolü maliyet etkinliği ve yerel kaynakların kullanımı gibi avantajlar nedeniyle bu yolu seçmiş olabilirler. Hem kesif yemi üretip hem de satın alan çiftlik sahiplerinin oranı ise %62.35. Bu grup kesif yem temininde iki farklı stratejiyi birleştirerek çeşitlilik ve esneklik sağlamaya çalışıyor olabilir. Bu yaklaşımla hem kendi üretiminin sağladığı avantajlardan faydalanmayı hem de satın almanın pratikliğinden yararlanmayı amaçladıkları düşünülmektedir.

Yıldız ve Ark (2019) tarafından çalışmada yetiştiricilerin kesif yem temini konusunda kullanılan kesif yemlerin kendileri tarafından üretenlerin oranı %23.11. işletme dışından satın alanların oranı %43.56. yetiştiricilerin %25.33'ünün ise hem kendilerinin ürettiği hem de dışarıdan aldığı tespit edilmiştir. Karakuş ve Akkol (2013) tarafından yapılan araştırmada yetiştiricilerin %78.49'unun hem kendi kesif yemlerini ürettiği hem de dışarıdan satın aldıklarını yetiştiricilerin %15.86'sının kesif yemleri tamamen dışarıdan satın aldıklarını ve

yetiştiricilerin yalnızca %5.65'inin kesif yemleri tamamen kendi işletmelerinde ürettiklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 5.25. Kesif yemin satın alındığı yerler

	Frekans	%
Bayiden	60	77.92
Kooperatiften	3	3.90
Fabrikadan	4	5.19
Diğer	10	12.99

Çizelge 5.25'teki verilere göre kesif yemin satın alındığı yerlerin dağılımı incelendiğinde bayilerin en büyük pazar payına sahip olduğu görülüyor. Bayilerden yapılan satın almaların yüzde 77.92'lik bir paya sahip olması bu kanalın kesif yem tedarikinde en çok tercih edilen ve kullanılan yol olduğunu gösteriyor. Diğer yandan kooperatifler ve fabrikalar daha küçük paylara sahipken diğer kaynaklar da önemli bir kısmı oluşturuyor. Bu çeşitliliğin kesif yem tedarikinde farklı seçeneklerin olduğunu ve bu seçeneklerin kullanımının üreticilerin ve tüketicilerin ihtiyaçlarına ve tercihlerine bağlı olarak değiştiği düşünülmektedir. Önal ve Özder'in (2008) çalışması. Edirne ili damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye işletmeleri incelemiş ve bu işletmelerin %96.5'inin kesif yemi kendilerinin karşıladığını belirtmiştir. Bu sonuç. Edirne'deki işletmelerin büyük çoğunluğunun kendi kesif yemlerini ürettiğini ve kullanmayı tercih ettiğini göstermektedir.

Çizelge 5.26. Yoğun yem bulma sorunu

Yoğun Yemler	Frekans	%
Arpa	13	15.29
Yulaf	22	25.88
Kepek	29	34.12
Karma yem	43	50.59

Çizelge 5.26'da yoğun yem bulma sorunuyla ilgili farklı yoğun yem türlerinin dağılımını gösterilmektedir. Karma yem bu sorunu çözmek için en sık tercih edilen yoğun yem türüdür; yüzde 50.59'luk bir oranla üreticilerin çoğunluğu bu türü tercih etmektedir. Karma yemler çeşitli hayvanların beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için genellikle uygun bir seçenek olarak görülür. Ardından kepek yüzde 34.12'lik bir oranla gelmektedir. Bu kepeğin yoğun yem bulma sorununun çözümü için önemli bir alternatif olduğunu gösterir. Yulaf ise yüzde 25.88'lik bir oranla üçüncü sırada yer alır. Yoğun yem tedarikinde yulafın kullanılmasının

tercih edilmesinin sebebi besin değeri ve hayvanlar için sağladığı faydalardır. Son olarak arpa yüzde 15.29'luk bir oranla en az tercih edilen yoğun yem türüdür. Bu verilere dayanarak. çiftlik hayvanlarının beslenmesinde karma yem ve kepeğin yaygın olarak tercih edildiği ve bu yoğun yem türlerinin yoğun yem bulma sorununun çözümünde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Çizelge 5.27. İçme suyu bulma konusunda sorun yaşama durumları

İçme Suyu	Frekans	%
Evet	5	5.88
Hayır	60	70.59
Bazen	20	23.53
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.27'deki verilere göre işletmelerin içme suyu bulma konusunda sorun yaşama durumlarının dağılımını göstermektedir. Çalışmaya katılanların yüzde 70.59'u ("Hayır" kategorisi) içme suyu bulma konusunda bir sorun yaşamadıklarını belirtmiştir. Bu çoğu katılımcının içme suyu ihtiyaçlarını karşılamakta herhangi bir zorluk yaşamadığını göstermektedir. "Evet" kategorisindeki katılımcı sayısı sadece 5 olduğu için bu durumun daha az yaygın olduğu görülüyor. "Bazen" seçeneğini işaretleyenlerin oranı yüzde 23.53'tür bu da bazı durumlarda içme suyu bulma konusunda sınırlı zorluklar yaşayan insanların olduğunu göstermektedir. Bu veriler işletmelerin içme suyu kaynaklarına erişimin genel olarak iyi olduğunu ancak bazı durumlarda sınırlı zorluklar yaşandığını göstermektedir. S.Yıldız (2023) tarafından Van İlinde yapılan çalışmada ankete katılan yetiştiricilerin%49.59'u hayvanlara suyu önlerine kedilerinin taşıyarak verdikleri. %24.39'unun ise hayvanların ahır içinde bulunan sabit suluklarda sulandığı tespit edilmiştir. Turan (2019) çalışması yetiştiricilerin mandalarını sulamak için en çok çeşme ve nehir (%34.7) kullandıklarını bunu çeşme nehir ve kuyu suyu kullanımı (%32.7) ve sadece çeşme kullanımı (%10.2) takip ettiğini ortaya koymuştur. Aydın ve ark. (2016) çalışması ise işletmelerde hayvanların sulamak için en çok önlerine su taşıma (%34.3) ve yemliklere su doldurma (%34.3) yöntemlerinin kullanıldığını bunu otomatik suluklar (%22.4) çeşme (%4.6) ve yalaklar (%4.3) takip ettiğini belirtmişlerdir.

5.10. Meradan Faydalanma Durumu

Çizelge 5.28. İşletmelerin meradan faydalanma durumları

	Frekans	%
Evet	76	89.41
Hayır	9	10.59
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.28'deki verilere göre işletmelerin meradan faydalanma durumlarının dağılımını görmekteyiz. Katılımcıların büyük çoğunluğu %89.41'lik bir oranla meralardan faydalandıklarını belirtmiştir. Bu işletmelerin genellikle mera kaynaklarını kullanarak hayvanlarını otlatma veya diğer faaliyetler için meralardan yararlandıklarını gösterir. Diğer yandan sadece %10.59'luk bir kesim meralardan faydalanmadıklarını belirtmiştir. Bu durum bazı işletmelerin mera kaynaklarını kullanmayı tercih etmemesine veya erişimde zorluklar yaşamasına işaret edebilir. Ancak çoğunluk meralardan faydalanmanın önemini anlamakta ve bu kaynakları işletmeleri için değerli bulmaktadır. Bu veriler hayvancılık işletmelerinin mera yönetimi ve kullanımı konusundaki çeşitliliği yansıtmaktadır ve sürdürülebilir mera yönetimi politikalarının önemini vurgulamaktadır. Şirikçi ve Gül (2022) tarafından yapılan araştırma merada besleme süresi işletme ortalamasına göre 158.87 gündür. Hozman ve Akçay (2016) tarafından. Sivas ilinde yapılan araştırmada işletmelerin hayvanları merada besleme oranlarının %80 bildirilmişlerdir. Şengül ve Şenkan (2024) tarafından Çanakkale İli Yenice İlçesinde İncelenen işletmelerde hayvanların %21.8 oranında meraya çıkarıldığı belirlenirken %78.2 oranında ise meraya çıkarılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kılıç ve Aydoğan (2019) tarafından Artvin'in Yusufeli ilçesinde yapılan araştırmada İşletmede hayvanların meraya çıkma yüzdeleri küçük işletmelerde %70. orta ölçekli işletmelerde %85.7. büyük işletmelerde %76.9 olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.29. İşletmelerin meradan faydalanma süreleri

	Frekans	%
1 ay	0	0.00
2 ay	0	0.00
3 ay	6	9.23
4 ay	11	16.92
5 ay	9	13.85
6ay	39	60.00

Çizelge 5.29'daki verilere göre işletmelerin meradan faydalanma sürelerinin dağılımı incelendiğinde en yüksek yüzdeye sahip olan sürenin altı ay (%60.00) olduğu görülüyor. Bu işletmelerin çoğunluğunun meralardan altı ay boyunca faydalandığını gösterir. Ardından dört ay (%16.92) ve beş ay (%13.85) faydalanma süreleri gelmektedir. Bu süreler de işletmelerin önemli bir kısmının meraya uzun bir süre boyunca erişim sağladığını göstermektedir. Üç ay (%9.23) faydalanma süresi ise daha düşük bir orana sahiptir. Ancak bir ve iki ay faydalanma sürelerinin herhangi bir frekansa sahip olmaması dikkat çekicidir. Bu veriler işletmelerin meralardan uzun bir süre boyunca faydalandıklarını ve bu kaynağın hayvan yetiştiriciliği için önemli bir rol oynadığını göstermektedir Kaygısız ve Tümer (2009) tarafından Kahramanmaraş İlinde yapılan bir araştırmada işletmelerin hayvanlarını meraya çıkma süresi 3-6 ay arasında değişmektedir. Kılıç ve Aydoğan (2019) tarafından Artvin'in Yusufeli ilçesinde yapılan araştırmada İşletmelerde hayvanların meraya çıkma süreleri ise 3.5-4 ay arasında değiştiği belirtilmiştir. Kaylan ve Yılmaz (2019) tarafından yapılan bir çalışmada Iğdır İlinde bulunan sığır İşletmelerinin%77.2'sinin hayvanlarını meraya çıkardığını ve çoğunlukla hayvanların 2 ay süreyle merada kaldığını bildirmiştir. Bayındır ve Demirel (2008) tarafından Van İlinde yapılan çalışmada işletmelerin meradan yararlanma süresinin ortalama 5.1 ay olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.30. İşletmelerin bulunduğu yerde yeterli mera alanın olup olmadığı durumu

	Frekans	%
Evet	40	47.06
Hayır	45	52.94
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.30'daki verilere göre işletmelerin bulunduğu yerde yeterli mera alanının olup olmadığı durumu incelendiğinde katılımcıların %47.06'sının ("Evet" kategorisi) yeterli mera alanına sahip olduklarını belirttiği görülüyor. Diğer yandan katılımcıların %52.94'ü ("Hayır" kategorisi) yeterli mera alanının olmadığını belirtmiştir. Bu veriler işletmelerin neredeyse eşit bir şekilde yeterli mera alanına sahip olma ve olmama durumlarının dağıldığını göstermektedir. Yeterli mera alanının olmaması hayvan yetiştiriciliği ve otlatma gibi faaliyetler için gerekli kaynakların kısıtlı olduğunu ve bu durumun işletmeler üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini düşündürebilir Sevimli (2020) tarafından yapılan bir araştırmada üreticilerin %96.4'nün meraları yetersiz buldukları sonucuna ulaşmıştır.

Çizelge 5.31. Var olan mera alanlarının otlatmaya uygun olup olmadığı durumu

	Frekans	%
Evet	41	48.24
Hayır	44	51.76
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.31'deki verilere göre işletmelerin var olan mera alanlarının otlatmaya uygun olup olmadığı durumu incelendiğinde katılımcıların %48.24'ünün ("Evet" kategorisi) mera alanlarının otlatmaya uygun olduğunu belirttiği görülüyor. Diğer yandan katılımcıların %51.76'sı ("Hayır" kategorisi) mera alanlarının otlatmaya uygun olmadığını belirtmiştir. Bu veriler mera alanlarının otlatmaya uygunluğunun işletmeler arasında neredeyse eşit bir şekilde dağıldığını göstermektedir. Otlatmaya uygun olmayan mera alanları hayvanların serbestçe dolaşmasını veya otlatılmasını zorlaştırabilir ve bu da hayvan yetiştiriciliği faaliyetlerini olumsuz etkileyebilir. Dolayısıyla bu veriler mera alanlarının niteliğinin ve uygunluğunun önemini vurgulamaktadır. Bayındır ve Demirel (2008) tarafından Van İlinde yapılan çalışmada büyükbaş hayvan üreticilerinin %31.1'i meralarının iyi olduğunu ve hayvanların mera dönemi boyunca iyi beslendiğini belirtmişler ve geri kalan %68.9'u farklı dönemlerde olmakla birlikte meralarının hayvanların beslenmeleri açısından yetersiz kaldığını ve hayvanlarının tam doymadıklarını belirtmişlerdir. Şirikçi ve Gül (2022) tarafından yapılan araştırma İşletmecilerin %17.21'i meralardaki ot kalitesinin yeterli olduğunu. %82.79'u ise yetersiz olduğunu belirtmiştir.

5.11. Yem Bitkisi Ekim Durumu

Çizelge 5.32. İşletmelerin yem bitkisi ekim durumu

	Frekans	%
Evet	65	76.47
Hayır	20	23.53
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.32'deki verilere göre işletmelerin yem bitkisi ekilip ekilmediği durumu incelendiğinde katılımcıların %76.47'sinin yem bitkisi ektiğini belirttiği görülüyor. Diğer yandan katılımcıların %23.53 yem bitkisi ekilmediğini belirtmiştir. Bu veriler işletmelerin çoğunluğunun yem bitkisi ekimi yaptığını ve bu bitkileri hayvanlar için yem olarak kullandığını göstermektedir. Yem bitkisi ekimi hayvanların beslenmesi için önemli bir kaynak sağlar ve hayvancılık işletmelerinin üretkenliğini artırabilir. Ancak. %23.53'lük bir kesimin

yem bitkisi ekimini tercih etmediği de dikkate değerdir. Bu durum belirli işletmelerin farklı tarım veya hayvancılık uygulamalarını benimsemesinden kaynaklanabilir veya belirli koşullar altında yem bitkisi ekimi yapılamayabileceğini gösterebilir. Bu veriler tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin çeşitliliğini ve işletmeler arasındaki farklılıkları yansıtmaktadır. Demir ve diğerleri (2013) tarafından yapılan Kars ilindeki süt sığırcılık işletmelerinin %93.6'sının arazilerini tarımsal üretimde kullandığı ve bunun %88.7'sinin yem bitkisi üretimi yaptığı belirlenmiştir. Özellikle korunga ve fiğ üretiminin öne çıktığı gözlemlenmiştir. Bayındır ve Demirel (2008) tarafından Van İlinde yapılan çalışmada işletmelerin %86.5'inde yem bitkileri yetiştiriciliği yapılırken %14.5'inde yem bitkileri yetiştiriciliği yapılmadığı belirlenmiştir. İşletmelerde en yüksek oranda (%26.8) yonca - korunga - arpa yetiştiriciliğinin birlikte yapıldığı belirtilmiştir. Şirikçi ve Gül (2022) tarafından yapılan araştırma Diyarbakır ve Urfa İllerinde üreticilerin %65.12'si yem bitkileri üretimi yapmaktadır. Bu oran işletme büyüklük grupları içerisinde %61.29 ile %71.43 arasında değişmektedir.

Çizelge 5.33. Ekilen yem bitkileri

	Frekans	%
Yonca	64	75.29
Korunga	44	51.76
Fiğ	17	20.00
Mısır	47	55.29
Yulaf	31	36.47
Diğer	8	9.41

Çizelge 5.33'teki verilere göre işletmelerin ekilen yem bitkileri incelendiğinde. en sık ekilen bitkinin yonca olduğu görülüyor. Yonca. %75.29'luk bir oranla en yüksek frekansa sahiptir ve işletmeler tarafından yaygın olarak tercih edilmektedir. Bununla birlikte korunga (%51.76) mısır (%55.29) ve yulaf (%36.47) da önemli oranlarda ekilen yem bitkileridir. Bu bitkiler de işletmeler tarafından hayvanlar için yem kaynağı olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Diğer yandan fiğ (%20.00) ve diğer yem bitkileri (%9.41) daha düşük frekansa sahiptir ancak yine de bazı işletmeler tarafından tercih edilmektedir. Bu veriler işletmelerin yem bitkisi seçiminde çeşitlilik gösterdiğini ve farklı bitkilerin farklı bölgelerde veya işletme ihtiyaçlarına göre tercih edildiğini göstermektedir. Bu çeşitlilik işletmelerin çevresel koşullar iklim ve hayvanların beslenme ihtiyaçları gibi faktörleri dikkate alarak en uygun yem bitkilerini seçtiğini göstermektedir. Bayındır ve Demirel (2008) tarafından Van İlinde yapılan çalışmada işletmelerin % 83.3'ünde yonca. %50.7'sinde korunga. %44.2'sinde arpa.%21.2'sinde çayır otu ve % 2.2'sinde silajlık mısır yetiştirildiği belirlenmiştir

Çizelge 5.34. Yem bitkisi desteklerinin yeterli olup olmadığı durumu

	Frekans	%
Evet	19	22.35
Hayır	66	77.65
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.34'teki verilere göre işletmelerin yem bitkisi desteklerinin yeterli olup olmadığı durumu incelendiğinde katılımcıların %22.35'inin yem bitkisi desteklerinin yeterli olduğunu belirttiği görülüyor. Diğer yandan katılımcıların %77.65'inin yem bitkisi desteklerinin yeterli olmadığını belirttiği görülüyor. Bu veriler çoğu işletmenin yem bitkisi desteklerinin yetersiz olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Yem bitkileri hayvanların beslenmesi için önemli bir kaynak olduğundan desteklerin yetersizliği işletmelerin faaliyetlerini etkileyebilir ve üretkenliği azaltabilir. Bu durum tarım politikalarının ve destek programlarının gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Yem bitkisi üretimini teşvik eden ve işletmelerin bu faaliyeti sürdürülebilir şekilde gerçekleştirmelerini sağlayan desteklerin artırılması hayvancılık sektörünün güçlendirilmesine ve kırsal kalkınmanın desteklenmesine yardımcı olabilir.

5.12. Sigortalama Durumu

Çizelge 5.35. İşletmelerin hayvanlarını sigortalama durumu

	Frekans	%
Evet	26	30.59
Hayır	59	69.41
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.35'teki verilere göre işletmelerin hayvanlarını sigortalatma durumu incelendiğinde katılımcıların %30.59'unun hayvanlarını sigortalattığını belirttiği görülüyor. Diğer yandan katılımcıların %69.41'inin hayvanlarını sigortalatmadığını belirttiği görülüyor. Bu veriler işletmelerin çoğunluğunun hayvanlarını sigortalatmadığını göstermektedir. Hayvanların sigortalatılmaması işletmeler için bir risk faktörü olabilir çünkü beklenmedik olaylar veya hastalıklar durumunda maddi kayıplara neden olabilir. Ancak bazı işletmelerin hayvanlarını sigortalatması bu tür risklere karşı korunma sağlamak için bir strateji olarak görülebilir. Bu veriler hayvancılık işletmelerinin risk yönetimi konusunda farklı yaklaşımlar benimsediğini ve sigorta gibi finansal araçların kullanımının yaygınlığının değişken olduğunu göstermektedir. Sevimli ve Gülçubuk (2020) Aksaray İlinde yapmış oldukları araştırmada

araştırmaya katılan üreticilerin 10-15 ve 16-25 baş arasında olanların %100'ü. 26 ve üzeri baş hayvan sayısına sahip üreticilerin ise %77.8'i hayvanları sigortalı olmadıklarını belirtmişlerdir. Baş ve Hozman (2014) tarafından Sivas ilinde yürütülen bir çalışmada işletmelerin %34.6'sının hayvanlarına tarım sigortası yaptırdığı. %65.4'ünün yaptırmadığı saptanmıştır.

Çizelge 5.36. Hayvanların sigortalatma konusunda sorun yaşama durumu

	Frekans	%
Evet	19	22.35
Hayır	61	71.76
Bazen	5	5.88
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.36'daki verilere göre hayvanların sigortalatma konusunda sorun yaşayıp yaşamadıkları durumu incelendiğinde katılımcıların %22.35'inin hayvanların sigortalatılmasıyla ilgili sorunlar yaşadığını belirttiği görülüyor. Diğer yandan katılımcıların %71.76'sının böyle bir sorun yaşamadığını belirttiği görülüyor. "Bazen" seçeneğini işaretleyenlerin oranı %5.88'dir bu da bazı durumlarda sigortalama konusunda sorun yaşayan işletmelerin olduğunu göstermektedir. Sigortalama konusunda yaşanan sorunlar sigorta şirketleriyle yaşanan iletişim sorunları primlerin yüksekliği veya sigorta kapsamının yetersizliği gibi çeşitli faktörlere bağlı olabilir. Bu veriler hayvanların sigortalatılmasıyla ilgili bazı zorlukların mevcut olduğunu ve bu konuda iyileştirmelerin yapılması gerektiğini göstermektedir. Bu iyileştirmeler sigorta şirketleriyle işbirliğinin artırılması primlerin daha uygun hale getirilmesi veya sigorta kapsamının genişletilmesi gibi önlemleri içerebilir.

Çizelge 5.37. Sigorta primleri konusundaki düşünceler

	Frekans	%
Çok yüksek	14	16.47
Yüksek	34	40.00
Normal	35	41.18
Düşük	2	2.35
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.37'deki verilere göre sigorta primleri konusundaki düşüncelerin genel dağılımı incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun bu konuya orta düzeyde ilgi gösterdiği görülüyor. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%81.65) yani "Yüksek" ve "Normal" frekanslardaki yanıtların toplamı sigorta primlerine orta veya yüksek düzeyde ilgi gösteriyor gibi görünmektedir.

Bu sigorta primlerinin genel olarak insanlar için önemli bir konu olduğunu düşündürebilir. Ancak. "Çok yüksek" frekansındaki yanıtların oranı toplam yanıtların sadece %16.47'sini oluşturduğu için konunun genel popülasyon içinde çok yüksek bir öncelik taşımadığını göstermektedir. Bu sigorta primleri konusunun bazı işletmeler için önemli olabileceğini ancak genel olarak büyük bir kesim için bu kadar yüksek bir öncelik taşımadığını düşündürebilir. "Düşük" frekansındaki yanıtların oranı ise oldukça düşüktür (%2.35) bu da bu konunun genel ilgi düzeyinin çok düşük olduğunu işaret edebilir. Ancak bu grup veri setinde oldukça küçük bir kısmı oluşturduğu için bu yorumun kesinliği biraz sınırlı olabilir. Sonuç olarak sigorta primleri konusunun işletmelerde genel olarak orta düzeyde ilgi çekici olduğu ancak belirgin bir öncelik taşımadığı sonucuna varabiliriz.

5.13. Barınaklarla İlgili Genel Durum

Çizelge 5.38. İşletme barınakları ile ilgili genel sorunlar

	Frekans	%
Alt yapı sorunları	53	62.35
Temiz su temininde yaşanan sorunlar	8	9.41
Enerji temininde yaşanan sorunları	39	45.88

Çizelge 5.38'deki verilere dayanarak büyükbaş hayvancılık işletmelerinin barınaklarıyla ilgili genel sorunları değerlendirebiliriz. Verilere göre katılımcıların çoğunluğu (%62.35) alt yapı sorunlarının barınaklarla ilgili en yaygın sorun olduğunu belirtiyor. Alt yapı sorunları muhtemelen barınakların fiziksel yapısıyla ilgili sorunları içerebilir ve işletmenin etkinliğini ve hayvanların konforunu etkileyebilir. Ayrıca katılımcıların %45.88'i enerji temininde yaşanan sorunları da önemli bir sorun olarak belirtmiş. Bu sorunlar elektrik kesintileri enerji maliyetlerinin yüksek olması veya enerji verimliliği eksikliği gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanabilir. Enerji teminindeki bu tür sorunlar işletmenin günlük operasyonlarını ve hayvanların konforunu olumsuz etkileyebilir.

Temiz su temininin yaşanan sorunlar ise daha düşük bir yüzdeyle (%9.41) belirtilmiş. Bu katılımcıların büyükbaş hayvancılık işletmelerinde temiz su temininin diğer sorunlara göre daha az problemli olduğunu düşündüğünü gösterebilir. Ancak bu tür sorunlar yine de işletme verimliliğini ve hayvan sağlığını etkileyebilir. Sonuç olarak bu araştırmada büyükbaş hayvancılık işletmelerinin barınaklarıyla ilgili alt yapı sorunlarının en yaygın sorun olduğunu

göstermektedir. Bu sorunların yanı sıra enerji temininde yaşanan sorunlar da işletmeler için önemli bir endişe kaynağı olarak belirtilmiştir. Temiz su temininde yaşanan sorunlar ise diğerlerine göre daha az önemli görünmektedir. Bu bilgiler büyükbaş hayvancılık işletmelerinde alınması gereken önlemleri ve iyileştirmeleri belirlemede faydalı olacağı düşünülmektedir.

Alkan ve Güney (2019) barınaklarla ilgili yapmış oldukları bir çalışmada barınakların kullanım açısından yetersiz görülmesi ve bölgelerle uyumlu bir barınak tipinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. İlçedeki barınakların önemli bir kısmının bu şartlardan uzak olması çatı su gibi temel eklentilerinin bile olmaması hayvancılıktan elde edilen verimi düşürmektedir. Kaya ve Soylu (2020) Urfa İli Siverek İlçesinde yapmış oldukları araştırmada İlçedeki ahırların büyük bölümü taştan yapılmış düz toprak damlı basit meskenlerden oluştuğunu belirmişlerdir.

5.14. Veterinerlik Hizmetlerinden Yararlanma

Çizelge 5.39. Veterinerlik hizmetlerinden yararlanma

	Frekans	%
Hiç yararlanmıyorum	2	2.35
Ayda birkaç kez	4	4.71
Ayda bir kez	1	1.18
Yılda birkaç kez	28	32.94
Yılda bir kez	0	0.00
Hastalık-doğum olduğunda	50	58.82
Diğer	0	0.00
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.39'daki verilere göre büyükbaş hayvan işletmelerinin veterinerlik hizmetlerinden yararlanma durumlarına ilişkin çeşitli sonuçlar elde edebiliriz. Verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğu (%58.82) hayvanlarda hastalık veya doğum durumunda veterinerlik hizmetlerinden yararlanmış. Bu çiftlik sahiplerinin hayvanların sağlık sorunlarında veterinerlerden destek aldığını ve bu hizmetin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca katılımcıların %32.94'ü yılda birkaç kez veterinerlik hizmetlerinden yararlandığını belirtmiş Bu da hayvan sağlığının izlenmesi ve düzenli muayenelerin yapıldığını gösterebilir. Diğer yandan katılımcıların %4.71'i ayda birkaç kez ve %1.18'i ayda bir kez veterinerlik hizmetlerinden yararlandıklarını belirtmiş. Bu da belirli aralıklarla rutin kontroller yapıldığını ve hayvanların

genel sağlık durumunun izlendiğini düşündürebilir. Ancak sadece %2.35'lik bir kesim hiç veterinerlik hizmetlerinden yararlanmadığını belirtmiş. Bu durum bu işletmelerin veterinerlik hizmetlerine erişiminin genel olarak yaygın olduğunu ve hayvan sağlığının önemsendiğini gösterir. Sonuç olarak büyükbaş hayvan işletmelerinin veterinerlik hizmetlerinden çoğunlukla hastalık veya doğum durumunda yararlandığını göstermektedir. Koçyiğit ve ark (2016) tarafından Erzurum ili Hınıs İlçesi'ndeki süt sığırcılığı işletmelerinin hayvan sağlığı veteriner sağlık hizmetleri ve yetiştirici memnuniyetini değerlendirmek amacıyla yapmış oldukları çalışmada 378 süt sığırı işletmesinde sığır yetiştiricilerinin %4'ü düzenli olarak veterinerlik hizmeti aldıklarını. %67'sinin ise veteriner sağlık hizmetini daha çok devletten beklediklerini ortaya koymuştur. Çapadağ ve Aydın (2017) tarafından Erzurum ili Yakutiye ilçesinde yapılan Araştırma sonuçlarına göre işletmelerin çoğunluğu (%67.2) hastalık gözlemlediklerinde veteriner hekim çağırmaktadır. Bu işletmelerin hayvan sağlığı konusunda uzman bir profesyonelden destek almak istediklerini gösterir. Ayrıca. %17.4 oranında işletmenin bazen veteriner hekim hizmeti aldığı ve %13.6 oranında işletmenin düzenli olarak veteriner hekimlik hizmeti aldığı belirtilmişlerdir. Bu bir kısmının ihtiyaç durumuna bağlı olarak diğerlerinin ise düzenli olarak veteriner hizmetleri almaya yönelik bir yaklaşım sergilediklerini gösterir. Kuyululu ve ekibinin (2013) Aydın ilinde yaptığı araştırmada veteriner hekimlerin işletmelere %39 oranında genellikle suni tohumlama tedavi ve zor doğum gibi durumlar için çağrıldığı belirtilmektedir.

Çizelge 5.40. Veterinerlik hizmeti alımında sorun yaşanıp yaşanmadığı durumu

	Frekans	%
Evet	11	12.94
Hayır	36	42.35
Bazen	38	44.71
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.40'daki verilere göre büyükbaş hayvan işletmelerinin veterinerlik hizmeti alımında yaşadığı durumu değerlendirebiliriz. Katılımcıların %42.35'i veterinerlik hizmeti alımında hiçbir sorun yaşamadığını belirtmiş. Bu çoğu işletmenin veterinerlik hizmetlerine kolaylıkla erişebildiğini ve memnun olduğunu göstermektedir.

Diğer yandan. %44.71'lik bir kesim zaman zaman veterinerlik hizmetlerinde sorun yaşadığını ifade etmiş. Bu bazı işletmelerin belirli durumlarda veya belirli dönemlerde veterinerlik

hizmetlerine ulaşmakta zorlandığını veya hizmetlerin yeterince etkin olmadığını göstermektedir.

Sadece %12.94'lük bir kesim ise veterinerlik hizmeti alımında kesin bir sorun yaşadığını belirtmiş. Bu daha az sayıda işletmenin veterinerlik hizmetlerine erişimde daha ciddi veya sürekli sorunlar yaşadığını düşündürebilir. Sonuç olarak büyükbaş hayvan işletmelerinin çoğunluğunun veterinerlik hizmetlerinden sorunsuz bir şekilde yararlandığını göstermektedir. Ancak bazı işletmelerin sorunlar yaşadığı da dikkate alınmalıdır. Bu bilgiler veterinerlik hizmetlerine erişimi iyileştirmek ve işletmelerin sağlık durumunu korumak için gereken önlemleri alma konusunda faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kara ve Ark (2007) yapmış oldukları çalışmada yetiştiricilerin % 77'sinin veteriner hizmetlerinin yetersiz olduğunu. %50'sinin aşılamanın zamanında yapılmadığı konusunda görüş bildirdiklerini belirtmişlerdir. Tugay ve Bakır'ın (2009) Giresun ilinde yaptığı çalışmada ise işletmelerin %90.9'unun düzenli veteriner hizmeti almadığı tespit edilmiştir. Bu Giresun'daki işletmelerin çoğunluğunun veteriner hizmetlerine düzenli olarak erişemediğini ve bu hizmetleri almadıklarını göstermektedir.

Çizelge 5.41. Veterinerlik hizmetinin nerden alındığı

	Frekans	%
Devlet Veteriner Hekimi	45	52.94
Serbest Veteriner Hekimi	40	47.06
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.41'deki verilere göre büyükbaş hayvan işletmelerinin veterinerlik hizmetlerini nereden aldıkları hakkında bir değerlendirme yapabiliriz. Verilere göre katılımcıların %52.94'ü devlet veteriner hekimlerinden hizmet aldığını belirtmiş. Bu işletmelerin çoğunluğunun veteriner hizmetlerine devletin sağladığı resmi kaynaklardan erişim sağladığını gösterir. Diğer yandan. %47.06'lık bir kesim serbest veteriner hekimlerden hizmet aldığını ifade etmiş. Bu da işletmelerin önemli bir kısmının özel sektörden veterinerlik hizmeti aldığını gösterir. Her iki grup arasındaki dağılım oldukça dengeli görünmektedir. Bu da büyükbaş hayvan işletmelerinin veterinerlik hizmetlerini hem devletin sağladığı resmi kaynaklardan hem de özel sektörden almayı tercih ettiğini gösterir. Bu durum büyükbaş

hayvan işletmelerinin veterinerlik hizmetlerini hem devlet veteriner hekimlerinden hem de serbest veteriner hekimlerden aldığını göstermektedir. Bu işletmelerin veteriner hizmetlerine erişimde farklı kaynaklardan faydalandığını ve çeşitli seçenekleri değerlendirdiğini ortaya koymaktadır.

Akkuş (2009) tarafından Konya ili süt sığırcılığı işletmelerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre çiftçilerin %29.05'i Tarım Müdürlüklerinden. %21.62'si özel veterinerlerden ve %18.92'si tarım teşkilatı ve özel veterinerlerden bilgi edinmektedir. Bu yerel yetkililerin ve veterinerlerin çiftçilere yönelik danışmanlık ve destek sağlama rolünü vurgulamaktadır. Öte yandan üniversiteden gelen bilginin oranı %1.35 ile oldukça düşüktür bu da akademik kaynaklara erişimin sınırlı olduğunu düşündürebilir. Son olarak basın ve diğer kaynakların %29'luk kısmı da teknik bilgi sağlamaktadır. Bu da medyanın çiftçilerin bilgi ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Çapadağ ve Aydın (2017 Erzurum ili Yakutiye ilçesinde yapılan Araştırmada Serbest Veteriner Hekimden hizmet alan işletmelerin oranı %67.5'dir Kamu kurumu (Tarım il-ilçe md)'den hizmet alan işletmelerin oranı %32.5 olduğu görülmektedir. Koçyiğit vd (2016) Hınıs ilçesi'ndeki sığır yetiştiricilerinin %4'ünün düzenli olarak veterinerlik hizmeti aldığını yetiştiricilerin %67'sinin veteriner sağlık hizmetini daha çok devletten aldıklarını bildirmişlerdir.

5.15. Teşvik ve Desteklerden Yararlanma Durumu

Çizelge 5.42. Yararlanılan teşvik ve destekler

	Frekans	%
Buzağı	61	71.76
Manda	1	1.18
Malak	0	0.00
Süt	64	75.29
Et	24	28.24
Diğer	1	1.18

Çizelge 5.42'deki verilere göre büyükbaş hayvancılık işletmelerinin farklı teşvik ve desteklerden ne ölçüde yararlandıklarını değerlendirebiliriz. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu buzağı (%71.76) ve süt (%75.29) teşviklerinden faydalandıklarını belirtmiş. Bu sonuçlar işletmelerin genellikle buzağı yetiştiriciliği ve süt üretimi konularında teşvikleri kullanarak destek aldığını gösteriyor. Diğer yandan et teşviklerinden yararlananların oranı

daha düşük (%28.24) olsa da yine de belirli bir kesimin bu alandaki teşvikleri kullandığı görülüyor. Ancak manda ve malak gibi diğer kategorilerde teşvik kullanımı oldukça düşük seviyede olduğu için bu tür teşviklerin genel etkisi sınırlı olabilir. Ayrıca. "Diğer" kategorisinde yer alan teşviklerden de sadece çok küçük bir kesimin yararlandığı görülüyor. Bu da belirtilen kategorilere ait teşviklerin genel olarak pek yaygın olmadığını veya işletmeler tarafından bilinmediğini gösterebilir. Sonuç olarak büyükbaş hayvancılık işletmelerinin özellikle buzağı ve süt teşviklerinden yaygın olarak faydalandıklarını göstermektedir. Ancak diğer teşvik kategorilerinin kullanımının daha sınırlı olduğu görülüyor. Bu bilgilerin teşvik politikalarının ve destek programlarının etkinliğinin değerlendirmede önemli bir kaynak olabileceği düşünülmektedir.

Yüzbaşıoğlu ve Kızılaslan'ın (2020) çalışmasında katılımcıların %90'ının devlet desteklemelerinden yararlandığı ve 72 katılımcının buzağı desteğinden faydalandığı belirtilmektedir. Bu sonuçlar belirli bir bölgedeki büyükbaş hayvancılık işletmelerinin devlet desteklerini önemli bir gelir kaynağı olarak gördüklerini ve bu desteğe erişim sağladıklarını göstermektedir. Kurtak (2020) çalışmasındaki katılımcıların 97'si desteklemelerden sonra hayvan sayısını artırmayı düşünmektedir. 105 katılımcı ise desteklerden sonra hayvan sayısında bir artış olmadığını belirtmiştir. Sevimli'nin (2020) çalışması desteklerin hayvan sayısına etkisini incelemiş ve katılımcıların %64.3'ünün desteklerden sonra hayvan sayısının arttığını. %35.7'sinin ise hayvan sayısında bir değişiklik olmadığını ifade etmiştir. Bu bulgu desteklerin hayvancılık işletmelerinin büyümesine ve gelişmesine olumlu katkı sağladığını göstermektedir. Bu sonuç hayvan sahiplerinin desteklerin etkin kullanımıyla işletmelerini genişletme veya verimliliklerini artırma eğiliminde olduğunu yansıtmaktadır. Gemeç ve Güler (2023) Zonguldak ilinde yapmış oldukları araştırmada Katılımcıların%60'ı desteklerden yararlanmamaktadır. 25 katılımcı buzağı ve yem bitkileri desteğinden faydalanmaktadır.

Çizelge 5.43. Şarkışla geneli 2022 yılı yararlanılan teşvik ve destek miktarı

Destekleme Cinsi	Destek Alan Kişi Sayısı	Desteklenen Hayvan Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Buzağı Desteği	1663	9 920	4 761 324.59
Manda Desteklemesi	23	136	34 000.00
Malak Desteği	22	87	21 750.00
Çiğ Süt Desteklemesi	350	1 500 000 (Litre)	3 586 050.00
Kırmızı Et Desteklemesi	85	853	414 170.50

Yukarıdaki Çizelge 5.43'te görüldüğü üzere. Şarkışla genelinde 2022 yılında yararlanılan teşvik ve destekler buzağı desteği. 1663 kişiye verilmiş olup bu destekle 9920 buzağın bakımı için toplamda 4 761 324.59 TL sağlanmıştır manda desteklemesi. 23 kişiye yönelik olarak uygulanmış ve 136 manda için 34 000.00 TL destek sağlanmıştır malak desteği. 22 kişiye yönelik olarak verilmiş olup. 87 malak için 21 750.00 TL destek sağlanmıştır. Çiğ süt desteklemesi 350 kişiye yönelik olarak uygulanmış ve toplamda 1 500 000 litre çiğ süt için 3 586 050.00 TL destek sağlanmıştır. Kırmızı et desteklemesi ise 85 kişiye uygulanmış ve 853 hayvan için 414 170.50 TL destek sağlanmıştır.

Çizelge 5.44. Teşvik ve desteklerin yeterli olup olmadığı durumu

	Frekans	%
Kesinlikle katılıyorum	4	4.71
Katılıyorum	17	20.00
Kesinlikle katılmıyorum	64	75.29
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.44'teki verilere göre işletmelerin almış oldukları teşvik ve desteklerin yeterli olup olmadığı konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Anket çalışmasına katılan işletme sahiplerinin büyük çoğunluğu (%75.29) aldıkları teşvik ve desteklerin yeterli olmadığını ifade etmiş. Bu sonuç işletmelerin genellikle mevcut teşvik ve desteklerin yeterli olmadığına inandığını göstermektedir. Diğer yandan katılımcıların %20'si teşvik ve desteklerin yeterli olduğunu ifade etmiş. Bu da bir kesimin mevcut destek programlarının işletmeler için uygun olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Ancak sadece %4.71'lik bir kesim aldıkları teşvik ve desteklerin kesinlikle yeterli olduğunu belirtmiş. Bu oran oldukça düşük olduğu için genel olarak işletmelerin mevcut teşvik ve desteklerden memnun olmadığı sonucu çıkarılabilir. Sonuç olarak çizelge 38 işletmelerin büyük çoğunluğunun mevcut teşvik ve desteklerin yeterli olmadığını düşündüğünü göstermektedir. Bu veri teşvik ve destek programlarının daha etkili hale getirilmesi veya yeni destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

Koçyiğit vd (2016) Hınıslı yetiştiricilerin %82'sinin devletten öncelikli olarak kredi desteklerinin sağlanmasını istediklerini bildirmişlerdir. Çapadağ ve Aydın'ın (2017) Erzurum ili Yakutiye ilçesinde yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre. Tarım Bakanlığı'ndan süt desteklemesi alan işletmelerin oranı oldukça düşüktür (%33.6). İşletmelerin %66.4'ü destek

almadığını ifade etmiştir. Bu durum anket yapılan sahada bulunan işletmelerin Bakanlık desteğinden yeterince faydalanamadıklarını göstermektedir.

5.16. Danışmanlık Hizmetlerinden Faydalanma

Çizelge 5.45. İşletmelerin danışmanlık hizmeti alıp almama durumu

	Frekans	%
Evet	54	63.53
Hayır	31	36.47
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.45'teki verilere göre katılımcıların %63.53'ü danışmanlık hizmeti aldıklarını belirtmiş. Bu büyükbaş hayvancılık işletmelerinin önemli bir kısmının danışmanlık hizmetlerine başvurduğunu gösterir. Diğer yandan. %36.47'lik bir kesim danışmanlık hizmeti almadıklarını ifade etmiş. Bu da bir kesimin bu tür hizmetlere başvurmadığını veya belki de kendi iç kaynaklarıyla işletmeyi yönetmeyi tercih ettiğini gösterebilir. Bu verilere dayanarak büyükbaş hayvancılık işletmelerinin danışmanlık hizmetlerine başvurma eğiliminin olduğu ancak bu hizmetleri almayan bir kesimin de olduğu sonucuna varabiliriz.

Danışmanlık hizmetlerinin faydaları ve etkinliği konusunda daha fazla araştırma ve bilgi paylaşımı gerekebilir böylece işletmeler daha bilinçli kararlar alabilir. Çapadağ ve Aydın (2017) tarafından Erzurum ili Yakutiye ilçesinde yapılan Araştırma sonuçlarına göre işletmelerin %70.2'si danışmanlık desteği aldığını. %29.8'inin danışmanlık desteği almadığı ifade etmişlerdir.

Çizelge 5.46. Danışmanlık hizmetinin kimden alındığı

	Frekans	%
Tarım İlçe müdürlüğü elemanlarından	31	36.47
Özel veteriner hekimden	5	5.88
Birlik tarım danışmanından-Birlikten	1	1.18
Kamu Veteriner Hekiminden	2	2.35
Özel tarım danışmanından	0	0.00
Ziraat odası tarım danışmanından	15	17.65
Diğer	0	0.00

Çizelge 5.46’daki verilere göre en yaygın olarak belirtilen kaynaklar arasında. %36.47'lik bir oranla tarım ilçe müdürlüğü elemanları yer alıyor. Bu işletmelerin büyük bir kısmının resmi kurumlardan danışmanlık hizmeti aldığını gösterir. Diğer belirtilen kaynaklar arasında Ziraat Odası tarım danışmanları (%17.65) da dikkat çekmektedir. Ziraat Odası tarımsal konularda rehberlik ve bilgi sağlama konusunda önemli bir rol oynamaktadır ve işletmelerin bu kaynağa başvurması sektördeki bu kurumun etkinliğini yansıtabilir. Özel veteriner hekimler (%5.88) ve kamu veteriner hekimleri (%2.35) gibi veteriner kaynakları da belirli bir oranda danışmanlık hizmeti sağlamaktadır. Bu hayvancılıkla ilgili konularda veteriner hekimlerin önemli bir rol oynadığını gösterir. Özel tarım danışmanlarından danışmanlık hizmeti alan işletmelerin olmaması dikkat çekicidir. Bu özel sektörün tarımsal danışmanlık alanında belirgin bir etkisinin olmadığını veya işletmelerin bu kaynağa başvurmadığını gösterebilir. Sonuç olarak işletmelerin danışmanlık hizmetlerini genellikle resmi kurumlardan ve Ziraat Odası tarım danışmanları gibi kurumsal kaynaklardan aldıkları görülmektedir. Bu işletmelerin tarımsal konularda güvenilir ve kurumsal kaynaklara olan güvenlerini ortaya koymaktadır. Özer ve Özden (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırma. Aydın ili Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'nin (DSYB) tarımsal yayım ve eğitim faaliyetlerinin etkinliğini incelemiştir. 257 işletme sahibi ile yapılan ankete işletmelerin genel olarak sadece ihtiyaç durumunda veteriner hekimlere danıştığı görülmüştür. Vural ve Erat (2018) tarafından Kırıkkale ilinde yapılan araştırmaya göre işletmelerin %61.5'ini oluşturan kısım hayvan besleme konularında ihtiyaç duyduklarında yem fabrikaları ve danışmanlardan kamu ve özel sektörde hizmet veren veteriner hekimlerden deneyimli diğer hayvancılık işletmelerinden ve basın yayın organlarından destek aldıkları belirtilmiştir.

Çapadağ ve Aydın'ın (2017) Erzurum ili Yakutiye ilçesinde yaptığı araştırma işletmelerin danışmanlık desteği aldığı kaynakları incelemekte ve işletmelerin bu kaynaklardan nasıl faydalandığını ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçlarına göre danışmanlık desteği alan işletmelerin %33.5'i teknik bilgiyi serbest veteriner hekimlerden. %33.5'i ise Tarım İl Müdürlüğü'nden aldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca işletmelerin %14.3'ü üye oldukları birlikten. %10.3'ü köy kooperatiflerinden ve %7.1'i diğer yetiştiricilerden teknik bilgi aldıklarını ifade etmişlerdir.

5.17. Kredi kullanım durumu

Çizelge 5.47. Üreticilerin kredi kullanım durumu

	Frekans	%
Evet	35	41.18
Hayır	50	58.82
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.47'de büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kredi kullanma durumu incelenmiştir. Verilere göre katılımcıların %41.18'i kredi kullandıklarını belirtmiş. %58.82'si ise kredi kullanmadıklarını ifade etmiş. Bu sonuçlar büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kredi kullanımının yaygın olduğunu göstermektedir ancak kullanmayanların oranı da oldukça yüksektir. Kredi kullanma durumu işletmelerin finansal yapılarını ve işletme yönetimi stratejilerini etkileyebilir.

Kredi kullanan işletmeler genellikle büyüme yatırım ve modernizasyon gibi amaçlarla krediye başvurabilirken kredi kullanmayanlar daha çok kendi öz kaynaklarını veya diğer finansal kaynakları kullanarak faaliyetlerini sürdürebilirler. Kredi kullanma eğilimi birçok faktöre bağlı olabilir bu faktörler arasında işletmenin büyüklüğü sermaye yapısı gelir düzeyi pazar koşulları ve kredi erişimine ilişkin faktörler yer alabilir. Bu nedenle çeşitli işletme stratejileri ve finansal yönetim planları işletmelerin kredi kullanma eğilimlerini etkileyebileceği düşünülmektedir. Tosun ve Yıldırım (2023) tarafından Tokat ilinde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre yetiştiricilerin yalnızca %15'i işletmelerinde hayvancılık kredilerinden yararlanmaktadır. %85'lik büyük bir çoğunluk ise hayvancılık kredilerinden faydalanmamaktadır. Şirikçi ve Gül (2022) tarafından Diyarbakır. Ağrı. Şanlıurfa. Muş ve Samsun illerinde 215 yerli ırk sığır yetiştiricisi ile yapılan araştırmada işletmecilerin %81.40'ı kredi kullanmadıklarını. %18.60'ı ise kullandıklarını beyan etmiştir. Mollaoğlu ve Gözener (2019) tarafından Samsun İli Bafra ilçesinde yapılan çalışmada işletme sahiplerinin %61.54'ünün kredi kullandıkları. %38.32 ise kredi kullanmadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 5.48. Neden kredi kullanıldığı

	Frekans	%
Hayvan alımı	27	31.76
Ahır yapımı	12	14.12
Ahır tamir bakım	3	3.53
İşletmenin büyütülmesi	9	10.59
Yem tedarik etmek için	21	24.71
Hayvan bakım	4	4.71
Diğer	0	0.00

Çizelge 5.48'de büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kredi kullanma nedenleri çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Verilere göre katılımcıların büyük bir kısmı kredi kullanma nedenlerini hayvan alımı (%31.76) ve yem tedariki (%24.71) olarak belirtmiştir. Bu sonuçlar işletmelerin genellikle hayvan ve yem gibi temel kaynaklar için finansmana ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Diğer belirtilen nedenler arasında ahır yapımı (%14.12) işletmenin büyütülmesi (%10.59) ve ahır tamir bakımı (%3.53) yer almaktadır. Bu da işletmelerin altyapı ve kapasiteyi artırmak için kredi kullandıklarını gösterir. Her ne kadar hayvan bakımı ve diğer nedenler için kredi kullanımı belirtilmemiş olsa da veriler genel olarak işletmelerin büyüme kapasite artırma ve temel kaynaklara erişim için krediye başvurduğunu göstermektedir. Sonuç olarak büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kredi kullanma nedenleri genellikle hayvan alımı yem tedariki ve altyapı iyileştirmesi gibi temel faaliyetlere odaklanmıştır. Bu veriler işletmelerin finansal kaynakları etkin bir şekilde kullanarak işletme kapasitelerini artırmak ve faaliyetlerini sürdürülebilir bir şekilde yönetmek için çeşitli finansal araçlara başvurduğunu göstermektedir. Göçoğlu ve Gül (2019) tarafından Uşak ilinde yapılan çalışmada kredi kullanan işletmelerin %72.73'ünün kullandıkları kredileri süt sığırcılığı faaliyetinde değerlendirdikleri. %27.27'sinin ise diğer alanlarda değerlendirdiği belirlenmiştir.

Çizelge 5.49. Kredi kullanımında sorun yaşanıp yaşanmadığı durumu.

	Frekans	%
Evet	11	12.94
Hayır	55	64.71
Bazen	19	22.35
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.49’da büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kredi kullanımında yaşadıkları sorunları göstermektedir. Ankete katılanların %12.94'ü (11 işletme) kredi kullanımında sorun yaşadıklarını belirtirken. %64.71'i (55 işletme) sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Ankete katılanların %22.35'i (19 işletme) ise bazen kredi kullanımında sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Bu verilere dayanarak çoğunluk büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kredi kullanımında herhangi bir sorun yaşamadığını göstermektedir. Özyılmaz ve Özüdoğru (2011) tarafından Ankara ili DSYB hizmetlerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan araştırmada çiftçilere sağlanan kredilerin faizlerinin yüksek olmasından sıkıntı duydukları sonucu bulunmuştur.

5.18. İşletmelerin Üretim Dalı

Çizelge 5.50. İşletmelerin üretim dalı

	Frekans	%
Et üretimi	15	17.65
Süt üretimi	41	48.24
Hepsi	30	35.29

Çizelge 5.50’de büyükbaş hayvan işletmelerinin üretim dallarını gösteren veriler sunulmuştur. Bu verilere göre ankete katılan işletmelerin %17.65'i (15 işletme) sadece et üretimi yapmaktadır. Süt üretimi ise ankete katılan işletmelerin büyük bir kısmı tarafından tercih edilmektedir; %48.24'ü (41 işletme) sadece süt üretimine odaklanmıştır. Bununla birlikte ankete katılan işletmelerin %35.29'u (30 işletme) hem et hem de süt üretimini bir arada gerçekleştirmektedir. Bu veriler büyükbaş hayvan işletmelerinin çoğunluğunun süt üretimine odaklandığını göstermektedir. Süt üretimi bu işletmeler için önemli bir gelir kaynağı olabilir ve bu nedenle tercih edilen bir üretim dalı olarak öne çıkmaktadır. Ancak bir kısmı hem et hem de süt üretimini tercih etmektedir bu da işletmelerin farklı pazarlara ve gelir kaynaklarına erişim sağlama çabasında olduklarını göstermektedir. Yüzbaşıoğlu. R. (2022). Bu araştırmada işletmelerin hayvancılık dallarından hangisi ile gelir sağladıkları incelenmiştir. İşletmecilerin %6’sı et. %14 süt ve %80’i hem süt üretimi hem de et üretimi yapmaktadır. Kaya ve Hacısefereoğulları (2020) tarafından Karaman ilinde yapılan araştırmada büyükbaş hayvancılık işletmelerinin %16.4’nün süt sığırcılığı yaptığı tespit edilmiştir.

5.19. İşletmelerin Pazarlama Sorunları

Çizelge 5.51. Hayvan pazarlama konusunda sorun yaşanıp yaşanmadığı durumu

	Frekans	%
Evet	28	32.94
Hayır	57	67.06
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.51'de işletmelerin hayvan pazarlama konusunda yaşadıkları sorunları göstermektedir. Ankete katılan işletmelerin %32.94'ü (28 işletme) hayvan pazarlama konusunda sorun yaşadıklarını belirtirken. %67.06'sı (57 işletme) ise herhangi bir sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Bu verilere dayanarak ankete katılan işletmelerin çoğunluğunun hayvan pazarlama konusunda herhangi bir sorun yaşamadığı söylenebilir. Ancak yaklaşık üçte birlik bir oranın sorun yaşadığı da dikkate alınmalıdır. Yüzbaşıoğlu. R. (2022). Tarafından Tokat ilinde yapılan araştırmada üreticilerin hayvan pazarlama konusunda %45'i sorun yaşarken %55'inin sorun yaşamadığını ortaya koymuştur. Dal ve Kızılaslan (2022) araştırmalarında işletmecilerin %97.39'u satış yeri olarak hayvan pazarlarını tercih ederken. %24.35'i özel mezbahaneleri. %12.61'i et işleme firmalarını tercih ettiklerini ortaya koymuşlardır. Şirikçi ve Gül (2022) tarafından yapılan araştırmada İşletmelerin %26.51'i canlı hayvan fiyatlarının düşük olması konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

5.20. Pazarlama Kanalları ve Sorunları

Çizelge 5.52. Kullanılan pazarlama zinciri

	Frekans	%
Süt ve süt ürünleri pazarlama	44	51.76
Et ve et ürünleri pazarlaması	9	10.59
Her ikisinin de pazarlanması	32	37.65

Çizelge 5.52'te büyükbaş hayvan üreticilerinin kullandıkları pazarlama zincirini göstermektedir. Ankete katılan üreticilerin %51.76'sı (44 üretici) süt ve süt ürünlerini pazarlamakta. %10.59'u (9 üretici) et ve et ürünlerini pazarlamakta. %37.65'i (32 üretici) ise her iki ürünü de pazarlamaktadır. Bu verilere göre büyükbaş hayvan üreticilerinin çoğunluğu süt ve süt ürünlerini pazarlamaktadır.

Süt genellikle daha fazla işlenme gerektiren ve farklı ürünlere dönüştürülebilen bir ürün olduğundan üreticilerin bu yönde tercih yapması anlaşılabilir. Ancak et ve et ürünlerini pazarlayan bir azınlık da bulunmaktadır. Ayrıca her iki ürünü de pazarlayanlar da dikkate değer bir orana sahiptir. Pazarlama zinciri bir ürünün üreticiden tüketicilere ulaşana kadar geçtiği tüm aşamaları içeren bir süreçtir. Bu süreç ürünün üretiminden başlayarak dağıtım pazarlama satış ve son tüketiciye ulaşma gibi adımları içerir. Genellikle üreticiler ürettikleri ürünleri tüketicilere ulaştırmak için bir dizi aracı ve süreci kullanırlar.

Türkyılmaz (1999) çalışmasında Aydın ili süt sığırcılık işletmelerinde geleneksel bir süt pazarlama zincirinin bulunduğunu saptamıştır. Çiğ süt pazarlamasında toplam aracı marjının %44.7 olduğunu bulmuştur. Sanayide işlenmiş sütte oluşan pazarlama zincirinde ise aracı marjının %63 olduğunu tespit etmiştir.

Çizelge 5.53. İşletmelerin üretmiş oldukları ürünleri pazarlama konusunda sorun yaşama durumları

	Frekans	%
Evet	47	55.29
Hayır	38	44.71
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.53'te işletmelerin ürettikleri ürünleri pazarlama konusunda yaşadıkları sorunları göstermektedir. Ankete katılan işletmelerin %55.29'u (47 işletme) ürettikleri ürünleri pazarlama konusunda sorun yaşadıklarını belirtirken. %44.71'i (38 işletme) ise herhangi bir sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir. Bu verilere göre ankete katılan işletmelerin çoğunluğu ürettikleri ürünleri pazarlama konusunda sorun yaşadıklarını belirtmektedir. Pazarlama sürecinde yaşanan bu sorunlar ürünlerin müşterilere ulaştırılması tanıtımı satış noktalarının bulunması gibi çeşitli konuları içermektedir. Bu durum işletmelerin pazarlama stratejilerini gözden geçirmesi ve gerekli iyileştirmeleri yapması gerektiğini göstermektedir. Pazarlama konusunda yaşanan sorunların çözülmesi işletmelerin rekabet gücünü artırabileceği ve piyasada daha başarılı olmalarını sağlayabileceği düşünülmektedir. Şirikçi ve Gül (2022) tarafından yapılan araştırma Diyarbakır ve Urfa İllerinde İşletmelerin %26.51'i canlı hayvan fiyatlarının düşük olması konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir işletmelerin %46.51 süt fiyatlarının düşüklüğü konusunda sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Görüşülen işletmelerin %35.35'i pazara uzaklık konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 5.54. En çok hangi ürünün pazarlanmasında sorun yaşandığı

	Frekans	%
Süt	59	69.41
Peynir	5	5.88
Tereyağı	5	5.88
Yoğurt	9	10.59
Et	10	11.76

Çizelge 5.54'te işletmelerin hangi ürünlerin pazarlanmasında sorun yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Verilere göre ankete katılan işletmelerin %69.41'i süt pazarlamasında sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Süt genellikle hızlı bozulabilir bir ürün olduğu için depolama ve dağıtım gibi lojistik zorluklarla karşılaşabilir. Bu nedenle süt ve süt ürünleri endüstrisinde pazarlama zorlukları oldukça yaygındır. Ayrıca ankete katılan işletmelerin %11.76'sı et pazarlamasında sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Et pazarlaması da birçok farklı faktörden etkilenebilir bunlar arasında talep dalgalanmaları hijyen standartlarına uyum ve rekabet gibi konular bulunabilir. Bu nedenle et ürünleri pazarlaması da işletmeler için önemli bir zorluk olabilir. Diğer yandan peynir tereyağı ve yoğurt gibi ürünlerin pazarlamasında da belirli miktarlarda sorun yaşandığı görülmektedir. Bu ürünlerin pazarlanması da işletmeler için özel gereksinimler ve pazarlama stratejileri gerektirebilir. Bu veriler işletmelerin ürünlerini pazarlarken karşılaştıkları çeşitli zorlukları göstermektedir. İşletmelerin bu zorlukları aşmak için pazarlama stratejilerini ve operasyonlarını gözden geçirmeleri önemlidir. Müşteri ihtiyaçlarını anlamak lojistik süreçleri iyileştirmek ve rekabet avantajı sağlamak için etkili pazarlama stratejileri geliştirmek işletmelerin başarısını artırabilir.

Çizelge 5.55. Üretilen ürünlerin pazarlanma durumu

	%
Süt	80
Peynir	70
Tereyağı	85
Yoğurt	50
Et	95

Çizelge 5.55'daki verilere göre üretilen ürünlerin pazarlanma durumu çeşitli yüzdelik oranlarla ifade edilmiştir. Bu verilere göre süt peynir ve tereyağının pazarlanma durumu oldukça yüksektir sırasıyla %80. %70 ve %85'tir. Bu ürünlerin genellikle piyasada talep gördüğünü ve satışının kolay olduğunu gösterir. Yoğurtun pazarlanma durumu %50 olarak

belirtilmiştir. Yoğurt diğer ürünlere göre daha düşük bir pazarlanma oranına sahiptir. Ancak yine de yarısından fazlasının pazarlandığı görülmektedir. En yüksek pazarlanma oranı %95 ile ettedir. Bu etin genellikle büyük bir talep gördüğünü ve hızla pazarlandığını gösterir.

5.21. Süt Üretim Durumu ve Fiyatları

Çizelge 5.56. İşletmelerin yıllık ortalama süt üretim miktarları ve fiyatları

Yıl	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Litre/TL	1.04	1.16	1.15	1.24	1.47	1.78	2.20	2.77	6.46	10.9	14.65
İşletmelerin Ortalama Süt Üretimi						4 960 Kg					

Kaynak: Şarkışla İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü

Çizelge 5.56'deki verilere göre ankete katılan işletmelerin yıllık ortalama süt üretim miktarı 4.960 kilogramdır. Bu işletmelerin bir yıl boyunca ürettikleri süt miktarının ortalamasıdır. Bu veri katılımcı işletmelerin süt üretim kapasitesi hakkında bir fikir vermektedir. 4 960 kilogramlık ortalama üretim miktarı işletmelerin genellikle orta veya büyük ölçekli olduğunu gösterebilir. Ayrıca süt endüstrisindeki rekabet ve talep gibi faktörler de bu üretim miktarını etkileyebilir. İşletmelerin süt üretim miktarlarını belirlemek üretim planlaması pazarlama stratejileri ve kaynak tahsisi gibi işletme kararlarını etkileyebilir. Bu nedenle işletmelerin kendi üretim kapasitelerini anlamaları ve bu verilere dayanarak stratejilerini belirlemeleri önemlidir. Ceyhan ve Turhan (2021) tarafından Balıkesir ilinde yapılan araştırmaya göre süt işletmelerinde inek başına düşen yıllık süt üretim ortalaması 5 938.09 litre günlük süt üretim ortalaması ise 21.55 litre olarak tespit edilmiştir. Bu değerler. Türkiye'nin diğer bölgelerindeki süt işletmelerine kıyasla oldukça yüksektir. Örneğin. Adana ilindeki araştırmada inek başına yıllık süt üretim ortalaması 4 580.81 litre. Samsun ili Balıkesir ilçesinde 3 255 litre. Balıkesir ili Balya ilçesinde 5 832.47 litre/işletme ve Aydın ili Nazilli ilçesinde ise 4 927 litre olarak bulunmuştur.

Çizelge 5.57'deki verilere göre süt fiyatları zaman içinde önemli ölçüde değişim göstermektedir. 2014 yılında litre başına 1.04 TL olan fiyat. 2024 yılında 14.65 TL'ye yükselmiştir. Bu süre zarfında süt fiyatlarında önemli bir artış yaşanmıştır özellikle 2022 ve 2023 yıllarında belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Bu artışın ardında çeşitli faktörler etkili olabilir bunlar arasında talep ve arz dengesindeki değişiklikler üretim maliyetlerindeki artışlar

regülasyonlar ve ekonomik koşullar yer alabilir. Bu yükseliş süt üreticileri için olumlu bir gelişme olabilirken süt ve süt ürünlerini tüketenler için maliyet artışlarına neden olabilir.

Çizelge 5.57. Süt üretiminin hayvan ırklarına göre dağılımı

Süt hayvanı	**Süt üretimi Ortalama (gün/litre)**
Holstein	25 ila 35
Simmental	20 ila 30
Montofon	20 ila 30
Jersey	15 ila 20
Yerli	5 ila 10

Çizelge 5.57'daki verilere göre farklı süt hayvanı ırklarının günlük süt üretim ortalamaları belirli bir aralık içerisinde değişmektedir. Holstein. Simmental. Montofon ve Jersey gibi yaygın süt sığırları ırklarının süt üretim ortalamaları 15 ila 35 litre arasında değişirken yerli süt hayvanlarının süt üretimi ortalama olarak 5 ila 10 litre arasında bulunmaktadır. Yerli süt hayvanlarının daha düşük süt üretimine genetik yapı beslenme koşulları ve yetiştirme yöntemleri gibi çeşitli faktörlerin etki ettiği görülmektedir.

5.22. Süt Pazarlama Kanalları

Çizelge 5.58'da büyükbaş hayvan üreticilerinin ürettikleri sütlerin pazarlama kanallarını gösterilmektedir. Ankete katılan üreticilerin %76.47'si sütlerini mandıraya satmakta. %24.71'i sütlerini kendi aile tüketiminde kullanmakta. %7.06'sı sütlerinden ürün yapıp satmakta ve %5.88'i ise sütlerini pazarda satarak değerlendirmektedir.

Çizelge 5.58. Üretilen sütlerin pazarlama kanalları

	Frekans	%
Pazarda satarak	5	5.88
Kendi aile tüketimimde kullanıyorum	21	24.71
Mandıraya satıyorum	65	76.47
Sütten Ürün yapıp satıyorum	6	7.06

Bu verilere göre ankete katılan büyükbaş hayvan üreticilerinin büyük bir çoğunluğu sütlerini mandıraya satmaktadır. Bu üreticilerin sütlerini süt endüstrisi için hammadde olarak değerlendirdiğini ve gelir elde etmek için bu yolu tercih ettiğini göstermektedir. Bununla birlikte bir kısmı sütlerini kendi aile tüketimi için kullanmayı tercih ederken diğerleri

sütlerinden çeşitli süt ürünleri yaparak veya pazarda satış yaparak değerlendirmektedir. Bu veriler büyükbaş hayvan üreticilerinin sütlerini farklı şekillerde değerlendirdiğini ve bu konuda farklı tercihlerinin olduğunu göstermektedir. Özsağlıcak ve Yanar'ın (2022) çalışmasında işletmelerin %78.6'sının ürettikleri sütü kendileri işlediği. %32.9'unun doğrudan tüketiciye sattığı ve %23.9'unun sütü mandıralara sattığı belirtilmektedir. Sakarya (2001) çalışması. Konya ilindeki işletmelerin süt pazarlama yapısını ortaya koymaktadır. Çalışmaya göre işletmelerin %69.17'si elde ettikleri sütü toplayıcılar aracılığıyla mandıra veya süt fabrikalarına pazarlamaktadır. Bu işletmelerin büyük çoğunluğunun sütlerini işleyerek değil çiğ olarak sattığını göstermektedir. İşletmelerin %2.5'i ise sütü işleyerek pazarlamaktadır. Bu işletmeler sütü yoğurt peynir tereyağı gibi ürünlere dönüştürerek satmaktadırlar. İşletmelerin büyük çoğunluğunun sütlerini çiğ olarak satmasının nedenleri arasında süt işleme tesislerinin kurulması ve işletilmesi için yüksek yatırım maliyetlerinin olması süt işleme konusunda teknik bilgi ve deneyim eksikliği pazarlama kanallarının yetersizliği gibi faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Şirikçi ve Gül (2022) çalışması süt işletmelerinin süt pazarlama kanallarını ortaya koymaktadır. Çalışmaya göre işletmecilerin %47.44'ü elde edilen sütü toplayıcılara satmaktadır. Bu işletmelerin büyük çoğunluğunun sütlerini çiğ olarak sattığını göstermektedir. Diğer pazarlama kanalları ise mandıralar (%12.09) bakkallar (%2.79) yerel pazarlarda direkt tüketiciler (%1.40). Hem yerel pazarlarda hem de bakkallara (%0.93) olarak belirtilmiştir.

Çizelge 5.59. Üreticilerin süt fiyatları konusundaki düşünceleri

	Frekans	%
Çok az	19	22.35
Az	44	51.76
Normal	12	14.12
Yüksek	1	1.18
Süt satmıyorum	9	10.59
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.59'de üreticilerin süt fiyatları konusundaki düşüncelerini gösterilmektedir. Ankete katılan üreticilerin %51.76'sı (44 üretici) süt fiyatlarının az olduğunu düşünmekte. %22.35'i (19 üretici) ise çok az olduğunu belirtmektedir. Ayrıca. %14.12'si (12 üretici) süt fiyatlarının normal olduğunu ifade etmektedir. Yüksek fiyatları normal bulanların oranı oldukça düşüktür sadece %1.18'i (1 üretici) yüksek fiyatları normal olarak değerlendirmektedir. Süt satmayan üreticilerin oranı ise %10.59'dur (9 üretici). Bu verilere göre ankete katılan üreticilerin

çoğunluğu süt fiyatlarının düşük olduğunu düşünmektedir. Bu süt endüstrisindeki rekabet maliyetler ve talep gibi faktörlerin etkisiyle süt fiyatlarının düşük seviyede seyrettiğini göstermektedir. Düşük fiyatlar üreticilerin gelirlerini etkileyebilir ve sektörde sürdürülebilirliği zorlaştırabilir. Ancak bazı üreticiler süt fiyatlarının normal olduğunu düşünmektedir. Bu fiyatların belirli bir denge noktasında olduğunu ve üreticilerin bu fiyatlarla memnun olduklarını göstermektedir. Yüksek fiyatları normal bulanların oranı ise oldukça düşüktür bu da genel olarak süt fiyatlarının düşük seviyelerde olduğunu ve üreticilerin bu durumdan memnuniyetsizlik duyduğunu göstermektedir.

Çizelge 5.60. Süt pazarlamada yaşanan sorunlar

	Frekans	%
Süt fiyatlarının düşük olması	71	83.53
Aracı maliyetlerinin yüksek olması	9	10.59
Teşvikler yetersizdir	33	38.82
Süt Kooperatiflerinin yetersiz olması	20	23.53
Depolama ve taşıma maliyetin yüksek olması	19	22.35

Çizelge 5.60'de büyükbaş hayvan üreticilerinin süt pazarlamada karşılaştıkları sorunları gösterilmektedir. Ankete katılan üreticilerin %83.53'ü (71 üretici) süt fiyatlarının düşük olmasını en büyük sorun olarak belirtmiştir. Bu durum süt endüstrisindeki gelirlerin düşük olması ve üreticilerin süt satışından bekledikleri kazancı elde edememeleriyle ilgilidir. Ayrıca ankete katılan üreticilerin %38.82'si (33 üretici) teşviklerin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Teşvikler genellikle tarım sektöründe üreticilere destek olmak amacıyla verilen maddi yardımları ifade eder. Ancak üreticilerin bu teşviklerden yeterince faydalandıklarını düşünmemeleri sektördeki destek mekanizmalarının etkinliği konusunda endişe uyandırabilir. Diğer taraftan ankete katılan üreticilerin %23.53'ü (20 üretici) süt kooperatiflerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Kooperatifler genellikle üreticilerin güçlerini birleştirerek daha iyi koşullarda pazarlık yapmalarını sağlar. Bu nedenle kooperatiflerin yetersiz veya etkisiz olması üreticilerin sütlerini daha iyi koşullarda pazarlamalarını engelleyebilir. Son olarak aracı maliyetlerinin yüksek olması (%10.59. 9 üretici) ve depolama/taşıma maliyetlerinin yüksek olması (%22.35. 19 üretici) gibi diğer sorunlar da pazarlama sürecinde işletmelerin karşılaştığı zorluklardır. Bu maliyetlerin yüksek olması işletmelerin süt satışından elde ettikleri geliri azaltabilir ve rekabet güçlerini olumsuz etkileyebilir. Tugay ve Bakır (2009). Giresun yöresinde yaptığı araştırmada süt sığırcılığından memnun olmayan işletmelerin %46.6'sı sığırcılığın karlı olmadığını. %20'si yemin pahalı olması ve bakımın zor olmasını ve

%13.3'ü ise pazarının olmamasını bildirmişlerdir. Ayrıca Yöredeki işletmelerin en fazla belirttikleri sorunlar yem fiyatının yüksekliği (%93.6) süt fiyatının düşük olması (%45) pazar sıkıntısı (%27.6) ve kredi (%19.8) olarak sıralanmaktadır.

5.23. Et Üretim Durumu ve Fiyatları

Çizelge 5.61. İşletmelerin ortalama et üretim durumu ve fiyatları

Yıl	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Karkas/TL.	17.10	21.14	25.03	27.44	28.76	31.32	35.66	43.52	87.06	200.25	350.60
İşletmelerin Yıllık Ortalama Et Üretimi					1 745 Kg						

Kaynak: Şarkışla İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü

Çizelge 5.61'te büyükbaş hayvan üreticilerinin ortalama et üretim miktarını gösterilmektedir ve bu değer 1 745 kilogram olarak belirlenmiştir. Bu veri büyükbaş hayvan üreticilerinin et üretim kapasitesi hakkında bilgi vermektedir. Ortalama olarak her bir işletmenin yıllık olarak 1 745 kilogram et ürettiği görülmektedir. İşletmelerin et üretimine yönelik faaliyetlerini gösteren önemli bir göstergedir. Sektördeki et üretimi seviyelerini anlamak ve değerlendirmek için kullanılabilir. Ayrıca işletmelerin üretim planlaması ve pazarlama stratejilerini belirlerken de dikkate alınabilir. Dal ve Kızılaslan'ın (2022) araştırmalarında TR83 Bölgesi'ndeki kesimhanelerde 2020 yılında üretilen et miktarlarına ilişkin verilere göre çeşitli aralıklarda et üretimi gerçekleştiği görülüyor. Verilere göre kesimhanelerin yaklaşık %31'i 25 tonun altında et üretmiş bu da düşük üretim miktarına sahip kesimhanelerin oranının oldukça yüksek olduğunu gösteriyor. Ancak. %30.77'sinde ise 76 tonun üzerinde et üretimi yapılmış bu da oldukça yüksek miktarlarda etin üretildiği kesimhanelerin varlığını işaret ediyor. Ortalama bir üretim aralığı olan 26-75 ton arasındaki kesimhaneler ise %38.46'lık bir orana sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 5.61'te gösterilen verilere göre. Türkiye'deki et fiyatları 2014-2024 yılları arasında önemli ölçüde artmıştır. 2014 yılında karkas et fiyatı 17.10 TL iken. 2023 yılında 200.25 TL'ye yükselmiştir. Bu yaklaşık %1 070'lik bir artışa karşılık gelmektedir. 2024 yılı için tahmin edilen fiyat ise 350.60 TL'dir ve bu da 2023 yılı fiyatının yaklaşık iki katıdır. Et fiyatlarındaki bu keskin artışın nedenleri arasında arz ve talepteki dengesizlikler yem maliyetlerindeki artışlar enerji maliyetlerindeki artışlar ulaşım maliyetlerindeki artışlar ve enflasyon yer almaktadır. Et fiyatlarındaki artış tüketicilerin et satın alma gücünü

azaltmakta.üreticilerin kârlarını artırmakta ve enflasyonu tetikleyerek ekonomik büyümeyi yavaşlatmaktadır.

Çizelge 5.62. Üreticilerin et fiyatları konusundaki düşünceleri

	Frekans	%
Çok az	19	22.35
Az	31	36.47
Normal	27	31.76
Yüksek	8	9.41
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.62'te üreticilerin et fiyatları konusundaki düşünceleri gösterilmektedir. Ankete katılan üreticilerin %36.47'si et fiyatlarının az olduğunu düşünmekte. %31.76'sı fiyatların normal olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca. %22.35'i fiyatların çok az olduğunu. %9.41'i ise fiyatların yüksek olduğunu düşünmektedir. Bu verilere göre ankete katılan üreticilerin çoğunluğu et fiyatlarının az olduğunu düşünmektedir. Bu durum et endüstrisinde üreticilerin fiyatlandırma politikalarından veya arz-talep dengesinden memnuniyetsiz olduklarını gösterebilir. Daha az sayıda üretici ise fiyatların normal olduğunu düşünmektedir. Öte yandan bazı üreticiler fiyatların çok az veya yüksek olduğunu düşünmektedir. Bu durum farklı üreticilerin fiyat beklentilerinin ve piyasa koşullarına yönelik algılarının farklı olabileceğini göstermektedir Bu veriler et fiyatlarının üreticiler için önemli bir konu olduğunu ve sektörde fiyat istikrarının sağlanması ve üreticilerin adil bir şekilde tazmin edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Çizelge 5.63. Üreticilerin et fiyatlarını etkileyen nedenler hakkındaki görüşleri

	Frekans	%
Yem fiyatları	78	91.76
İthal hayvan girişi	60	70.59
İşçilik masrafları	24	28.24
Diğer girdi maliyetleri	32	37.65

Çizelge 5.63'da üreticilerin et fiyatlarını etkileyen nedenler hakkındaki görüşleri gösterilmektedir. Ankete katılan üreticilerin %91.76'sı yem fiyatlarının et fiyatlarını etkileyen en önemli faktör olduğunu düşünmektedir. Yem büyükbaş hayvanların beslenmesinde temel bir bileşen olduğu için yem fiyatlarındaki artışlar doğrudan et fiyatlarını etkileyebilir. Ayrıca ankete katılan üreticilerin %70.59'u ithal hayvan girişinin et fiyatlarını etkileyen bir faktör

olduğunu düşünmektedir. İthal hayvan girişi yerel piyasada rekabeti etkileyebilir ve yerel üreticilerin satışlarını ve fiyatlarını etkileyebilir. İşçilik masrafları da et fiyatlarını etkileyen önemli bir faktör olarak görülmektedir. Ankete katılan üreticilerin %28.24'ü işçilik masraflarının et fiyatlarını etkilediğini düşünmektedir. İşçilik maliyetleri işletmelerin üretim maliyetlerini artırabilir ve bu da et fiyatlarını yukarı yönlü etkileyebilir. Son olarak diğer girdi maliyetleri de et fiyatlarını etkileyen bir faktör olarak görülmektedir. Ankete katılan üreticilerin %37.65'i diğer girdi maliyetlerinin et fiyatlarını etkilediğini düşünmektedir. Bu veterinerlik hizmetleri ekipman maliyetleri ve diğer işletme giderleri gibi çeşitli faktörleri içerebilir. Bu veriler et fiyatlarının birçok farklı faktörden etkilendiğini ve bu faktörlerin yerel ve küresel piyasalardaki değişimlerle birlikte fiyat dalgalanmalarına neden olabileceğini göstermektedir. Bu nedenle et fiyatlarının istikrarını sağlamak ve üreticilerin adil bir gelir elde etmelerini sağlamak için sektördeki farklı aktörlerin dikkate alınması gerekmektedir. Dal ve Kızılaslan'ın (2022) araştırmasına göre. TR83 Bölgesi'ndeki kesimhanelerde 2020 yılında üretilen et miktarlarına ilişkin verilerde işletmecilerin %60'ının besicilikle ilgili memnuniyetsizliklerini dile getirdiği belirtilmiş. Bu memnuniyetsizliğin ana nedenleri arasında yem fiyatlarının yüksekliği desteklemelerin yetersizliği girdi fiyatlarının yüksekliği kar marjlarının düşüklüğü ve karkas et fiyatlarının düşüklüğü gösterilmiştir.

5.24. Üreticilerin Genel Sorunları

Çizelge 5.64. İşletmelerin üretim sorunları

	Frekans	%
Yem fiyatlarının yüksek oluşu	82	96.47
Pazarlama sorunları	17	20.00
Hayvancılığın karlı bir iş olmaması	20	23.53
Hayvanların bakımının zor olması	25	29.41
Diğer	5	5.88

Çizelge 5.64'de büyükbaş hayvancılık işletmelerinin karşılaştıkları üretim sorunlarıyla ilgili bilgi verilmektedir. Ankete katılan işletmelerin %96.47'si yem fiyatlarının yüksekliğini en büyük üretim sorunu olarak belirtmiştir. Yüksek yem fiyatları işletmelerin maliyetlerini artırarak kar marjlarını olumsuz etkileyebilir ve işletmelerin sürdürülebilirliğini zorlaştırabilir. Ayrıca işletmelerin %29.41'i hayvanların bakımının zor olmasını bir üretim sorunu olarak görmektedir. Bu durum hayvanların sağlığını ve refahını sağlamak için gereken bakım ve yönetim pratiklerinin karmaşıklığından kaynaklanabilir. Pazarlama sorunları %20.00 ve

hayvancılığın karlı bir iş olmaması %23.53' de işletmelerin karşılaştığı diğer önemli üretim sorunlarıdır. Pazarlama sorunları genellikle ürünlerin pazarlanması ve satılması sürecinde yaşanan zorlukları içerirken hayvancılığın karlı bir iş olmaması ise düşük fiyatlar yüksek maliyetler veya diğer faktörler nedeniyle işletmelerin kar elde etme potansiyelini azaltabilir. Diğer belirtilen sorunlar ise ankete katılan işletmelerin daha az oranda karşılaştığı ve çeşitli sebeplere dayanan sorunlar olabilir. Bu sorunlar işletmelerin karşılaştığı zorlukların geniş bir yelpazesini temsil edebilir. Bu veriler büyükbaş hayvancılık işletmelerinin karşılaştığı çeşitli üretim sorunlarını göstermektedir. Sektördeki işletmelerin karşılaştığı zorlukların çeşitliliğini yansıtmaktadır. Eren (2006) çalışmasında işletmelerde en çok problem yaşanılan alanları pazar (%43.3) düşük kar oranı (%28.2) yem (%16.4) kredi temini (%8.1) ve hayvan temini (%4) olarak tespit etmiştir. Tugay ve Bakır (2009). Giresun yöresinde yaptığı çalışmada süt sığırcılığından memnun olmayan işletmelerin %46.6'sı sığırcılığın karlı olmadığını. %20'si yemin pahalı olması ve bakımın zor olmasını ve %13.3'ü ise pazarının olmamasını bildirmişlerdir. Ayrıca Yöredeki işletmelerin en fazla belirttikleri sorunlar yem fiyatının yüksekliği (%93.6) süt fiyatının düşük olması (%45) pazar sıkıntısı (%27.6) ve kredi (%19.8) olarak sıralanmaktadır. Can ve ark. (2023) Çalışmaya göre çiftçiler en çok üretim maliyetlerinin çok yüksek olması aracıların çiftçilerden daha fazla kâr etmesi süt fiyatlarının çok düşük olması yorucu işlere rağmen gerekli gelirin elde edilememesi ve sağlanan yardım programlarının yetersiz olması konularında şikayetçi olduklarını ortaya koymuşlardır.

Çizelge 5.65. İşletmelerin devletten beklentileri

	Frekans	%
Kredi kolaylığı sağlanması	29	34.12
Veteriner Hekimlik hizmeti desteği	20	23.53
Hayvan ithalatının durdurulması	35	41.18
Hayvan ithalatının durdurulması	53	62.35
Damızlık temini	16	18.82
Bilgi desteği	12	14.12
Yem temini	76	89.41
Diğer	7	8.24

Çizelge 5.65'da büyükbaş hayvancılık işletmelerinin devletten öncelikli beklentileri gösterilmektedir. Ankete katılan işletmelerin %41.18'i hayvan ithalatının durdurulmasını en

öncelikli beklenti olarak belirtmiştir. Bu yerel üreticilerin rekabet gücünü artırmak ve yerli hayvancılığı desteklemek amacıyla ithalatın sınırlanması talebini yansıtmaktadır. Kredi kolaylığı sağlanması da büyükbaş hayvancılık işletmelerinin önemli bir beklentisidir. Kredi kolaylığı işletmelerin gelişimini desteklemek yatırım yapmak ve faaliyetlerini sürdürmek için önemli bir finansman kaynağı olabileceği düşünülmektedir. Veteriner hekimlik hizmeti desteği %23.53ve damızlık temini %18.82de işletmelerin devletten beklentileri arasındadır. Veteriner hizmetlerinin desteklenmesi hayvan sağlığı ve refahının korunması için önemlidir. Aynı şekilde kaliteli damızlık hayvan temini de işletmelerin verimliliğini artırabilir. Yem temini %89.4 ise büyükbaş hayvancılık işletmelerinin diğer önemli bir beklentisidir. Yem temini hayvanların beslenmesi için temel bir gereksinimdir ve işletmelerin yem maliyetlerini düşürmek için desteklenmesi önemlidir.

Diğer belirtilen beklentiler ise işletmelerin daha az oranda talep ettiği ve çeşitli konuları içerebilecek niteliktedir. Bu işletmelerin farklı ihtiyaçlarının ve önceliklerinin olduğunu göstermektedir. Bu veriler büyükbaş hayvancılık işletmelerinin devletten çeşitli alanlarda destek beklediklerini ve sektördeki önemli konuların başında ithalatın durdurulması finansman sağlanması veteriner hizmetlerin güçlendirilmesi ve yem temininin desteklenmesi gibi konuların geldiğini göstermektedir. Bu beklentilerin karşılanması sektörün sürdürülebilirliği ve gelişimi açısından önemlidir.

Arslanoğlu (2019) tarafından Elazığ ilinde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre işletmelerinin devletten bekledikleri desteklerin çeşitli olduğunu göstermektedir. Hayvancılık faaliyetlerini geliştirmek ve sürdürülebilir kılmak için öncelikle finansal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle işletmelerin %43.5'i kredi desteği beklemektedir. İşletmelerin %15.2'si veteriner hizmeti desteği. %19.4'ü damızlık temini konusunda destek. %4.2'si hayvancılık konusunda bilgi desteği beklemektedir işletmelerin %17.7'si pazarlama konusunda destek beklemektedir. Köse (2006) araştırmasında Uşak ilindeki büyükbaş hayvan üreticilerinin %66'sının ürün fiyatlarının ve desteklemelerin arttırılması. %22'sinin kredi imkânlarının arttırılması ve faizlerin düşürülmesi. %4'ünün hayvancılığa uygun yer temin edilmesi ve desteklemelerin zamanında ödenmesi şeklinde beklentilerinin olduğu bildirilmektedir.

Çizelge 5.66. Üreticilerin büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinden elde etmiş oldukları gelirden memnun olma durumları

	Frekans	%
Evet	4	4.71
Hayır	48	56.47
İdare eder	33	38.82
Toplam	85	100.00

Çizelge 5.66'de üreticilerin büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinden elde ettikleri gelirden memnuniyet durumlarını gösterilmektedir. Ankete katılan üreticilerin %56.47'si elde ettikleri gelirden memnun olmadıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte. %38.82'si gelirden "idare eder" olduklarını ifade etmiştir. Sadece %4.71'i ise elde ettikleri gelirden memnun olduklarını belirtmiştir. Bu verilere göre ankete katılan üreticilerin çoğunluğu büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinden elde ettikleri gelirden tam olarak memnun değildir. Bu durum sektörde gelirin sınırlı olabileceğini ve işletmelerin karşılaştığı zorlukları yansıtabilir. Yüksek işletme maliyetleri düşük ürün fiyatları pazarlama sorunları ve diğer faktörler bu memnuniyetsizliğin nedenleri olabileceği düşünülmektedir. Ancak bir kısmı gelirden "idare eder" olduklarını ifade etmiştir. Bu işletmelerin gelirlerinden tam olarak memnun olmasalar da faaliyetlerini sürdürebilecekleri ve yaşamlarını sürdürebilecekleri bir gelir elde ettiklerini göstermektedir. Son olarak sadece çok küçük bir oran olan %4.71'i elde ettikleri gelirden tam olarak memnun olduklarını belirtmiştir. Bu gelirlerinden memnun olan bir azınlık olduğunu göstermektedir. Bu durum işletmelerin farklı pazarlama stratejileri maliyet yönetimi ve diğer faktörlerle başarıyla başa çıktıklarını ve gelirlerini artırabildiklerini gösterebilir. Sat ve Aydın (2024) Erzurum İli Aşkale İlçesinde yapmış oldukları çalışmada üreticilerin %46.9'unun sığır yetiştiriciliğinden memnun olduğu. %53.1'inin ise memnun olmadığı belirlenmiştir. İnal (2014) tarafından Bursa ilinin Büyükorhan ilçesinde yapılan çalışmada işletme sahiplerinin %85.2'si süt sığırcılığından memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Koçyiğit ve Ark. (2018)Erzurum ili Narman ilçesinde yapılan bir çalışmada işletme sahiplerinin %68.3'ünün sığır yetiştiriciliğinden memnun oldukları görülüyor. Ancak Koçyiğit ve Ark (2016) Hınıs ilçesinde yapılan başka bir çalışmada bu oran %44.0 olarak belirlenmiştir. Bu farklılık aynı il içinde bile farklı bölgelerde işletme sahiplerinin memnuniyet düzeylerinin değişebileceğini göstermektedir. Güven ve Yavuz (2020) Ağrı. Ardahan. Iğdır ve Kars illerinde büyükbaş hayvancılık sektöründe faaliyet gösteren üreticilerin işletme yapılarını inceleyen katılımcıların %32'si ekonomik gelir sağlama açısından büyükbaş hayvancılıktan hiç memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu oran oldukça dikkat çekici ve sektörde ciddi memnuniyetsizliklerin olduğunu göstermektedir. Bakır ve Kibar'ın (2019) çalışmasına göre işletme sahiplerinin çoğunluğu hayvancılık faaliyetinden memnun. %59.4'lük bir oran olarak belirlenmiştir.

5.25. Üreticilerin Devletten Beklentileri

Çizelge 5.67. Üreticilerin devletten öncelikli olarak beklentileri

	Frekans	%
Kredi kolaylığı sağlanması	30	35.29
Damızlık temini	18	21.18
Veteriner Hekimlik hizmeti desteği	29	34.12
Pazarlama konusunda destek	27	31.76
Bilgi desteği	15	17.65
Yem temini	77	90.59
Diğer	4	4.71

Çizelge 5.67'de büyükbaş hayvan üreticilerinin devletten öncelikli beklentilerini göstermektedir. Ankete katılan üreticilerin %35.29'u (30 üretici) kredi kolaylığı sağlanmasını. %34.12'si (29 üretici) veteriner hekimlik hizmeti desteğini ve %31.76'sı (27 üretici) pazarlama konusunda destek almayı öncelikli beklentileri olarak belirtmiştir. Bununla birlikte. %21.18'i (18 üretici) damızlık temini ve %17.65'i (15 üretici) bilgi desteğini talep etmektedir. En yüksek yüzdeyi ise %90.59 ile yem temin etmek oluşturmuştur. Bu veriler büyükbaş hayvan üreticilerinin en çok yem temini konusunda destek beklediklerini göstermektedir. Yem hayvan besleme işleminin temel bir unsuru olduğundan üreticilerin bu konuda devlet desteğine duyduğu ihtiyacın yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca kredi kolaylığı veteriner hizmetleri ve pazarlama desteği gibi konular da üreticilerin öncelikli talepleri arasında yer almaktadır. Bu veriler devletin hayvancılık sektörüne yönelik politika ve desteklerini belirlemede rehberlik edebilir. Sever ve ark. (2017) çalışmalarında Sığır işletmelerinin %47'si devletten kredi ve teşvik beklediğini ayrıca işletmelerin pazarlama (%19.8) bilgi (%17.3) damızlık temini (%9.8) ve veteriner hekim (%6.1) desteği gibi taleplerinin olduğunu belirtmişlerdir. Koçyiğit ve Ark. (2018) Erzurum ili Narman ilçesinde yetiştiricilerin %82'sinin devletten beklentilerinin öncelikli olarak kredi desteği olduğunu bildirmişlerdir. Çapadağ ve Aydın (2017) tarafından Erzurum ili Yakutiye ilçesinde yapılan Araştırma sonuçlarına göre işletmeler Devlet'ten öncelikli olarak şu destekleri beklemektedir. Teşviklerin artırılması ve ödemelerin zamanında yapılması (%23.6). Damızlık temini (%21.2). Kredi desteği (%17.5). Ürün destekleme alımı ve pazarlama desteği (%14.5). Veteriner Hekim desteği (%4.2). Bilgi desteği (%9.1) olduğunu tespit etmişlerdir.

5.26. Ki- kare Testi ve Sonuçları

Çizelge 5.68. İşletmelerin bulunduğu yerde yeterli mera alanının olup olmadığı ve var olan mera alanlarının hayvan otlatılmasına uygunluk durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi

İşletmenin bulunduğu yerde yeterli mera alanının olup olmadığı durumu	Mera alanlarının hayvan otlatılmasına uygunluk durumu		
	Evet	Hayır	Toplam
Yeterli mera alanı var	40	5	45
	23,3	21,7	45
Yeterli mera alanı yok	4	36	40
	20,7	19,3	40
Toplam	44	41	85
$X^2 = 52,782$ P = 0,000			

Şarkışla İlçesinde büyükbaş hayvancılık işletmelerinin bulundukları yerde yeterli mera alanının olup olmadığı ve var olan mera alanlarının büyükbaş hayvan otlatılmasına uygunluk durumu arasında ilişki olup olmadığı SPSS istatistik programında. ki- kare bağımsızlık testi ile test edilmiştir. Yapılan ki-kare testi sonucunda P değeri 0.05 den küçük olduğundan (P=0.000) bu iki durum arasındaki ilişki istatistiksel olarak pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur.

Çizelge 5.69. İşletmelerin bulunduğu yerde yeterli mera alanının olup olmadığı durumu ile yem bitkisi ekilme durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi

İşletmenin bulunduğu yerde yeterli mera alanının olup olmadığı durumu	Yem bitkisi ekilme durumu		
	Evet	Hayır	Toplam
Yeterli mera alanı var	5	40	45
	11,1	33,9	45
Yeterli mera alanı yok	16	24	40
	9,9	30,1	40
Toplam	21	64	85
$X^2 = 9,501$ P = 0,002			

Çizelge 5.69'da işletmelerin bulundukları yerde yeterli mera alanının olup olmadığı ile işletmelerin yem bitkisi ekme durumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı SPSS istatistik programında. ki- kare bağımsızlık testi ile test edilmiştir. Yapılan ki-kare testi sonucunda P değeri 0.05 den küçük olduğundan (P=0.002) bu iki durum arasındaki ilişki istatistiksel olarak

pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur. Bu anlamlı ilişkini nedeni yeterli mera alanına sahip olmayan üreticilerin yem bitkisi ekimine ağırlık vermelerinden kaynakladığı düşünülmektedir.

Çizelge 5.70. İşletmelerin hayvan pazarlama durumu ile hayvansal ürün pazarlamada sorun yaşama durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi

Hayvan pazarlamada sorun yaşama durmu	Hayvansal ürün pazarlamada sorun yaşama durumu		
	Evet	Hayır	Toplam
Evet	34	23	57
	25,50	31,50	57
Hayır	4	24	28
	12,50	15,5	28
Toplam	38	47	85
$X^2 = 15,631$ P = 0,000			

Çizelge 5.70'de işletmelerin hayvan pazarlamada sorun yaşama durumu ile hayvansal ürün pazarlamada sorun yaşama durumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı SPSS istatistik programında. ki- kare bağımsızlık testi ile test edilmiştir. Yapılan ki-kare testi sonucunda P değeri 0.05 den küçük olduğundan (P=0.000) bu iki durum arasındaki ilişki istatistiksel olarak pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur. Bu anlamlı ilişkini nedeni hayvan pazarlamada yaşanan sorunların hayvansal ürün pazarlamada yaşanan sorunlarla benzerlik gösterdiği düşünülmektedir.

Çizelge 5.71. Cinsiyet durumu ile çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olma durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi

Cinsiyet durumu	Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı olma durumu		
	Evet	Hayır	Toplam
Erkek	23	56	79
	23,20	55,80	79
Kadın	2	4	6
	1,80	4,2	6
Toplam	25	60	85
$X^2 = 0,048$ P = 0,827			

Çizelge 5.71'de işletme sahiplerinin cinsiyet durumu ile çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olma durumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı SPSS istatistik programında. ki- kare bağımsızlık testi ile test edilmiştir. Yapılan ki-kare testi sonucunda P değeri 0.05 den büyük olduğundan (P=0.827) bu iki durum arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Çizelge 5.72. İşletmelerde bulunan hayvanları sigortalatma durumu ile ürün pazarlamada sorun yaşama durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi

Hayvanları sigortalatma durumu	Hayvansal ürün pazarlamada sorun yaşama durumu		
	Evet	Hayır	Toplam
Evet	26	33	59
	26,40	32.6	59
Hayır	12	14	26
	11,60	14,4	26
Toplam	38	47	85
$X^2 = 0,032$ P = 0,859			

Çizelge 5.72'de İşletmelerde bulunan hayvanları sigortalatma durumu ile hayvansal ürün pazarlamada sorun yaşama durumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı SPSS istatistik programında. ki- kare bağımsızlık testi ile test edilmiştir. Yapılan ki-kare testi sonucunda P değeri 0.05 den büyük olduğundan (P=0.859) bu iki durum arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Çizelge 5.73. Kaba yem bulmada sorun yaşama durumu ile Yem bitkisi desteklemelerinin yeterlilik durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi

Kaba yem bulmada sorun yaşama durumu	Yem bitkisi desteklemelerinin yeterlilik durumu		
	Evet	Hayır	Toplam
Evet	39	11	50
	38.8	11,20	50
Hayır	27	8	35
	27,2	7,8	35
Toplam	66	19	85
$X^2 = 0,009$ P = 0,926			

Çizelge 5.73'de İşletmelerin bulundukları yerde kaba yem bulmada sorun yaşama durumu ile yem bitkisi desteklemelerinin yeterlilik durumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı SPSS istatistik programında. ki- kare bağımsızlık testi ile test edilmiştir. Uygulanan ki-kare testi sonucunda P değeri 0.05 den büyük olduğundan (P=0.926) bu iki durum arasındaki ilişki istatistiksel olarak önemli bulunmamıştır.

6 . SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın Sivas İli Şarkışla İlçesi Köylerinde yapılmış olmasının nedeni daha önce bu bölgede böyle bir araştırma yapılmamış olmasından dolayı bu bölge tercih edilmiştir. 2023 yılının Mart ve Nisan aylarında araştırmacı tarafından bizzat yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada Sivas İli Şarkışla İlçesi Köylerinde bulunan büyükbaş hayvancılık işletmelerinin üretim ve pazarlama faaliyetleriyle ilgili yaşamış oldukları sorunları tespit edilerek bu sorunların çözümleri ile ilgili öneri ve düşünceler ortaya konmuştur. Bu sonuçlara göre; araştırmaya katılan işletme sahiplerinin cinsiyet durumları incelendiğinde üreticilerin büyük çoğunluğunu %92.94 oranında erkekler oluşmaktadır. Kadınlar ise yalnızca % 7.06 kısmını oluşturmaktadır. İşletme sahiplerin yaş durumları 20-30 aralığında %16.15. 31-40 aralığında %23.53. 41-50 aralığında %16.47. 51-60 aralığında %24.71 ve 61-70 aralığında ise %10.59 olduğu görülmüştür. Üreticilerin medeni durumu incelendiğinde ise evli olanların sayısı 55 ve % 64.71 oranında bekar olanların sayısı ise 30 ve %35.29 oranında olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin eğitim durumları incelendiğinde ise en büyük grubu ilkokul-ortaokul mezunları oluşturmaktadır. Bu kategorideki üretici sayısı 32 %37.65 olarak belirlenmiştir. Onları lise mezunları takip etmektedir; lise mezunu olan üretici sayısı 26 %30.59 olarak kaydedilmiştir. Lisans düzeyinde eğitim alan üreticilerin sayısı 20 %23.53 iken. yüksekokul mezunu olanların sayısı 4 %4.71 ve yüksek lisans mezunu olanların sayısı 1 %1.18 olarak tespit edilmiştir. Hayvancılık faaliyetinde bulunan işletmelerin ailelerindeki ortalama birey sayısı 3.4 olarak belirlenmiştir.

Sivas ili Şarkışla İlçesi köylerinde üretim yapan büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yıllık toplam geliri 234.118.44 TL olarak hesaplanmıştır. Bu toplam gelirin içinde Büyükbaş hayvancılık gelirinin payı 200.836.09 TL iken tarım dışı gelirin payı ise 55.070.58 TL'dir. Üreticilerin hayvancılık faaliyetinde bulundukları süre 16 yıldır. En fazla faaliyet süresi 40 yıl olarak belirlenmiştir. En az faaliyet süresi ise 2 yıl olarak kaydedilmiştir. Üretici birliklerine üye olanların sayısı 53'tür ve bu üyelerin oranı %62.35'tir. Üye olmayanların sayısı ise 32'dir ve bu durumdaki üreticilerin oranı %37.65 olarak tespit edilmiştir. İşletmelerin sahip olduğu toplam arazi miktarı ortalama olarak 83 dönüm kendi arazisi. 20 dönüm kiralık arazi 6 dönüm olarak belirlenmiştir. İşletmelerin çoban bulma konusunda sorun yaşadıkları ve çoban sorununu aile içinden karşıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Şarkışla köylerinde incelenen işletmelerde süt hayvanlarının sayısı 923 (%51.48) iken besi hayvanlarının sayısı 870 (%48.52) olarak belirlenmiştir. Ortalama olarak işletmelerde 11 adet süt hayvanı ve 10 adet

besi hayvanı bulunmaktadır. Süt hayvanlarının türlerine bakıldığında toplam süt hayvanlarının %91.33'ü kültür melezi. %6.72'si kültür ve %1.95'i yerli türlerden oluşmaktadır. Besi hayvanlarının ise %86.44'ü kültür melezi. %10.00'u kültür ve %3.56'sı yerli türlerden oluşmaktadır. Süt hayvanlarında süt verimi ırklara göre farklılık göstermektedir. Kültür ırkları en yüksek süt verimine (17 gün/kg) sahiptir ardından kültür melezleri (12 gün/kg) ve yerli ırklar (5 gün/kg) gelmektedir. Bu kültür ırklarının süt üretiminde daha verimli olduğunu göstermektedir. Besi hayvanlarında et verimi de ırklara göre farklılık göstermektedir. Kültür ırkları en yüksek et verimine (500 karkas/kg) sahiptir ardından kültür melezleri (350 karkas/kg) ve yerli ırklar (250 karkas/kg) gelmektedir.

Üreticilerin büyükbaş hayvanları temin etmek için en çok hayvan pazarlarını tercih ettikleri görülmüştür. Bu durum yerel hayvan pazarlarının hayvan tedarikinde önemli bir rol oynadığını gösterir. Üreticilerin %44.71'i (38 işletme) yarı açık besi sistemini kullanırken. %47.06'sı (40 işletme) kapalı besi sistemini tercih etmektedir. Çalışmaya katılan işletmelerin büyük çoğunluğu samanı kaba yem olarak kullanmaktadır. Pancar küspesi %72.94'lük bir oranla (62 işletme) ikinci sırada gelirken kuru yonca da aynı oranda (62 işletme) tercih edilmektedir. Mısır silajı ise katılımcıların %61.18'inde (52 işletme) tercih edilmektedir. Kuru ot ise %24.71'lik bir oranla (21 işletme) en az tercih edilen kaba yem olarak kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kaba yemlerin kendi üretimini tercih eden çiftlik sahiplerinin sayısı 64. bu da toplam katılımcıların %75.29'unu oluşturuyor. Kaba yemlerini satın almayı tercih edenlerin sayısı 67. bu da katılımcıların %78.82'sini oluşturuyor. Hem kendi üretimlerinden hem de satın alarak kaba yem temin edenlerin sayısı ise 44 bu da katılımcıların %51.76'sını oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. İşletme sahiplerinin %41.18'i kaba yem bulma konusunda sorun yaşadığını belirtirken. %58.82'si bu konuda herhangi bir sorun yaşamadığını ifade etmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu. %89.41'lik bir oranla meralardan faydalandıklarını belirtmiştir. Bu işletmelerin genellikle mera kaynaklarını kullanarak hayvanlarını otlatma veya diğer faaliyetler için meralardan yararlandıklarını göstermektedir. Üreticilerin %76.47'sinin yem bitkisi ektiğini belirttiği görülüyor. Katılımcıların %23.53'ü yem bitkisi ekmediğini belirtmiştir. Bu veriler işletmelerin çoğunluğunun yem bitkisi ekimi yaptığını ve bu bitkileri hayvanlar için yem olarak kullandığını göstermektedir. En sık ekilen yem bitkisinin yonca olduğu görülüyor bununla birlikte korunga (%51.76) mısır (%55.29) ve yulaf (%36.47) da önemli oranlarda ekilen yem bitkileridir. İşletmelerin %22.35'inin yem bitkisi

desteklerinin yeterli olduğunu belirtirken katılımcıların %77'i yem bitkisi desteklerinin yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. İşletmelerin hayvanlarını sigortalatma durumu incelendiğinde katılımcıların %30.59'unun hayvanlarını sigortalattığı katılımcıların %69.41'inin hayvanlarını sigortalatmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Hayvancılık işletmelerinin barınaklarla ilgili genel sorunları konusunda katılımcıların çoğunluğu alt yapı sorunlarının barınaklarla ilgili en yaygın sorun olduğunu belirtmişlerdir. İşletme sahiplerinin büyük çoğunluğu hayvanlarda hastalık veya doğum durumunda veterinerlik hizmetlerinden yararlanmaktadır. Bu çiftlik sahiplerinin hayvanların sağlık sorunlarında veterinerlerden destek aldığını ve bu hizmetin önemini vurgulamaktadır. Katılımcıların %42.35'i veterinerlik hizmeti alımında hiçbir sorun yaşamadığını belirtmiş. Bu durum çoğu işletmenin veterinerlik hizmetlerine kolaylıkla erişebildiğini ve memnun olduğunu göstermektedir. Yapılan araştırmaya göre katılımcıların %52.94'ü devlet veteriner hekimlerinden hizmet aldığını belirtmiş. Bu işletmelerin çoğunluğunun veteriner hizmetlerine devletin sağladığı resmi kaynaklardan erişim sağladığını gösterir. Diğer yandan. %47.06'lık bir kesim serbest veteriner hekimlerden hizmet aldığını ifade etmiştir işletmelerin önemli bir kısmının özel sektörden veterinerlik hizmeti aldığını göstermektedir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu buzağı ve süt teşviklerinden faydalanmaktadır. Bu sonuçlar işletmelerin genellikle buzağı yetiştiriciliği ve süt üretimi konularında teşvikleri kullanarak destek aldığını gösteriyor. Diğer yandan et teşviklerinden yararlananların oranı daha düşük olsa da yine de belirli bir kesimin bu alandaki teşvikleri kullandığı görülüyor. Anket çalışmasına katılan işletme sahiplerinin büyük çoğunluğu aldıkları teşvik ve desteklerin yeterli olmadığını ifade etmiş. Bu sonuç işletmelerin genellikle mevcut teşvik ve desteklerin yeterli olmadığına inandığını göstermektedir. Diğer yandan katılımcıların %20'si teşvik ve desteklerin yeterli olduğunu ifade etmiş. Bu da bir kesimin mevcut destek programlarının işletmeler için uygun olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Ancak sadece %4.71'lik bir kesim aldıkları teşvik ve desteklerin kesinlikle yeterli olduğunu belirtmiş. Bu oran oldukça düşük olduğu için genel olarak işletmelerin mevcut teşvik ve desteklerden memnun olmadığı sonucu çıkarılabilir. Üreticilerin %63.53'ü danışmanlık hizmeti aldıklarını belirtmiş. Bu büyükbaş hayvancılık işletmelerinin önemli bir kısmının danışmanlık hizmetlerine başvurduğunu gösterirken. %36.47'lik bir kesim danışmanlık hizmeti almadıkları sonucuna ulaşılmıştır. İşletmelerin büyük bir kısmının resmi kurumlardan danışmanlık hizmeti aldığını görülmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların %41.18'i kredi kullanırken %58.82'sinin kredi kullanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İşletmelerin büyük bir kısmı kredi kullanma nedenlerini hayvan alımı olarak belirtirken bir kısmı yem temini ve ahır yapımı için kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılanların %12.94'ü kredi kullanımında sorun yaşadıklarını belirtirken. %64.71'i sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir.

Şarkışla köylerinde üretim yapan büyükbaş hayvan işletmelerinin çoğunluğunun süt üretimine odaklandığını görülmektedir. Süt üretiminin bu işletmeler için önemli bir gelir kaynağı olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin çoğunluğunun hayvan pazarlama konusunda herhangi bir sorun yaşamadığı söylenebilir. Ancak yaklaşık üçte birlik bir oranın sorun yaşadığı da dikkate alınmalıdır.

Üreticiler devletten %35.29'u kredi kolaylığı sağlanmasını. %34.12'si veteriner hekimlik hizmeti desteğini ve %31.76'sı pazarlama konusunda destek almayı öncelikli beklentileri olarak belirtmiştir. Bununla birlikte. %21.18'i damızlık temini ve %17.65'i bilgi desteğini talep etmektedir. En yüksek yüzdeyi ise %90.59 ile yem temin etmek olarak ortaya koymuşlardır.

Üreticilerin %51.76'sı süt ve süt ürünlerini pazarlamakta. %10.59'u et ve et ürünlerini pazarlamakta. %37.65'i ise her iki ürünü de pazarlamaktadır. Araştırmaya katılan işletmelerin çoğunluğu ürettikleri ürünleri pazarlama konusunda sorun yaşadıklarını belirtmektedir. Pazarlama sürecinde yaşanan bu sorunlar ürünlerin müşterilere ulaştırılması tanıtımı satış noktalarının bulunması gibi çeşitli konuları içermektedir. İşletmelerin %69.41'i süt pazarlamasında sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Süt genellikle hızlı bozulabilir bir ürün olduğu için depolama ve dağıtım gibi lojistik zorluklarla karşılaşabilir. Bu nedenle süt ve süt ürünleri endüstrisinde pazarlama zorlukları olduğu görülmüştür. İşletmelerin yıllık ortalama süt üretim miktarı 4.960 kilogramdır. Bu işletmelerin bir yıl boyunca ürettikleri süt miktarının ortalamasıdır. Bu veri katılımcı işletmelerin süt üretim kapasitesi hakkında bir fikir vermektedir. 4.960 kilogramlık ortalama üretim miktarı işletmelerin genellikle orta veya büyük ölçekli olduğunu göstermektedir. 2014 yılında litre başına 1.04 TL olan fiyat. 2024 yılında 14.65 TL'ye yükselmiştir. Bu süre zarfında süt fiyatlarında önemli bir artış yaşanmıştır. Holstein. Simmental. Montofon ve Jersey gibi yaygın süt sığırları ırklarının süt üretim ortalamaları 15 ila 35 litre arasında değişirken yerli süt hayvanlarının süt üretimi ortalama olarak 5 ila 10 litre arasında bulunmaktadır. Ankete katılan üreticilerin %76.47'si

sütlerini mandıraya satmakta. %24.71'i sütlerini kendi aile tüketiminde kullanmakta. %7.06'sı sütlerinden ürün yapıp satmakta ve %5.88'i ise sütlerini pazarda satarak değerlendirmektedir. Ankete katılan üreticilerin %51.76'sı süt fiyatlarının az olduğunu düşünmekte. %22.35'i ise çok az olduğunu belirtmektedir. Ayrıca. %14.12'si süt fiyatlarının normal olduğunu ifade etmektedir.

Ortalama olarak her bir işletmenin yıllık olarak 1.745 kilogram et ürettiği görülmektedir. Sektördeki et üretimi seviyelerini anlamak ve değerlendirmek için kullanılabilir. Türkiye'deki et fiyatları 2014-2024 yılları arasında önemli ölçüde artmıştır. 2014 yılında karkas et fiyatı 17.10 TL iken. 2023 yılında 200.25 TL'ye yükselmiştir. Bu yaklaşık %1.070'lik bir artışa karşılık gelmektedir. 2024 yılı için tahmin edilen fiyat ise 350.60 TL'dir ve bu da 2023 yılı fiyatının yaklaşık iki katıdır. Et fiyatlarındaki bu keskin artışın nedenleri arasında arz ve talepteki dengesizlikler yem maliyetlerindeki artışlar enerji maliyetlerindeki artışlar ulaşım maliyetlerindeki artışlar ve enflasyon yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan üreticilerin %91.76'sı yem fiyatlarının et fiyatlarını etkileyen en önemli faktör olduğunu düşünmektedir. Yem büyükbaş hayvanların beslenmesinde temel bir bileşen olduğu için yem fiyatlarındaki artışlar doğrudan et fiyatlarını etkileyebilir. Ayrıca ankete katılan üreticilerin %70.59'u ithal hayvan girişinin et fiyatlarını etkileyen bir faktör olduğunu düşünmektedir. İthal hayvan girişi yerel piyasada rekabeti etkileyebilir ve yerel üreticilerin satışlarını ve fiyatlarını etkileyebilir. İşçilik masrafları da et fiyatlarını etkileyen önemli bir faktör olarak görülmektedir.

İşletmelerin %96.47'si yem fiyatlarının yüksekliğini en büyük üretim sorunu olarak belirtmiştir. Yüksek yem fiyatları işletmelerin maliyetlerini artırarak kar marjlarını olumsuz etkilemektedir. İşletmelerin sürdürülebilirliğini zorlaştırabilir. Ayrıca işletmelerin %29.41'i hayvanların bakımının zor olmasını bir üretim sorunu olarak görmektedir. Bu durum hayvanların sağlığını ve refahını sağlamak için gereken bakım ve yönetim pratiklerinin karmaşıklığından kaynaklanabilir. Pazarlama sorunları %20.00 ve hayvancılığın karlı bir iş olmaması %23.53' de işletmelerin karşılaştığı diğer önemli üretim sorunlarıdır.

Üreticilerin %41.18'i hayvan ithalatının durdurulmasını en öncelikli beklenti olarak belirtmiştir. Bu yerel üreticilerin rekabet gücünü artırmak ve yerli hayvancılığı desteklemek amacıyla ithalatın sınırlanması talebini yansıtmaktadır. Kredi kolaylığı sağlanması da büyükbaş hayvancılık işletmelerinin önemli bir beklentisidir. Kredi kolaylığı işletmelerin

gelişimini desteklemek yatırım yapmak ve faaliyetlerini sürdürmek için önemli bir finansman kaynağı olabileceği düşünülmektedir. Veteriner hekimlik hizmeti desteği %23.53ve damızlık temini %18.82de işletmelerin devletten beklentileri arasındadır. Veteriner hizmetlerinin desteklenmesi hayvan sağlığı ve refahının korunması için önemlidir. Aynı şekilde kaliteli damızlık hayvan temini de işletmelerin verimliliğini artırabilir. Yem temini %89.4 ise büyükbaş hayvancılık işletmelerinin diğer önemli bir beklentisidir. Yem temini hayvanların beslenmesi için temel bir gereksinimdir ve işletmelerin yem maliyetlerini düşürmek için desteklenmesi önemlidir. Diğer belirtilen beklentiler ise işletmelerin daha az oranda talep ettiği ve çeşitli konuları içerebilecek niteliktedir. Bu işletmelerin farklı ihtiyaçlarının ve önceliklerinin olduğunu göstermektedir. Bu veriler büyükbaş hayvancılık işletmelerinin devletten çeşitli alanlarda destek beklediklerini ve sektördeki önemli konuların başında ithalatın durdurulması finansman sağlanması veteriner hizmetlerin güçlendirilmesi ve yem temininin desteklenmesi gibi konuların geldiğini göstermektedir. Bu beklentilerin karşılanması sektörün sürdürülebilirliği ve gelişimi açısından önemlidir.

Üreticilerin çoğunluğu büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinden elde ettikleri gelirden memnun değildir. Bu durum sektörde gelirin sınırlı olduğunu göstermektedir. Yüksek işletme maliyetleri düşük ürün fiyatları pazarlama sorunları ve diğer faktörler bu memnuniyetsizliğin nedenleri arasında olabileceği düşünülmektedir.

7. KAYNAKLAR

Akbay. C. Çetinkaya. S. ve Akbay. F. 2023. Türkiye'de Coğrafi Bölgelere Göre Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Yem Bitkisi Üretim Durumu. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi. 10(4). 1156-1166.

Aksoy. A. 2008. Doğu Anadolu Hayvancılığının Avrupa Birliğine Uyumu ve Rekabet Edebilirliğinin Analizi. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.

Alkan. S. 2015. Türkiye'de süt sığırı ahırlarında karşılaşılan başlıca sorunlar. Akademik Ziraat Dergisi. 4(1). 43-48.

Anonim. 2022f. Food and Agriculture Organization of the United Nations. https://www.fao.org/3/v8180t/v8180t07.htm (Son Erişim Tarihi:26.06.2022)

Anonim. 2022g. Türkiye İstatistik Kurumu. Hayvancılık İstatistikleri. https://biruni.tuik.gov.tr/medas/. (Son Erişim Tarihi:25.06.2022)

Aral. S. ve Cevger. Y. 2000. Türkiye'de Cumhuriyetten Bu güne İzlenen Hayvancılık Politikaları. Hayvancılık Kongresi. Kızılcahamam. Ankara.

Aral. S. ve Cevger. Y. 2000. "Türkiye'de Cumhuriyetten Günümüze Gözlenen Hayvancılık Politikaları". Türkiye 2000 Hayvancılık Kongresi. 31 Mart-02 Nisan 2000. Ankara

Arendonk. J. A.M. ve Liinamo. A.E. 2003. Dairy Cattle Production in Europe. Theriogenology.

Armağan. G. 1999. Süt Sığırcılığı Yapan İşletmelerin Yapısal Özellikleri ve Planlanması Üzerine Bir Araştırma: Nazilli Örkoop Örnek Olayı. Ege Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Doktora Tezi. İzmir.

Atasever. F. 2015 Giresun İlinde Bulunan Büyükbaş İşletmelerinin Yapısal Özelliklerinin Reprodektif Parametreler Yönünden İncelenmesi (Yüksek lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Ziraat Fakültesi.

Aygül. H. ve Özkütük. K.. 2012. Malatya ili süt sığırcılığı ve sığır besiciliğinin yapısı. Adana Veteriner Kontrol Enstitüsü Müdürlüğü Dergisi. 2. 7-11.

Bayındır, A., & Demirel, M. Van İli Sığırcılık İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Sorunlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma" 2. Hayvan Besleme Bakımından Değerlendirme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, *13*(2), 119-126.

Berrin. D.A.L. ve Kızılaslan. H. 2023. Kırmızı Et Arzını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesinde Üretici Kararlarının Değerlendirilmesi: TR83 Bölgesi Örneği. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi. 12(1). 107-122.

Boyar. İ. ve Ertekin. C. 2020. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği işletmelerinin enerji kullanımlarının ve bazı mekanizasyon özelliklerinin belirlenmesi üzerine bir çalışma.

Boz. İ. 2013. "Doğu Akdeniz Bölgesi'nde Süt Sığırcılığı Yapan İşletmelerin Yapısı. Sorunları ve Çözüm Önerileri". KSÜ Doğa Bil. Dergisi. 16(1). 24-32

Bulut. O. D. ve Paksoy. M. 2023. Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Üst Birlik Durumuna Göre Ekonomik Analizi: Aksaray İli Örneği. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi. 10(4). 1181-1191.

Can. B.A. Engindeniz. S. ve Onur. C.A.N. 2023. Süt Sığırcılığında Üreticilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: Kocaeli'nin Derince İlçesi Örneği. Şura Akademi. 4(4). 75-82.

Candemir. M. ve Deliktaş. E. 2006. Tigem İşletmelerinde Teknik Etkinlik. Ölçek Etkinliği. Teknik İlerleme. Etkinlikteki Değişme ve Verimlilik Analizi:1999-2003. Ankara

Çakır. C. 1975. Tarımsal İşletmecilik Araştırmalarında Kullanılabilecek Örnekleme Metotları. Ege Tarım Ekonomisi Dergisi. C.1. S.2. Ege Üniversitesi Matbaası. Bornova. İzmir.

Çapadağ. M. (2017). Erzurum ili Yakutiye ilçesi büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yapısal özellikleri (Doctoral dissertation. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü).

Çelik. E. 2021. Türkiye'de uygulanan büyükbaş hayvancılık teşvik ve destekleme politikalarının yerel kalkınma üzerindeki etkisi: Ardahan ili üzerine bir araştırma. Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi. Yüksek Lisan Tezi.

Dal, B., & Kızılaslan, H. (2023). Kırmızı Et Arzını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesinde Üretici Kararlarının Değerlendirilmesi: TR83 Bölgesi Örneği. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 12(1), 107-122.

Demir. N. ve Sancar. C.. 2012. Gümüşhane ili ve çevresinde süt sığırcılığı yapan işletmelerin sosyal. ekonomik ve teknik Analizi. Alinteri Journal of Agriculture Science. 23(2). 18-28.

Diler, A., Kocyigit, R., Yanar, M., Aydın, R., Güler, O., & Avcı, M. (2016). Erzurum ili Hınıs ilçesi sığırcılık işletmelerinde sığır besleme uygulamaları üzerine bir araştırma. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, *31*(1), 149-156.

Doğanay. S. ve Yanar. M. 2024. Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinde Uygulanan Yetiştirme Teknikleri: Şanlıurfa İli Merkez Eyyubiye İlçesi Örneği. Bahri Dağdaş Hayvancılık Araştırma Dergisi. 12(2). 103-117.

Döndüoğlu. L. 2023. Denizli Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği üyesi süt sığırcılığı işletmelerinin yapı ve performansının değerlendirilmesi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Zootekni Programı. Yüksek Lisans Tezi. Aydın. 2023.

Eren. E. 2006. "Kahramanmaraş İli Göksun İlçesinde Sığır Besiciliği Yapan İşletmelerin Yapısı ve Sorunları". Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Erdal, G., & Erdal, H. (2008). Türkiye'de tarımsal desteklemeler kapsamında prim sistemi uygulamalarının etkileri. *Journal of Agricultural Faculty of Gaziosmanpaşa University (JAFAG)*, *2008*(1), 41-51.

Eştürk. Ö. ve Nilcan. M. 2023. Ardahan İli Büyükbaş Hayvancılık Sektöründe Kayıt Dışı İstihdam Bilinç Düzeyi. Fiscaoeconomia. 7(1). 46-61.

Gemeç E. 2023. Büyükbaş Hayvan İşletmelerinin Yerel Ekonomiye Katkısı ve Üreticilerin Sektör Hakkındaki Düşünceleri Zonguldak İli Örneği Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Bursa. 2023.

Güler. D. 2019. Elazığ İlinde Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Verim Özelliklerinin İstatistiksel Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Elazığ.

Günlü. A. 1997. Konya İli Süt Sığırcılık İşletmelerinde Karlılık ve Verimlilik Analizleri İle İşletmelerin Üretim ve Pazarlama Sorunları. Ankara Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Hayvancılık İşletme Ekonomisi Doktora Tezi. Ankara.

Günlü. A. Atasever. M. ve Karakaya. Y. 2006. Erzurum ili hayvancılığının yapısal özellikleri ve yakın gelecekteki durumu üzerine genel değerlendirme. Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi. 1(3). 55-68.

Gürsoy, E., & Macit, M. (2013). Erzincan ili büyükbaş hayvan varlığı, sorunları ve çözüm önerileri. *Alinteri Journal of Agriculture Science*, *24*(1), 53-62.

Hozman, S. B., & Akçay, H. (2016). Sivas ili damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye süt sığırcılığı işletmelerinin bazı teknik ve ekonomik özellikleri. *Tarım ekonomisi dergisi*, *22*(1), 57-65.

Johansson. H. 2005. Technical. Allocative and Economic Efficiency in Swedish Dairy Farms: The Data Envelopment Analysis VersusThe Stochastic Frontier Approach. XI.th

International Congress of the European Association of Agricultural Economists (EAAE). Copenhagen. Denmark.

Kayar, Y. (2011). *Denizli yöresi süt sığırcılığı işletmelerinde barınakların yapısal yönden değerlendirilmesi* (Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü).

Ken. E. ve Semerci. A. (2023). Türkiye'de Yem Bitkileri ve Karma Yem Üretimi. International Congresses of Turkish Science and Technology Publishing. 64-71.

Koçyiğit. R. Yanar. M. Aydın. R. Özdemir. V.F. Ergün. O. F. Bayram. B. ve Onur. Ş.A.T. 2023. Erzurum İli Aşkale İlçesindeki Süt Sığırı İşletmelerinde Mevcut Barınak Yapısal Özellikleri ile İşletme Büyüklükleri Arasındaki İlişkiler. Bahri Dağdaş Hayvancılık Araştırma Dergisi. 12(1). 38-49.

Kopuzlu. S. 2023. Erzurum İli'nde Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvancılığın Mevcut Durumu ve Meralar Açısından Potansiyeli. Uluslararası Gıda Tarım ve Hayvan Bilimleri Dergisi. 3(2). 41-51.

Köse. K. 2006. Uşak ili damızlık sığır yetiştiriciler birliğine kayıtlı işletmelerin genel yapısı. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Edirne.

Köseman, A., & Şeker, İ. (2016). Malatya ilinde sığırcılık işletmelerinin mevcut durumu: II. hayvan sağlığı ve ahır hijyeni perspektifinde biyogüvenlik uygulamaları.

Onur. Ş.A.T. ve Aydın. R. 2024. Sığırcılık İşletmelerinin Sosyo Ekonomik Özellikleri; Erzurum İli Aşkale İlçesi Örneği. Journal of Animal Science and Economics. 3(1). 8-16.

Özçelik. M. 2004. Burdur İli Sığırcılığının Durumu. Sorunları ve Avrupa Birliği Normlarında ve Organik Hayvancılık Doğrultusunda Çözüm Önerileri. I. Burdur Sempozyumu. Burdur.

ÖZDEMİR. C. Y. KAYGISIZ. A. & AYDIN. R. (2023). Gümüşhane ili Torul ilçesi süt sığırcılığı işletmelerinin sosyo-ekonomik durumu. Palandöken Journal of Animal Sciences Technology and Economics. 2(2). 38-43.

Özdemir. Y. Kınıklı. F. ve Engindeniz. S.. 2021. Süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal özellikleri ve sorunları üzerine bir araştırma: Balıkesir'in Gönen ilçesi örneği. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi. 8(4). 1001-1011.

Özder. A.Ö.M. ve Özder. M. 2008. Edirne ili damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye işletmelerin yapısal özellikleri. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi. 5(2). 197-203.

Özer, B., & Tümer, E. İ. (2021). Süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal özellikleri. *Çukurova Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, *36*(2), 187-200.

Sevimli, L. (2020). *Büyükbaş hayvancılık desteklemelerinin hayvancılığa ve yerel ekonomiye katkıları: Aksaray ili araştırması* (Doctoral dissertation, Ankara Universitesi (Turkey)).

Şahin. K. 2001. Kayseri İlinde Süt Sığırcılığı Yapan İşletmelerin Yapısal Özellikleri ve Pazarlama Sorunları. Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Ziraat Fakültesi. Tarım Bilimleri Dergisi. 11(1). 79-86.

Şeker. İ. Tasalı. H. Güler. H. 2012. Muş ilinde sığır yetiştiriciliği yapılan işletmelerin yapısal özellikleri üzerine bir araştırma. F.Ü.Sağ.Bil. Vet. Derg. 26(1). 9-16.

Tandoğan. M. 2006. Afyonkarahisar İli Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Karlılık Analizi İle İşletmelerde Karşılaşılan Üretim Ve Pazarlama Sorunları. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Afyon.

Tatar. A. M. 2007. Ankara ve Aksaray damızlık sığır yetiştiricileri il birliklerine üye süt sığırcılığı işletmelerinin yapısı ve sorunları.

Terin. M. Ceylan. M. Çiftçi. K. ve Yıldırım. İ. 2024. Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Hayvan Hayat Sigortası Yaptırmalarına Etki Eden Faktörlerin Analizi: Van İli Örneği. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi. 27(2). 460-468.

Tugay, A., & Bakır, G. (2006). Giresun yöresindeki özel süt sığırcılığı işletmelerinin ırk tercihleri ve barınakların yapısal durumu. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, *37*(1), 39-47.

Uzabacı. E. ve Üstüner. H. 2023. Marmara Bölgesi'ndeki Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvan Varlığının Basit Uyum Analizi ile İncelenmesi. Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi. 12(2). 209-215.

Vural. H. ve Fidan. H. 2007. Türkiye'de Hayvansal Üretim ve Hayvancılık İşletmelerinin Özellikleri. Tarım Ekonomisi Dergisi. 13(2). 49-59.

Vural. Y. 2018. Kırıkkale yöresindeki bazı büyükbaş hayvan yetiştiricilerinin vermiş olduğu bilgilere ve işletmelerin uygulamış oldukları yöntemlere dayanarak büyükbaş hayvan yetiştiriciliği ve beslenme durumunun değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kırıkkale.

Yılmaz, İ., Kaylan, V., & Yanar, M. (2020). Iğdır ili büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapısal analizi. *Journal of the Institute of Science and Technology*, *10*(1), 684-693.

Yıldız. S. 2023. Van İli Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Yem Temini ve Hayvan Besleme Alışkanlıkları. Van Veterinary Journal. 34(2). 146-154.

Yüzbaşıoğlu, R., & Kızılaslan, H. (2020). Tokat ili Turhal ilçesi hayvansal destekleme kullanan üretici memnuniyetini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, *9*(1), 1-12.

Yüzbaşıoğlu. R. 2022. Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Mevcut Durumu. Teknik ve Ekonomik Yapısı. Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma (Tokat İli Merkez İlçe Örneği). Ziraat Mühendisliği(375). 4-17. https://doi.org/10.33724/zm.1024967